

KAUNIIKSI LEIKATTU RUUMIS?

Kosmeettinen kirurgia yhteiskuntapoliittisena kysymyksenä

Teija Kynkäänniemi

Pro gradu – tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian

laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2006

TIIVISTELMÄ

KAUNIIKSI LEIKATTU RUUMIS?

Kosmeettinen kirurgia yhteiskuntapoliittisena kysymyksenä

Teija Kynkäänniemi
Yhteiskuntapolitiikka
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaajat: Susanna Myllylä ja Hannele Harjunen
Syksy 2006
96 sivua + 1 liite

Tutkimuksessa selvitetään kauneusleikkauksia yhteiskunnallisena kysymyksenä monitieteisesti sekä yhteiskuntapolitiikan että naistutkimuksen kysymyksenasetteluiden avulla. Yhteiskuntapoliittinen tulkintakehys rakentuu medikalisaatio-, postmoderni- ja keinotekoistumispuhdistuksista. Tarkoituksena on analysoida niitä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia olosuhteita, jotka ovat mahdollistaneet kosmeettisen kirurgian yleistymisen. Tutkimusongelmaa lähestytään myös ulkonäkö- ja kauneusnormien sukupuolittuneisuuden vaikutuksen näkökulmasta. Tutkimuksessa tuodaan esiin myös akateemisen feminismien kontribuutio aiheeseen. Lähestymistapa tutkimusongelmaan tässä tutkimuksessa on teorialähtöinen, joskin empiiristä aineistoa käytetään tulkinnan tukena. Tutkimuksen aineisto koostuu viitetietokantoja käyttämällä etsityistä 39:stä naistenlehtiartikkelista, joita analysoidaan diskurssianalyysin avulla.

Lähdekirjallisuuden ja naistenlehtiartikkeleista muodostuneiden diskurssien avulla tutkimus osoittaa, miten ruumiillisuutta voidaan politisoida sekä yhteiskunnallisten olosuhteiden että yksilön identiteetin rakennusprojekteina. Ulkonäöstä on muodostunut modernin ihmisen symbolista pääomaa, jota halutaan ehostaa ja vaalia jopa kauneuskirurgisin keinoin. Tutkimus osoittaa kuinka kauneusleikkausten teettäminen on arkipäiväistynyt. Esteettinen kirurgia on löytänyt paikkansa ulkonäön ehostamisen mahdollisuusrepertuaarista, osana suomalaistakin valtakulttuuria. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, ettei kirurgisen ulkonäkömuuntelun suuntaan kulkevaa kauneudenhoitoa voida vielä pitää vaihtoehtona kenelle tahansa, muttei myöskään ole mitään syytä olettaa, etteikö kehitys olisi kulkemassa tähän suuntaan.

Avainsanat: Plastiikkakirurgia, kauneusleikkaukset, ruumiillisuus, ulkonäkö, naistenlehdet, diskurssianalyysi, medikalisaatio.

SISÄLLYSLUETTELO

1. KAUNEUSLEIKKAUKSET TUTKIMUSKOHTENA	5
1.1. AIKAISEMPI TUTKIMUS	7
1.2. MÄÄRITTELYSTÄ JA KÄSITTEISTÄ	8
1.3. MITÄ HISTORIA OPETTAA, VAI OPETTAAKO MITÄÄN?.....	11
1.4. KIRURGINEN ULKONÄKÖMUUNTELU ILMIÖNÄ	14
1.5. KAUNEUSLEIKKAUKSET 2000-LUVUN SUOMESSA	17
1.6. KOSMEETTISTA KIRURGIAA VAIN NAISILLE?	20
1.7. KALLIS JA RISKIALTIS OSTORUUMIS	21
1.8. KAKSI ERI KESKUSTELUN TASOA, YKSILÖLLINEN JA YHTEISKUNNALLINEN	23
2. RUUMIILLISUUS YHTEISKUNTAPOLITIIKASSA.....	25
2.1. RUUMIIN TEORIAA MODERNISSA AJASSA	25
2.2. KEINOTEKOISTUVA YHTEISKUNTA JA TEKNOLOGINEN KEHITYS	27
2.3. MEDIKALISAATIO KAUNEUSLEIKKAUSTEN YLEISTYMISTÄ TUKEMASSA	30
3. RUUMIIN POLIITTISUUS – NAISEN ELÄMÄ KAUNEUSHÄKISSÄ.....	36
3.1. ULKONÄKÖMUUNTELUN ERI FUNKTIOT, KAUNIIDEN IHMISTEN SÄDEKEHÄILMIÖ. 36	
3.2. FEMINISMI(E)N RUUMIILLISUUS.....	39
3.3. KAUNEUSSTANDARDIEN MIELIVALTAISUUS ETNISYYTTÄ KAVENTAMASSA.....	43
3.4. MEDIAN VALTA JA PROPAGANDISTINEN TEHOKKUUS.....	50
4. NAISTENLEHTIARTIKKELIEN ANALYYSI KAHDEKSAN ERI DISKURSSIN VALOSSA	54
4.1. DISKURSSIANALYYSISTÄ YLEISESTI JA METODINA TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA	54
4.2. AIKAKAUSLEHTIAINEISTON ESITTELY	56
4.3. OMA TUTKIJAN POSITIONI	61
4.4. ARTIKKELEISTA ALKAA MUODOSTUA DISKURSSIJA.....	63
4.3.1. Kauneudenhoitodiskurssi (jutut 22, 30, 10).....	66
4.3.2. Informaatioidiskurssi (jutut 4, 12, 39, 1, 19, 9, 5, 2, 34, 33, 7)	67
4.3.3. Medikalisaatioidiskurssi (jutut 15, 16, 22, 39, 25, 18)	68
4.3.4. Individualismidiskurssi (jutut 31, 3, 28)	70
4.3.5. Journalismidiskurssi (jutut 17, 23, 32, 21, 37, 38, 29, 13).....	71
4.3.6. Akateeminen diskurssi (jutut 11, 22, 36, 27).....	72
4.3.7. Varautunut ja epäilevä diskurssi (jutut 6, 35, 9, 8, 20).....	73
4.3.8. Kielteisen suhtautumisen diskurssi (jutut 14, 24, 26)	75
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	77
5.1. KOSMEETTINEN KIRURGIA ON "TÄÄLLÄ", EI "TUOLLA"	77
5.2. ULKONÄKÖNORMIEN SUKUPUOLITTUNEISUUDESTA.....	78
5.3. MEDIKALISAATIO HYÖDYLLISENÄ TULKINTAKEHYKSENÄ.....	81
5.4. NAISTENLEHTIEN JOURNALISTINEN TASO	82
5.5. HEGEMONISEN DISKURSSIN JÄLJILLÄ	83

5.6. TUTKIMUKSELLISESTA ANNISTA JA UUSISTA TUTKIMUSNÄKYMISTÄ..... 85

LÄHTEET 89

LIITE 1: TUTKIMUKSEN AINEISTONA OLLEET ARTIKKELIT
ILMESTYMISSJÄRJESTYKSENSÄ MUKAAN LUETTELOITUNA 97

(<http://www.hs.fi/viivijawagner/1135221020080>)

1. KAUNEUSLEIKKAUKSET TUTKIMUSKOHTENA

”Kokemuksesta tiedän, että kauneuskirurgia on ollut ja tulee olemaan suuri siunaus monelle ihmiselle” – Rolf Nordström (2001, 10)

Kauneusleikkaukset ovat modernille ajalle tyypillinen ilmiö monen eri mahdollistavan tekijän kautta. Yksinkertaistaen voisin sanoa, että kauneusleikkausten tekeminen mahdollistui kun teknologia, lääketiede, narsismi ja bisnesajattelu löysivät toisensa. Nyt 2000-luvulla kauneusleikkauksia tehdään myös ei vain standardeja mukailten, vaan myös niitä luoden. Usein tosin kierrätetään ja mukaillaan vanhoja ihanteita ja herätetään niitä uudestaan henkiin. Yhteiskunnan keinotekoisuus (ks. Heiskala 1996) on luonut jopa rajattomilta tuntuvia mahdollisuuksia ruumiillisen todellisuuden muuntelemiseen.

Itsensä leikkaaminen kauniilta näyttämisen tähden sisältää monia jo lähtökohtaisesti provosoivia aineksia. Jotakin, minkä on ajateltu olevan ”luonnon luomaa”, muuttuu kirurgin veitsen alla jopa totaalisesti, jos niin halutaan. Oma innostukseni kauneusleikkauksiin heräsi varsinaisesti silloin, kun aloin tiedostaa riitasointuja perinteiseen käsitykseen ihmiskehon pyhydestä koskemattomana maaperänä. Ainahan ihmisruumista on muokkailtu (esimerkiksi kuntoilu, kosmetiikka) oman habituksen kohentamiseksi, mutta kirurginen interventio ihmisvartaloon tekee rajuudessaan silti vaikutuksen, ainakin minuun. Muutos on pysyvä ja koko prosessi riskialtis suoritettavaksi. Pohdin ennen tutkimustyötäni muun muassa sitä, voisiko yksittäisten ihmisten positiiviset kokemukset kauneusleikkauksista vain oikeuttaa sellaisinaan; onko individualismin aikakaudella ruumiillisuus kysymys jonkunlaisessa arvotyhjössä, jossa kaikenlaiset valinnat ovat mahdollisia ja oikeutettuja?

Tutkin pro gradu -työssäni kauneusleikkauksia kulttuurisena ja yleistyneenä ilmiönä, joka koskettaa varsinkin naisia. Lähestyn aihetta monitieteellisesti, yhteiskuntapoliittisesta ja naistutkimuksellisesta näkökulmasta. Tutkimuskysymykseni liikkuu kauneusleikkausten yhteiskunnallisen tason jäsentämisessä lähdekirjallisuutta ja empiiristä aineistoa apuna käyttäen. En pohdi työssäni niinkään sitä, miten yksittäinen ihminen kokee identiteettinsä kannalta teettämänsä kauneusleikkauksen merkityksen, vaan sitä, miksi ja miten tuo tarve kirurgiseen ulkonäkömuunteluun sosiaalisesti syntyy ja minkälaisiin laajempiin yhteiskunnallisiin yhteyksiin tuo tarve on yhdistettävissä. Ihmisen ulkonäkö voidaan nähdä representaatioksi myös laajemmista yhteiskunnallisista kysymyksistä, kuten vallan jakautuneisuudesta ja sukupuolisjärjestelmästä.

Työni on voimakkaasti teorialähtöinen. Analyysin tukena tulkitsemaan kauneusleikkausilmiötä modernissa ajassa käytän kuitenkin naistenlehtiaineistoa, jota analysoin diskurssianalyysin avulla. Tutkimukseni empiirinen osio on tutkimukseni teorialähtöisyyden vuoksi sijoitettu kokonaisuudessaan aivan työni loppuosaan. Lehtiaineistosta haluan selvittää, minkälaisia ovat ne tyylit ja puhutavat, joilla kauneusleikkauksista puhutaan journalismin piirissä ja onko näistä puhetavoista löydettävissä hegemonista diskurssia. Näiden representaatioiden ajattelen olevan yksi heijastuma yhteisöissä liikkuvista arvoista ja arvostuksista, osana kollektiivisen moraalikäsitteiden reunaehtoja. Lehtiaineisto avaa myös muunlaisia tulkinnallisia mahdollisuuksia, käytän hyödykseni diskurssianalyysia myös kulttuurillisen tulkintakehyksen rakentamiseen.

1.1. Aikaisempi tutkimus

Kauneusleikkauksista ei ole tehty Suomessa akateemisesti isoa numeroa, ainakaan vielä. Yllätyin lähdemateriaalia kartoittaessani, miten vähän ilmiöstä on kirjoitettu, vaikka itse ruumiillisuudesta modernissa ajassa on tuotettu useitakin artikkelikokoelmia (esim. Ruumiin siteet: kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta (1997), Ruumis töihin!: käsite ja käytäntö (2004)). Syksyllä 2006, juuri viimeistellessäni tätä työtä, odottelin kuumeisesti Taina Kinnusen ja Anne Puurosen toimittamaa teosta ”Seksuaalinen ruumis” (Gaudeamus 2006) ilmestyväksi, jossa yhtenä tarkastelunäkökulmana olisi ollut kauneuskirurgia. Valitettavasti kirja ei kuitenkaan ehtinyt painosta ulos ennen työni palauttamispäivämäärää, joten sen mahdollisesti ansiokaskin anti jäi nyt pois tästä tutkimuksesta.

Kosmeettisesta kirurgiasta on tehty Suomessa neljä yhteiskuntatieteellistä pro gradu -työtä: Päivi Karppinen (1996) tutki ulkonäön muuttamisen merkityksiä naiselle, Jaana Julkunen (1994) tutki psyykkisiä muutoksia kauneusleikkausten yhteydessä, Riina Kokkonen (2003) tarkasteli plastiikkakirurgian dilemmaa yksilönäkökulmasta ja Tuula Tamminen (2004) analysoi suomalaisten kauneudenhoito-oppaiden kauneusleikkauskirjoituksia ruumiillisuuden näkökulmasta vuosilta 1950-1984. Varsinaisesti kauneusleikkausten yhteiskunnallista tasoa on siis tutkittu Suomessa hyvin vähän, painotus on ollut yksilön kokemuksissa ja identiteettipolitiikassa. Yhteiskuntatieteellisiä suomenkielisiä artikkeleita aiheesta en ole löytänyt kuin kaksi (Karppinen 1999, Vänskä 2001), joista toinen oli yhden edellä mainituista graduntekijöistä kirjoittama. Näistäkin ainoastaan Karppinen käsittelee kauneusleikkauksia yhteiskunnallisesta näkökulmasta, Vänskä keskittyy analysoimaan yksittäistapauksena ranskalaista taiteilijataria Orlan’a, joka on tullut tunnetuksi

tekemällä kantaottavan taiteen nimissä kehostaan elävän kauneusleikkausinstallaation.

Osittain suomenkielisen tutkimuksen vähyyden takia halusin sitoa kulttuurisia lankoja yhteen ja jäsentää kauneusleikkauksia yhteiskunnallisena ilmiönä suhteellisen laajasti; tehdä sitä ymmärrettävämmäksi ilmiöksi. Muualla maailmassa (varsinkin Yhdysvalloissa) kauneusleikkauksista on kirjoitettu etenkin naistutkimuksen piirissä runsaasti. Se epäilemättä johtuu kauneusleikkausten määrällisistä eroista; mitä lähemmäs valtakulttuuria esteettinen kirurgia tunkeutuu, sitä enemmän se alkaa myös kiinnostaa tiedemaailmaa osana ihmisten sosiaalista todellisuutta.

1.2. Määrittelystä ja käsitteistä

Määritelmällisesti kauneusleikkauksista puhutaan monin eri termein. Käytän työssäni toiston välttämiseksi monia erilaisia ilmauksia, vaikka tiedostankin eri termeillä olevan vaihtelevia painotuksia. Voin puhua kauneusleikkauksista, kauneuskirurgiasta, esteettisestä kirurgiasta, plastiikkakirurgiasta, kosmeettisesta kirurgiasta tai ulkonäön kirurgisesta muuntelusta.

Henkilökohtaisesti näen suomenkielisen ”kauneusleikkaus” –termin arvottavana, sillä se sisältää mielestäni voimakkaasti ”kauneutta tuottavan” tai ”mahdollistavan” konnotaation. Ikään kuin puhuttaisiin leikkauksesta, jonka pääasiallinen tarkoitus olisi tuottaa ”kauneutta” ilman että kyseisen adjektiivin monikerroksisuutta tehdään ymmärrettäväksi. Esimerkiksi englannin kielessä ”beauty surgery” on jokseenkin tuntematon käsite, englanninkielisessä kirjallisuudessa, niin populaarissa kuin tieteellisessäkin, yleisin

kauneusleikkauksiin viittaava termi on *cosmetic surgery*, kosmeettinen kirurgia. Käytän joka tapauksessa työssäni kauneusleikkaus-termiä sen yleisen tunnettuuden sekä totutun käyttöyhteyden vuoksi. Virallisin ja lääketieteellisin konnotaatio on ehdottomasti kuitenkin termillä plastiikkakirurgia, sitä käytetään useimmiten tietosanakirjoissa kauneusleikkauksia määriteltäessä.

Plastiikkakirurgialla tarkoitetaan korjaavaa kirurgiaa, jolla muokataan kehon epämuodostumia tai kehoon tulleita vammoja mahdollisimman normaaleiksi ja toimiviksi. Termi on peräisin Kreikan sanasta *plastikos*, joka tarkoittaa muokkaamista tai muotoilua, joten ”plastiikka” -alkuisuus ei termin yhteydessä viittaa muoviin tai muoviseen leikkaukseen, mihin se olisi helposti yhdistettävissä. Plastiikkakirurgia voidaan jakaa kahteen eri alueeseen: *rekonstruktiviseen plastiikkakirurgiaan*, jolla pyritään palauttamaan ruumiinosan toiminta mahdollisimman normaaliksi ja samalla myös normaalin näköiseksi. Toisen puolen muodostaa kuitenkin *kosmeettinen plastiikkakirurgia*, jolla pyritään muuttamaan ruumiinosan toiminta tai ulkonäkö asiakkaan toiveiden mukaiseksi. Rekonstrukttiivisen ja kosmeettisen kirurgian raja on kuitenkin häilyvä, yhtenä erottavana tekijänä on kuitenkin se, ettei kosmeettista plastiikkakirurgiaa yleensä tehdä julkisen terveydenhuollon piirissä. (Vapaa tietosanakirja Wikipedia 2006.)

Kun tässä tutkimuksessa käytän mitä tahansa edellä mainittua ilmausta (paitsi rekonstruktivistista kirurgiaa), tarkoitan sillä kehon kosmeettista muuntelua kirurgisesti. Tutkimukseni ulkopuolelle on rajattu ulkopuolelle esimerkiksi sukupuolenkorjausleikkaukset, synnynnäisten epämuodostumien korjaaminen tai onnettomuudessa tulleiden vammojen hoitaminen esteettisen kirurgian avulla. Naisten nykyään hyvin yleinen sairaus, rintasyöpä ja sen hoito, on myös rajattu tutkimukseni ulkopuolelle. Rintaleikkauksissa Suomessa vuoden 1996 tutkimustiedon mukaan silikonirintaleikkauksissa kävijät jakaantuivat seuraavasti: 52 % kävi leikkauksessa pelkästään kosmeettisen syyn takia, 40 % oli

sairastanut rintasyövän ja 8 %:lla oli rinta poistettu muusta syystä tai puuttui kokonaan (Hovi ym. 1996, 5). Sairauden hoitamiseksi tehdään siis merkittävä osa rintaleikkauksista, vaikkakin voi myös olla että ”oikeasta” sairaudesta kärsivät naiset ovat aktiivisemmin vastanneet vuonna 1996 tehtyyn kyselytutkimukseen, mikä vaikuttaa myös tutkimustulokseen.

Tutkimukseni siis rajaa ulkopuolelle kaiken sen plastiikkakirurgian, jota ei tavalla tai toisella voida laskea kauneudenhoidon piiriin. Tämä siksi, että mielestäni kyseisissä sairauksissa tilanne on aivan toinen kuin silloin, jos jokin normaalisti toimivaa kehoa ”ehostetaan” kauneusleikkausten avustuksella. Ei siis olla palauttamassa mitään, minkä ruumiillinen subjekti kokee synnynnäisesti poissaolevaksi (sukupuolenkorjausleikkaukset) tai palautetaan kehoa onnettomuuden jäljiltä alkuperäisen näköiseksi. Toki esimerkiksi kasvojenkohotusleikkauksissa kehoa palautetaan alkuperäisen näköiseksi, mutta sillä erotuksella että biologisia kehityskulkuja muunnellaan. Valintani ei johdu siitä, että kokisin muut kuin ”puhtaat” kauneusleikkaukset merkityksettömiksi, vaan ennemminkin siitä, että koen niiden olevan kokonaan oman tutkimuksensa aihe omine tutkimuskysymysasetteluineen.

Terminologiaan tottumattomalle kauneusleikkausten eri vaihtoehdot näyttävät rannattomana merenä. Näyttäisi siltä, että jokaista ruumiinosaa voidaan jollain jatenkin kirurgisesti muokata ja ehostaa. Jyväskyläläisen plastiikkakirurgisen sairaalan internet-sivuilla mainitaan muun muassa seuraavia toimenpiteitä:

Allien poisto, arpikorjaus, hörökorvat, huulten buffaloplastia, ihonhionta, ihonsiirto, kasvojen neulaus, luomen poisto, nänni-inversion korjaus, kainalon hikirauhasleikkaus, otsan lankaripustus, otsan kohotus, proteesien poisto, rasvansiirto, rasvaimu, gynekomastia, face lift, rintojen kohotus, rintojen pienennys, kaulan kohotus, vatsanpeitteiden kiristys.
(<http://www.plastiikkakirurgiensairaala.fi/Sairaala/hinnasto.html>).

Kirurgien itsensä määritelmät kauneusleikkauksille voivat olla arvolatausten sävyttämiä. Suomen tunnetuin plastiikkakirurgi Rolf Nordström määrittelee toimialansa seuraavasti:

”Kauneuskirurgialla korjataan erilaisia ulkonäössä olevia seikkoja, jotka ovat alkaneet vaivata asianosaista. Niitä voivat olla liian suuri nenä, imetyksen veltostamat rinnat, hörökorvat tai yleensä ikääntymiseen liittyvät muutokset kasvoissa ja vartalossa. Monille ongelmasta pääseminen merkitsee uusia valmiuksia jokapäiväiseen elämään. On tärkeitä muistaa, ettei kauneuskirurgiassa ole koskaan kysymys pelkästään ”nenän korjaamisesta” tai ”arvon silottamisesta”, vaan aina koko ihmisestä, hänen fyysisestä, henkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnistaan” (Nordström 2001, 16).

1.3. Mitä historia opettaa, vai opettaako mitään?

”Nainen on aina ollut kaunis, mutta eri nainen eri aikoina”
(Utrio 2005, 8)

Tutkimukseni pääasiallinen intressi ei ole kauneusleikkausten historiallisessa taustoittamisessa, mutta koen kuitenkin tarpeelliseksi muutamien seikkojen esiin nostamisen historiallisen argumentaation avulla. Mielestäni juuri historiallinen tarkastelu tuo esille sen, miten erilaiset käsitykset kauneusleikkauksista, niiden teettämisen oikeuttamisesta tai tuomitsemisesta on sosiaalisesti konstruointia. Kauneusihanteen muuttumista ei voida johtaa rationaalisesti muodostuneeksi jatkumoksi, ennemminkin kaiken takana on ennakoimaton ja polveileva yhteiskunnallinen ilmasto, joka ihanteita on synnyttänyt. Ruumis ja ruumiillisuus ovat saaneet merkityksensä kaikkina aikakausina. Sander L. Gilmanin (1999, 329) mukaan yksilön muuntautumismahdollisuudet olivat renessanssin lupaus, josta kehittyi Valistuksen poliittinen laukaisualusta. Nyt voidaan Gilmanin mukaan ruumiillisuuden muutoksista puhua jo modernin ajan mantrana.

Kauneusleikkausten historia on kulkenut lääketieteen historian kanssa käsi kädessä, plastiikkakirurgia on kehittyessään luonut uudenlaisia mahdollisuuksia kauneusleikkausten kohtaamiseen sosiaalisesti, mutta myös toisinpäin – kulttuuriset arvostukset ovat luoneet paineita plastiikkakirurgian kehittymiselle. Mielenkiintoista kauneusleikkauksissa historiallisesta perspektiivistä käsin tarkasteltuna on se, miten massakulttuuri ja sitä kautta omaksutut ihanteet yhtyvät kovana pidetyn lääketieteen kanssa. Lääketieteellisin keinoin on pyritty vastaamaan sosiaalisesti tuotettuun tarpeeseen näyttää ”sopivammalta” ja hankkia siten sosiaalista arvonnousua ja hyväksyntää ympäristöstä.

Kauneusihanne siirtyi aikaisemmin sukupolvelta toiselle suullisena traditiona neuvojen ja ohjeiden kautta, joten vallitsevan kauneusihanteen muuttuminen oli hidasta (Utrio 2005, 8). Nyt ihanteita heijastelee ja muokkaa mitä suurimmissa määrin nopeatempoinen media, mikä aikaansaa tunteen, ettei kauneusmuodin perässä ole todellakaan helppo pysyä. Muoti- kauneus- ja ulkonäköbisnes on läpikaupallistunut.

Esteettisestä kirurgiasta alettiin lääketieteessä puhua 1800-luvulla. ”Kauneusleikkauksia” oli toki tehty jo aiemminkin, ilmiön yleisti 1500-luvulla riehunut kuppaepidemia, joka vaati kirurgista hoitoa. Kupan esteettiset haitat olivat usein sosiaalisesti terveydellisiä haittoja merkittävämmät, kirurgialla koetettiin saada sairas ihminen näyttämään kasvoistaan terveeltä. Tämä ”huijaaminen” lisäsi keskustelua ja arvottamista esteettisen ja perinteisen kirurgian rajan välillä. Samalla kauneuskirurgeja alettiin pitää epärehellisinä lääkärin ammatin harjoittajina, koska kyseessä ei ollut *vain* sairauden hoitaminen, ennemminkin sen peittäminen. Myöhemmin kauneuskirurgia kehittyi ”hoitamaan” muita kuin perinteisiä sairauksia, 1800-luvulla tehtiin muun muassa etnisille ryhmille (non-white) korjaavia kauneusleikkauksia koetun ”rumuuden” poistamiseksi. Etnisten tunnusmerkkien hälventämisen jälkeen alettiin

käsitteellisesti puhua *kauneusleikkauksista*, esimerkiksi ikääntymisen merkkien peittäminen nousi suosioon. (Gilman 1999, 10-16.)

Kauneusleikkausten historiaa on tutkinut Elizabeth Haiken, hän julkaisi vuonna 1997 kirjansa ”Venus Envy – a history of Cosmetic Surgery”. Haikenin mukaan Yhdysvalloissa vallitsi 1900-luvun taitteessa vielä sekä perinteinen velvoite turhamaisuutta vastaan että tekopyhä pyrkimys olla tekemättä vahinkoa ihmisruumiille. Kirurgit, jotka halusivat nauttia kollegoidensa keskuudessa arvostusta, eivät hyväksyneet kauneusleikkausten suorittamista lääketieteellisesti terveiksi luokitelluille ihmisille leikkauksiin liittyvien riskitekijöiden vuoksi; kauneuskirurgiaa pidettiin puoskareiden toimintakenttänä. Myös julkinen mielipide yhtyi lääkärikunnan näkemykseen, suurin osa yhdysvaltalaisista tuomitsi kauneuskirurgian, koska ihmisen ulkonäkö nähtiin annettuna tosiasiana, jonka kanssa eläminen ja johon tyytyminen nähtiin olevan todiste luonteenlujuudesta ja itsekunnioituksesta. (1997, 1-3.)

Naisruumista on medikalisoitu eli lääketieteellistetty monin sykäyksin eri aikakausina. Viktoriaanisen ajan lääketiede hoiti raskautta ja vaihdevuosisairauksina, kuukautisia kroonisena häiriönä ja synnytystä kirurgisena tapahtumana. Yhteydet nykypäivään eivät välttämättä ole niin kaukaisia. Naomi Wolf ottaa tästä esimerkiksi paino-kysymyksen. Siinä missä nyt naisten painoa vahditaan pakkomielteisesti, ennen vahdittiin kuukautiskierron säännöllisyyttä. Nyt murrosikäisen painonnousu voidaan nähdä kuolemanvaaran ensimmäisenä merkinä, aikaisemmin sama rooli oli kuukautiskierron säännöllisyydellä. (Wolf 1996, 308.)

Myös naisen rinnoille on annettu eri aikoina hyvin erilaisia merkityksiä. Länsimaissa juuri rinnat on seksualisoitu, nostettu naiskauneuden kruunuksi. Japanissa sen sijaan naisen niska on taas erotisoitu, Kiinassa jalat, ja Afrikassa ja

Karibialla naisen pakarat. Länsimaissa pidetään nykyään itsestään selvänä sitä, mikä todellisuudessa on varsin mielivaltainen olettamus, kun katsomme asiaa historiallisesta näkökulmasta. Jo Raamatussa esiintyy naisruumiin dikotomia: toisaalta ihmisrodun kunnioitettu äiti, Eeva, ja toisaalta tyyppiesimerkki naisellisesta viettelyksestä, houkutuksen ja jopa aggression välineenä. 1900-luvulle tultaessa Freud lisäsi naisruumiin painolastia todistaessaan kehittämällään psykoanalyysillään naisen rinnan imemisen olevan lapsen koko seksuaalisen elämän lähtökohta (Hovi 1997, 13-18.)

Siirtyminen moderniin aikaan ei ole poistanut tilausta kauneusleikkauksille. Kosmeettinen kirurgia kasvoi 1980-luvulla lääketieteen erikoisaloista nopeimmin. Yhdysvalloissa laihdutusteollisuuden vuosittainen liikevaihto oli 1990-luvun alussa jo 33 miljardia dollaria, kosmeettisen teollisuuden 20 miljardia dollaria ja plastiikkakirurgian 300 miljoonaa dollaria. Kosmeettisen kirurgian elinkeino laajeni 1980-luvulla kauneuspornon ansiosta, vartalon muokkaaminen alkoi elää omaa elämäänsä. (Wolf 1991, 8, 18, 335). On arvioitu, että 100 000 kauneusleikkausta tehdään Britanniassa joka vuosi ja Yhdysvalloissa joka viikko (Bentley 2001, 119). Yhdysvalloissa kauneusleikkauksiin käytetyn summan arvioidaan nousseen 80-luvulta alkaen noin 10% vuosittain (Hovi 1997, 10).

1.4. Kirurginen ulkonäkömuuntelu ilmiönä

Aikaisemmin kauneusleikkaukset olivat julkisuuden henkilöiden, ihailtujen tähtien monin puolin salattukin keino ulkonäön muokkaamiseksi. Nyt 2000-luvulla ympäri maailmaa pyörii TV-sarjoja, joissa kauneusleikkauksista tehdään viihdettä. Samalla myös hyssyttelyn ja salamyhkäisyyden verhot kauneusleikkausten ympärillä on rikottu. Tiedämme huomattavasti enemmän

kuin muutama vuosikymmen sitten kauneusleikkausten mahdollisuuksista, hintapolitiikasta ja riskeistä.

Vielä vuonna 1996 Päivi Karppisen tekemässä haastattelututkimuksessa haastateltavat häpesivät läpikäymiään kauneusleikkausoperaatioita. Yksi haastatelluista kertoo: *”Leikkauksesta ei kannata puhua sillä tavalla. Sitten ne jossakin tilanteessa saattais käyttää sitä tietoa tavallaan lyömäaseena tai jotain tämmöstä – Ennen kaikkea se on mun oma asia”* (Karppinen 1999, 152). Kauneusleikkauksista Karppisen haastattelemat naiset puhuivat kannattavana ostoksena, hyvänä ja rationaalisena sijoituksena. He kokivat saaneensa sijoittamilleen rahoilleen vastinetta. (Karppinen 1999, 165-166). Karppisen saamille tutkimustuloksille löytyy vahvaa näyttöä: edes kauneuskirurgian korkea hintataso ei ole pystynyt pysäyttämään kauneusleikkausten teettämisen yleistymistä. Ehkä selittävänä tekijä on myös naisten kohentunut yhteiskunnallinen asema, lisääntynyt päätäntävalta omasta kehosta ja työssäkäynti ovat mahdollistaneet kauneusleikkausten itsenäisen teettämisen riippumatta esimerkiksi puolison toiveista tai tuloista. Taloudellinen ja juridinen riippumattomuus miehisestä asuinkumppanista on parantanut naisten neuvotteluasetelmia yksityisessä elämänsfäärissä, koska he ovat voineet tukea miehelle esittämiään vaatimuksia myös kaavalla *”tulos tai ulos”* (Heiskala 1996, 191).

Validia tilastotietoa siitä, missä laajuudessa oma ulkoinen olemus koetaan muokkaamisen arvoiseksi, on vaikeaa löytää. Survey-kyselyt tuottavat erilaisia tuloksia, mutta yhteistä on kuitenkin se, että ruumiinmuokkaus koetaan hyvin yleisesti tarpeelliseksi. Barry Glassner arvioi kirjassaan *”Bodies”*, joka ilmestyi jo 1988, 55 %:n naisista ja 41 %:n miehistä pitävän itseään ylipainoisina. Vastaavasti kolmasosa miehistä oli sitä mieltä, että he voisivat harkita kauneusleikkauksen teettämistä, naisista osuus oli 45 % (mt.188). Glassnerin mukaan laihdutusbisneksen saavutettua huippunsa, on kosmeettinen kirurgia kasvanut

”ruumisbisneksen” eri alalajeista nopeimmin (1988, 187-188). Varsinkin 1980-luvulla kasvu oli hurjaa, vuosien 1981-1987 välillä tehtyjen kauneusleikkausoperaatioiden määrä kaksinkertaistui entisestä (mt., 188).

Kauneudenhoito käsittää laajan kirjon eri toimenpiteitä ja mahdollisuuksia. Luonnollisen ja hyväksyttävän ja sellaiseksi mielletyn toiminnan rajat paukkuvat ja rajoja ylitetään. Taina Kinnusen (2001, 204) mukaan tällä hetkellä värjätyt hiukset, silikonirinnat, rakennekynnet, kohennetut kasvot ja pakarat, solarium- ja väriainerusketus, kavennettu nenä ja täyteläistetyt huulet edustavat luonnollista kauneutta silloin, kun operaatioiden jäljet eivät ole räikeästi havaittavissa. Kinnunen siis rinnastaa ”normaalin” ja ”kevyen” kauneushoidon ja kauneusleikkaukset keskenään, hän jopa arvelee, että kauneusleikkauksilla tavoitellaan luonnollisempaa, ”luojan luomaa” kauneutta kuin esimerkiksi voimakkaalla ehostamisella (Kauneudesta tuli kilpavarustelua, Hyvä Terveys 2005:1, s. 22-25). Kinnunen pitää ”luonnollisen kauneuden” käsitettä ikään kuin kulttuurisena sopimuksena (2001, 204). Juuri luonnollisuuden ajatuksen on todettu aiheuttavan epävarmuutta kauneusleikkauksien teettämispäätöstä tehdessä. Luonnollisuutta käytetään arvokäsitteenä, eikä kauneusleikkaus luonnottomana ja keinotekoisena ole kaikkien mielestä hyväksyttävä ulkomuodon kohentamisen tapa (Karppinen 1999, 159).

Kauneusleikkausten korkeat kustannukset ovat synnyttäneet maailmanlaajuisen kauneusleikkausturismi-ilmiön, halvempien hintojen perässä ollaan valmiita liikkumaan tuhansia kilometrejä. Yhdysvaltalaiset matkustavat Meksikoon, Dominikaaniseen tasavaltaan ja Brasiliaan, kun taas Britanniaasta matkustetaan Espanjan Marbellaan. Puola ja Venäjä lisäävät houkuttavuuttaan myös Atlantin takaisille kauneusleikkausturisteille koko ajan. Aasiassa suosituksi on tullut tehdä matkoja joko Israeliin, Singaporeen tai Etelä-Koreaan. Saksalaiset matkustavat kauneuskirurgian perässä Etelä-Afrikkaan. Beirut ja Libanon ovat tulleet

tunnetuksi leikkausten rutiininomaisuudesta: "no-questions-asked" – periaate toimii jopa sukupuolenkorjausleikkauksissa. (Gilman 1999, 8.)

1.5. Kauneusleikkaukset 2000-luvun Suomessa

Kauneusleikkaukset ovat tulleet ulos kaapista myös Suomessa. Vaikka täällä emme aivan kehityksen lippulaivoja kauneusleikkausten yleistymisen suhteen olekaan, on kauneuskirurgia löytänyt paikkansa myös suomalaisesta valtakulttuurista. Kauneusleikkauksen teettäminen on nopeasti normalisoitumassa ja muuttumassa hyvin perustelluksi yksilölliseksi elämänpoliittiseksi ratkaisuksi. Tätä väitettä tukee myös aineistoni, jonka varsinainen analyysi tapahtuu luvussa neljä.

Aloitin tämän pro gradu –työni kirjoittamisen tammikuussa 2006. Samalla herkistin heti korviani ja silmiäni median suhteen: sen lisäksi että aineistokseni valikoitui aikakauslehtiartikkeleita, seurasin muita medioita löytääkseni juttuja ja ohjelmia kauneusleikkauksista. Minusta tuntui tärkeältä päästä hyvin kiinni siihen, mitä "tavalliselle" kansalle kirjoitetaan tai näytetään kosmeettisesta kirurgiasta ja missä. Helsingin Sanomissa ollut ilmoitus 8.3.2006 kiinnitti heti huomioni: esteettisen kirurgian yksityissairaala etsi opetuspotilaita nenän ulkonäön korjauskurssille. He kouluttavat sairaalassaan tulevia ja jo ammatissaan toimivia plastiikkakirurgeja. Ensimmäisen käynnin mainittiin olevan maksullinen, varsinainen operaatio "koekaniinina" sitten ilmainen.

Ilmaisjakelulehdessä "Suur-Jyväskylä" oli 15.3.2006 artikkeli, joka oli otsikoitu "Äiti, älä kiroa kilojasi lasten kuullen". Jutussa haastateltiin Susie Orbach'ia siitä miten äidit monesti opettavat tyttärensä inhoamaan omaa ruumistaan, jota

selkiyttäkseen Orbach toteaa: "Neljännes naisista toivoo pääsevänsä kauneusleikkaukseen. Naisten näkemys omasta kehostaan on hyvin häiriintynyt". Juttuja pulpahteli siis sanomalehdistössäkin tasaista tahtia. Sunnuntaina 7.5.2006 Helsingin Sanomat kirjoitti Kotimaa-osuudessaan kauneusleikkauksista puolen sivun jutun: se oli otsikoitu: "Kauneusleikkauksia tehdään yhä enemmän". Artikkelin oli hyvin informatiivinen, siinä nostettiin myös esille se, että joka kymmenes plastiikkakirurgin asiakas on mies. Myös oululaisessa sanomalehti Kalevassa oli samantyylinen juttu 19.6.2006, täyttäen puolet Kotimaa-osaston sivusta; voi olla että idea kopioitiin Hesarista. Juttu oli otsikoitu ainakin hyvin identtisesti: "Kauneusleikkaukset lisääntyvät".

Televisiossa kauneusleikkaukset nostettiin 14.6.2006. esille Ulkolinja-ohjelmasarjassa kokonaisen ohjelman avulla kertomalla iranilaisista naisista. Ohjelmassa kerrottiin siitä, kuinka muslimikulttuurissa vain kasvot saavat näkyä, joten tulisi naisilla olla täydelliset: näin varmistetaan Iranissa naisen naimisiin pääsy. Ohjelmassa haastatellut naiset uskoivat "poikien pitävän pienistä nenistä", mallia tähän kerrottiin otettavan Hollywoodista.

Loppukesästä Helsingin Sanomissa oli vaihtelevia juttuja kauneusleikkauksista. Lehden sarjakuvasankarit, Viivi ja Wagner, tarttuivat aiheeseen kolmen stripin ajaksi 12.8-14.8.2006. Yksi näistä stripeistä löytyy tämän työn sisällysluettelosta. Keskiviikkona 12.7.2006 haastateltiin ovelan kriittisesti plastiikkakirurgi Rolf Nordstömiä, jossa häntä onnittiin "mission" onnistumisesta: saada suomalaiset hyväksymään kauneusleikkaukset. Jutussa kerrotaan: "Sanoma on uponnut hyvin, tutkimusten mukaan peräti joka neljäs on harkinnut kauneusleikkausta ja kaksi kolmasosaa suhtautuu niihin myönteisesti. Vielä viime vuosikymmenellä myönteisesti ajattelevia oli vain yksi kolmasosa". Viimeinen, ehkä mielenkiintoisin omasta mielestäni ilmestyi Hesarissa 14.9.2006. Artikkelin käsitteli melkein koko sivun voimalla Rakkautta & Anarkiaa -festivaaleilla näytettyä hienoa Kim Ki-

duk'n elokuvaa "Hetki lyö", joka käsittelee plastiikkakirurgiaa. Mediaa seuraamalla ei siis voi välttyä jutuilta ja ohjelmilta, joissa käsitellään kosmeettista kirurgiaa.

Suomessa yleisimpiä kauneusleikkauksia ovat ikääntyville naisille tehtävät silmäluomikorjaukset, kasvojen kohotukset ja rasvaimut. Iso osa kauneusleikkauksista on jonkin pois ottamista. Yleensä ihmisruumiista poistetaan rasvaa, mikä selittyy paitsi länsimaiden massiivisella ylipaino-ongelmalla, niin myös hoikkuutta ihannoivalla kulttuurilla. Ruokaan liittyvät ongelmat ja ongelmallistaminen on tuttua suurelle osalle naisista, moni tuntee merkittävän osan elämästään olevansa väärän kokoinen (Lawrence 1987, 12). Ongelmiksi koetut piirteet omassa ruumiinkuvassa saattavat johtaa kauneusleikkaukspäätökseen tai jopa jonkinlaiseen sairauteen (syömishäiriöt, itsetunto-ongelmat).

Vuonna 1999 julkaistujen tietojen mukaan Suomessa tehdään vuositasolla arviolta noin 500 silmäluomileikkausta, 300 kasvojen kohotusta ja 250 rasvaimua. (Karppinen 1999, 150). Rintaleikkauksissa kosmeettisista syistä käyvistä naisista suurin ikäryhmä on 25-34-vuotiaat, he muodostavat 41 %:n joukon (Hovi & Keskimäki 1996, 35). Sitä, minkä verran kauneusleikkauksia suomalaiset teettävät halvempien kustannusten Virossa tai muualla maailmassa, ei voida tarkasti tietää. STAKES tilastoi vain Suomessa julkisissa sairaaloissa tehtävät operaatiot. Luultavasti suomalaiset teettävät kauneusleikkauksia ulkomailla ainakin jonkin verran, sillä Suomessa toimii yritys, joka teettää kaikki operaationsa virolaisilla kirurgeilla Virossa. (Christina's Clinic, http://christinasclinic.com/index.php?path_id=3).

1.6. Kosmeettista kirurgiaa vain naisille?

Naiset muodostavat vielä ainakin toistaiseksi runsaan enemmistön kauneusleikkauksien asiakaskunnasta, vaikka miesten osuus onkin kasvamassa: 1996 Yhdysvalloissa tehdyistä operaatioista 11 % tehtiin miehille ja 89 % naisille (Gilman 1999, 35). Syyksi tähän on esitetty muun muassa se, että noin 20 % kaikista kauneusleikkauksista muodostuu pelkistä rintojen suurennus- ja korjausleikkauksista (Glassner 1988, 188). Rintoihin kohdistuvia leikkauksia on tehty jo vuosikymmeniä ja tekniikat ovat kehittyneet huomasti yleistymisen myötä. On arvioitu, että miesten osuus kosmeettisen kirurgian asiakaskunnasta kasvaa kohisten, kunhan esimerkiksi hauisleikkausten tekeminen kirurgisesti kehittyi riittävästi (Glassner 1988, 188). Epäilemättä myös vatsalihasleikkauksiin, niin sanottuihin keinotekoisiiin "sikspäkkeihin" olisi miesten keskuudessa sosiaalista tilausta.

Naisten enemmistö kauneuskirurgien asiakaskunnasta selittyy myös kulttuurillisilla tekijöillä: tarpeisiin ei pelkästään vastata, vaan niitä myös luodaan, esimerkiksi mainonnalla ja julkisella keskustelulla. Tavat tai tyyli, joilla naisruumista puhutellaan, eivät useinkaan ole kohteelleen järin imartelevia: puhutaan alleista, roikkumisesta ja römpöittämisestä, rypyistä, juonteista, kaularenkaista, kärpäsläppätisseistä, lautarinnoista, pömpömahosta, jenkkakahvoista, appelsiini-iho-reisistä, völymisestä, hyllymisestä, suonikohjuista ja ratsupaikoista. Usein juuri naiset itse nimittävät joko omaa ruumistaan tai jonkun toisen naisen ruumista epäkunnioittavin termein, samanlainen sanasto on käytössä myös naistenlehdissä.

1.7. Kallis ja riskialtis ostoruumis

Riskeistä puhumista ei kauneusleikkausten yhteydessä voida välttää. Kauneuskirurgiaan, kuten kaikkeen kirurgiaan sisältyy aina vakavia komplikaatioriskejä. Jo pelkkä anestesia voi olla monille potilaille, varsinkin astma- tai sydänvaivoista kärsiville, koettelemus. Yleisimpiä riskejä kauneusleikkausten yhteydessä ovat erilaiset arpeutumet, tulehdukset, vuotamiset ja ihon epätavallinen värittyminen; vakavampia mutta samalla harvinaisempia riskejä ovat esimerkiksi hermovauriot, tuntoaistimusten heikentyminen ja motoristen toimintojen häiriöt tai jopa kuoliot (Glassner 1988, 191). Silikoni-implanttien asentamisessa rintoihin ilmenee usein leikkauksen jälkeisiä ongelmia. Kapseloitumista, eli rinnan kovettumista ilmenee 10-40 %:lla potilaista, yleisiä komplikaatioita rintaleikkauksissa ovat myös implantin repeäminen ja silikonin vuoto kudoksiin sekä kipu (Hovi 1996, 15-16).

Tietovajetta riskeistä ilmenee kauneusleikkauksien kohdalla: kyselytutkimuksen (Hovi 1996, 5) mukaan 57 % rintaleikkauksessa käyneistä naisista oli sitä mieltä, että heillä ei ollut tarpeeksi tietoa implantin haitoista hankkimisesta päättäessään. Riskitietoisuus on kuitenkin varmasti parantunut internetin käytön yleistymisen myötä, leikkauksissa jo käyneet ja niitä suunnittelevat voivat vaihtaa kokemuksiaan erilaisilla sivustoilla anonyymisti. Internetiin on myös perustettu kauneusleikkauksien asiantuntijasivusto (www.silikonitieto.net), jossa riskeistä puhutaan myös pöyristyttävillä kuvaesimerkeillä havainnollistettuna.

Huomionarvoista on se, ettei Suomessa esimerkiksi rintaleikkauksen haittoja tai seuraamuksia korvata potilaalle julkisista varoista. Potilasvahinkoyhdistys ei ota asiaa käsittelyyn, koska kyseessä ei ole sairauden hoidoksi tehty toimenpide vaan esteettiseen kirurgiaan kuuluva leikkaus, joka on tehty asiakkaan toivomuksesta (Mikkola 1995, ks. Hovi 1996, 29). Jos kokee tulleen ”hoitovirheen” uhriksi

kauneusleikkauksen yhteydessä, ainoa julkinen auttava tahon Suomessa on kuluttaja-asiamies.

Kauneusleikkausten hinnat jäävät potilaille korkeiksi johtuen siitä, ettei valtio niitä mitenkään korvaa, ellei kyseessä ole esimerkiksi onnettomuudessa saatu vamma tai synnynnäinen epämuodostuma. Kathy Davis (1995, 6) muistuttaa kuitenkin ainoastaan poikkeuksesta tästä toimintaperiaatteesta: Hollannissa kauneusleikkauksenkustannukset katettiin julkisen terveydenhuoltojärjestelmän budjetista aina 1990-luvun alkuun asti. Hollanti on muutenkin tunnettu yhteiskuntapoliittisten säännösten höllentämisestä (esimerkiksi eutanasian, kannabiksen ja prostituution salliminen), mutta edes kauneuskirurgian kustantaminen julkisvaroista ei Davisin (1995, 6) mukaan poistanut kauneusleikkausten tabu-leimaa ja yleistä paheksuntaa. Plastiikkakirurgi Rolf Nordströmin omassa, yksityisessä sairaalassa toimenpiteiden hinnasto ylittää ihon laseroinnin 170 eurosta aina keskikasvojen kohotuksen 6100 euroon. Hinnat ovat alkaen-hintoja, ja jo pelkkä vastaanottomaksu on alkaen 80 euroa (kts. Rolf Nordström Hospital, lähdeluettelo).

Kauneusleikkaukset ovatkin aikamoisen suuria sijoituksia verrattuna perinteisempiin kauneudenhoitomenetelmiin. Päivi Karppisen (1999) haastattelemat kauneusleikkauksia teettäneet naiset korostivat ennen kaikkea kuitenkin sitä, että on jokaisen oma asia mihin rahansa sijoittaa. Leikkauksen hinta toi kuitenkin esiin moraalisia kysymyksenasetteluja, kun muita mahdollisia rahankäytäntötapoja arvioitiin. Haastatellut naiset painottivat kuitenkin rahankäytön suhteellisuutta ja oikeuttivat näin ratkaisuaan. Tyytyväisyyttä kauneusleikkauksiin Suomessa on kyselytutkimuksissa (Hovi & Hemminki 1996, 55) selvitetty ainakin rintaleikkausten osalta, jolloin 43 % naisista sanoi olevansa tyytyväinen uusiin rintoihinsa, 41 % oli tyytymättömiä ja 15 % sanoi olevansa sekä

tyytyväisiä että tyytymättömiä. Suinkaan aina kauneusleikkaus ei siis tuota toivottua tulosta.

1.8. Kaksi eri keskustelun tasoa, yksilöllinen ja yhteiskunnallinen

Kauneusleikkauksista voi puhua kahdella eri tasolla. Voi olla kiinnostunut yksilöllisestä ruumiinpoliittisesta valinnasta ja sen vaikutuksista esimerkiksi teettäjänsä identiteettiin. Kuten jo johdannossa mainitsen, olen itse kuitenkin valinnut tutkimuksellisesti toisen tien. Minua kiinnostaa erityisesti yhteiskunnallinen taso, se kilpailullinen ilmapiiri, joka synnyttää eri yksilöissä tarpeen turvautua kauneuskirurgian palveluihin. Aineistoni avulla pyrin tulkitsemaan sitä, miten journalistisissa representaatioissa painottuu yksilöllinen tai yhteiskunnallinen näkökulma. Yhteiskunnallinen ja utelias näkökulma kauneusleikkauksiin mielestäni mahdollistaa myös sen, ettei tutkijan tarvitse ottaa tiukan rajattua lähtöasetelmaa aiheeseensa, moralisoinnin voi jättää työn ulkopuolelle, vaikka *yhteiskunnallinen* moraalitaso kiinnostaakin.

Ruumiin muovattavuus on antanut uusia itsensä luomisen ja tunnustuksen hakemisen paikkoja samalla kun hyväksyttävän ruumiillisuuden normit tiukentuvat ja syntyy uusia haavoittuvuuden ja häpeän alustoja (Julkunen 2004, 30). Feministit ovat kyseenalaistaneet sen, missä määrin kauneusleikkausten teettämisessä on kyse vapaasta valinnasta ja missä määrin ”kauneuspakosta”, joka juontuu naisten yleisestä alisteisesta asemassa yhteiskunnassa. Naomi Wolfin (1996, 360 - 361) mielestä todellista valinnanvapautta kosmeettisen kirurgian suhteen ei ole ilman näitä reunaehtoja:

- Nainen voi säilyttää toimeentulonsa, vaikka ei suostu leikattavaksi.
- Nainen voi säilyttää identiteettinsä, vaikka ei suostu kosmeettiseen kirurgiaan.
- Nainen voi säilyttää paikkansa yhteisössä, vaikka ei suostu kosmeettiseen kirurgiaan.

Wolfen teesejä olisi mielenkiintoista kysyä suoraan kauneusleikkauksissa käyneiltä naisilta. Koska oma fokukseni ei ole yksilön kokemuksissa, jätän Wolfen esimerkit ilmaan poleemisina reunaehtoina, jotka kieltämättä rajaavat monia argumentteja kauneusleikkausten perusteltavuutta puolusteltaessa. Toisin kuin Wolf, Kathy Davis (1995) katsoo kuitenkin kauneusleikkauksissa olevan enemmänkin kyse siitä, miten naiset itse muokkaavat kauneusstandardeja omiin tarkoituksiinsa, eikä niinkään siitä että naiset olisivat jonkunlaisen kauneusideologiamanipulaation uhreja. Ero näiden kahden feministiajattelijan välillä ei kuitenkaan ole ihan niin suuri kuin tämä esimerkki antaa olettaa: molemmat myöntävät samanlaisten taustamekanismien vaikutuksen. Davis esittelee kauneusleikkauspäätöksen uudenlaisen tulkinnan valossa: kyse voi olla myös siitä, että ihminen (tai nainen) ottaa elämänsä omiin käsiinsä toteuttamalla haaveensa ruumiin muokkaamisesta toivettaan vastaavaksi. Oli päätös hyvä tai huono, korostaa Davis kuitenkin sitä että kyse on *päätöksestä* per se. Näkökulmat ovat siis akateemisessa naistutkimuskeskustelussa vastakkaiset. Yhteiskuntapoliittiseksi luokiteltava tutkimus ottaa taas pitkähkön loikan kauneusleikkauksista ylöspäin, tarkastellen asiaa enemmän lintuperspektiivistä ja ottaen sen tulkinnalliseksi esimerkiksi ajassamme liikkuvista yhteiskunnallisista ja sosiologisista ilmiöistä. Kolmea näistä esittelen seuraavassa luvussa.

2. RUUMIILLISUUS YHTEISKUNTAPOLITIIKASSA

Kauneusleikkauksien kontekstualisointi modernin ajan ilmiöksi tuo mukanaan monta tarkastelumahdollisuutta ja tuo yhteiskuntapoliittisen keskustelun yhteen aiheen kanssa. Yleinen yhteiskunnallinen kehitys ja ajassa elävät trendit muodostavat laukaisualustan myös minän muuntelemiselle kauneusleikkauksien avulla. Ruumis voidaan ymmärtää paikaksi, jossa yksilölliset kokemukset kohtaavat kulttuurisen, yhteiskunnallisen ja taloudellisen järjestyksen (Jokinen 1997, 7). Ruumista voidaan tutkia esimerkiksi elettyinä, järjestelmänä, luettavana tekstinä tai kulttuurisena konstruktiona. Ruumiin voidaan nähdä ennustavan, uhkaavan, tunkeutuvan tai terrorisoivan eri osa-alueita elämässä.

Modernin ajan ristiriitaisuus näkyy hyvin myös ruumiillisuus-kysymyksessä. Haluamme paradoksaalisesti olla yksilöllisiä omantienkulkijoita ja kuitenkin tuon yksilöllistymisprosessin seurauksena on erilaisuuden jatkuva väheneminen, massojen yksilöllistymispyrkimykset kulkevat samaan suuntaan. Sander L. Gilmanin mukaan koemme itsestämme ulkopuolisen maailman onnellisemmaksi paikaksi kuin ruumiillisen todellisuuden, tämän takia sopeutamme itsemme yhteiskuntaan muovaamalla ruumistamme, pyrkien samalla psyykkiseen mielihyvään (Gilman 1999, 330).

2.1. Ruumiin teoriaa modernissa ajassa

Anthony Giddens'lle (1991) ruumis modernissa ajassa näyttäytyy elämänpoliittisten valintojen paikkana ja siksi kiinnostavana sosiologisena tutkimuskohteena (ml., 225). Ruumiin hän näkee olevan tärkeä linkki identiteetinrakennusprojekteissa. Ruumis ei ole vain fyysinen kokonaisuus, jonka

omistamme, se on ennemminkin toimiva järjestelmä, jota hyödynnäme päivittäin sosiaalisissa interakzioissa. Ruumiiseen tai kehoon voidaan liittää monia eri tehtäviä. Keho määrittelee käyttäytymistämme, se rakentaa ulkonäkömme ja aistillisuutemme ja kehon kautta muodostuu hallintajärjestelmä, regiimit, joiden mukaan toimimme (Giddens 1991, 99.)

Ruumiillisuus tieteellisenä tutkimuskohteena on ollut "suosittua" vain noin kahdenkymmenen viime vuoden ajan. Aikaisemmin yhteiskuntateorian valtavirta on käsitellyt ihmistä ja yhteiskuntaa Raija Julkusen (2004, 17) sanoin "kuin ihmiset olisivat ruumiitonta järkeä, toimintaa ja vuorovaikutusta, aivan kuin ruumiillisuus ei olisi relevantti tai suorastaan välttämätön sosiaalisten erojen, suhteiden ja instituutioiden rakentumiselle".

Eeva Jokinen (1997, 9) hahmottelee ruumiillisuustutkimusta antropologien käsitysten (Scheper-Hughes & Lock 1988, 6-8) mukaisesti kolmeen eri osaan. Ruumista voidaan itsestään selvästi tutkia *yksilön ruumiina*, elettyinä kokemuksena; kaikilla ihmisillä on kokemus ruumiillisesta itsestä, joka on muista erillinen. Toinen tieteellinen lähestymistapa ruumiiseen on *yhteiskunnallinen*: ruumista käytetään luonnon, yhteiskunnan ja kulttuurin symbolina. Kolmanneksi ruumista voidaan käsitellä *poliittisesti*: ruumiita kontrolloidaan, rangaistaan, tarkkaillaan ja säädellään. Tässä tutkimuksessa yhdistän näitä eri lähestymistapoja, käsittelen ruumista niin poliittisen, yksilöllisen kuin etenkin yhteiskunnallisen alustan leikkauspinnoilla ja risteyskohdissa.

Ruumiissa ja ruumiillisuudessa riittää ammennettavaa yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle. Kuten Ruumis töihin! –artikkelikokoelman (Vastapaino 2004, 10) toimittajat (kts. lähdeluettelo) toteavat: "Ruumiillisuus on muutoksen ja muutoksen vastustuksen, vauhdin ja hitauden, liikkeen ja levon kohtaamispaikka – toisinaan taistelutanner".

2.2. Keinotekoistuva yhteiskunta ja teknologinen kehitys

Teknologia ja tekniikka saatetaan virheellisesti käsittää kuin joksikin neutraaleiksi välineiksi, jota ihmiset voivat halunsa mukaan käyttää hyviin tai pahoihin tarkoituksiinsa. Usein nähdään väitettävän, että tekniikkaa kehitetään ihmisen tarpeista lähtien. Tekniikka on kuitenkin läpikotaisin arvosidonnainen asia, tarpeita myös tuotetaan tekniikan avulla, mikä näkyy tarpeita ja niihin liittyviä riskejä eriteltäessä. (Niiniluoto 1999, 59.)

Moderniin aikakauteen liitetään kiinteästi teknologian kehittyminen. Vientiteollisuuden kärkituotteet sisältävät huippuunsa kehitettyä ja tuotteistettua teknologiaa. Kuitenkin, aivan kuten Ilkka Niiniluoto (1999, 41) muistuttaa, on teknologia ollut olennainen osa ihmisen ja hänen esimuotojensa elämää jo kivikaudelta lähtien. Historiallisia aikakausia ja yhteiskuntamuotoja on nimetty niissä vallitsevan teknologian mukaan, tekniikka onkin ollut ihmisten työntekoa ja vapaa-aikaa jatkuvasti mullistava välttämättömyys. Tekniikan kehityksen hallitsemattomuus ja vaikutusten ennakoimattomuus ovat herättäneet pelkoja ja torjuntaa, vaikka samaan aikaan onkin ylläpidetty toivetta, että ihminen voisi lisätä vapauttaan ja parantaa elämänsä laatua elämällä teknologian keskellä. (Niiniluoto 1999, 41.)

Teknologialle luodut yleiset odotukset elämänlaadun kohentamisesta näkyvät selkeästi myös kauneuskirurgian kehittämisessä ja yleistymisessä. Kehittyvä lääketieteellinen teknologia mahdollistaa mitä vaativimpia ja radikaalimpia toimenpiteitä. Tietämys ja mahdollisuudet kasvavat, jota Niiniluoto (1999, 53) osuvasti kuvaa ”tekniikan luomaksi oravanpyöräksi”. Ihmiselle on lajityypillistä tavoitetason nostaminen, mikä taas aikaansaa sen, ettei uusista teknisistä keksinnöistä luovuta kun ne kerran on löydetty; uutuuksista tulee välttämättömyyksiä (ml.). Niiniluodon mielestä kaikkea hallitsee yhä suurempaa

tehokkuutta tavoitteleva "teknologinen imperatiivi", jonka mukaan kaikki mikä on mahdollista, on myös toteutettava (1999, 53). Tämä näkyy erinomaisen hyvin myös kauneusleikkaus-keskustelussa: retoriikka johdattelee varsinkin kauneusleikkauksia käsittelevissä journalistisissa aineistoissa "miksipäs ei, kun se kerran on mahdollista?" – tyylisiä latuja. Tähän piirteeseen tulen palaamaan vielä tarkemmin työni empiirisessä osiossa ja varsinkin sen analyysissä.

Risto Heiskala (1996) puhuu keinotekoisesta yhteiskunnasta, jolla hän tarkoittaa sellaista yhteiskuntaa, jossa kaikki todellisuuden ominaispiirteet ovat teknologioiden kehityksen myötä tulleet joko reaalisesti tai potentiaalisesti inhimillisen suunnittelun ja muuntelun piiriin. Keinotekoisuutta on löydettävissä kaikissa yhteiskunnissa siinä mielessä, että alkeellisinkin työkalu ilmentää todellisuuden keinotekoista muuntelua. Kuitenkin vasta modernit teolliset yhteiskunnat ovat kasvattaneet todellisuuden muuntelun sellaisiin mittoihin, jotka merkitsevät laadullisesti uuden tilanteen syntymistä. Moderneissa yhteiskunnissa reaaliset muuntelukapasiteetit ovat kasvaneet massiivisesti. (Heiskala 1996, 182, 193.)

Aivan kaikki ei kuitenkaan ole keinotekoista ja muunneltavissa, rajat tulevat vastaan esimerkiksi ilmaston säätelyssä ja geenimuuntelussa. "Siksi keinotekoisella yhteiskunnalla ei tulisi ensisijaisesti tarkoittaa yhteiskuntaa, jossa sananmukaisesti kaikki olisi muuttunut plastiseksi. Sen sijaan keinotekoisessa yhteiskunnassa on kysymys ensisijaisesti kulttuurisesta kokemuksesta ja näkökulman muutoksesta. Sen myötä yhä useammat todellisuuden ominaispiirteet kulttuurisen kokemuksen tasolla näyttäytyvät – jonain sellaisena, joka on ihmisten vastuulla, koska mahdollisen ja mahdolliseksi tehtävissä olevan rajat näyttävät riippuvan yhtäältä teknologisesta kehityksestä ja toisaalta poliittisista tai politisoitavista päätöksistä" (Heiskala 1996, 193-194).

Heiskala nimittää minän muuntelun rajattomien mahdollisuuksien varaan rakentuvaa tyyliuuntaa *artifisialismiksi* (eng. artificial = keinotekoinen) (Heiskala 1996, 188). Keinotekoisuuden avaamat mahdollisuudet ovat lähes rajattomat ja osin pelottaviakin tieteissaduilta kuulostavia skenaarioita, minästä ja minuudesta on tullut muotoiltavaa hyödykettä.

Heiskala kirjoittaa (1996 189), miten yhteiskunnan keinotekoistumista voidaan käsitellä sekä "reaalisista, maanläheisistä ja kaikkien tärkeiksi tunnustamista ongelmista" käsin, joiksi hän mainitsee muun muassa ympäristöongelmat ja sukupuolijärjestelmän muutoksen. Hän mainitsee myös "science fictionista ja psykopatologioista kärsivien megajulkisten kauneusleikkaukset" osana keinotekoistumisprosessia. Rohkenisin väittää, että nyt yhteiskunnallinen kehitys on ajanut meitä siihen, etteivät kauneusleikkaukset ole enää eliittijulkisten suorittamaa luonnottomaan tai tulevaisuusutopiaan rinnastettavaa toimintaa ja muuntelua, vaan juuri tuollainen *reaalinen, maanläheinen ja kaikkien tärkeiksi tunnustama* sosiaalinen ilmiö. Kauneusleikkaukset ovat yleistyttyään väistämättä osa myös valtakulttuuria.

Heiskalan mukaan keinotekoistuva yhteiskunta on johtanut pohdintatilanteisiin sen tiedostamisessa, mikä missä missäkin tapauksessa on mielekäs muuttamisen kohde, jos jokin ulkoinen tai sisäisen seikka omassa elämässä koetaan epätyytyttäväksi. Suhteessa ulkopuoliseen ympäristöön havaitaan, että jos minällä on ongelmia, niihin voidaan reagoida joko minää tai ympäristöä muuttamalla. Ongelmasta riippuu, kumpaan suuntaan on käännyttävä. Jos ulkonäkö ei miellytä, on muutettava itseä, jolloin päädytään kuntoiluun, ruokavalioihin, kosmetiikkaan ja plastiikkakirurgiaan. Ellei ole työtä, voi päätyä muuttamaan maailmaa tai itseä. Heiskala väittääkin monien nykypäivän ongelmien johtuvan väärinkäsityksistä tai virhepaikannuksista siinä, mikä missäkin tapauksessa olisi mielekäs muuttumisen tai muuttamisen kohde. Minä ei

tosin pelkästään virtaa suhteessa ulkoiseen ympäristöön, vaan myös suhteessa sisäiseen maailmaansa. Keinotekoisessa yhteiskunnassa koetaan, että ei-miellyttävän identiteetin voi muuttaa toiveen kaltaiseksi. (Heiskala 1996, 221-222.)

2.3. Medikalisaatio kauneusleikkausten yleistymistä tukemassa

Kauneusleikkauksia ei olisi ilman lääketiedettä, lääketiede toimii mahdollistavana ja myös rajoituksia luovana instrumenttina. Nykyaikaisten länsimaisten yhteiskuntien leimallinen trendi, lääketieteellistyminen, on ollut kauneusleikkausten yleistymistä tukemassa: plastiikkakirurgien määrällinen lisäys ja lääketieteelle annettu uusi, autoritäärisempi rooli jopa moraalisten ja identiteettipoliittisten kysymysten suhteen yhteiskunnassa ovat keskeisiä tekijöitä kauneusleikkausten määrällisessä kasvussa. Kauneus sotketaan käsitteellisesti usein terveyden kanssa, vaikka kyse on kahdesta eri asiasta. Kauneusbisneksen tehokkaimpia myyntisloganeita lieneekin juuri terveyteen tai terveellisyyteen vetoaminen. Kauneuden ja terveellisyyden pakkoavioliitto vaikuttaa vääjäämättä myös kauneusleikkausten yleiseen hyväksyttävyyteen niitä lisäävästi (Glassner 1988, 190).

Medikalisaatiolla tarkoitetaan elämän lääketieteellistymistä. Yksilötasolla medikalisaation voidaan nähdä merkitsevän yhä useampien elämän ominaisuuksien poikkeavuuksien selittämistä lääketieteellisesti terveys-sairaus – akselilla. Erilaisuus tai poikkeavuus on enenevässä määrin muodostanut alueen, jonka piirissä kansalaiset hakevat selityksiä lääketieteestä. Käytännössä enää ei kyetä edes hahmottamaan rajaa lääketieteellisen ongelman ja normaaliin vaihteluun kuuluvan ilmiön välillä. Niinpä monia ennen normaaleina pidettyjä ilmiöitä, kuten vanhenemista, ujoutta, lihomista, kauneutta tai väsymystä on

alettu käsitellä yhteiskunnassa lääketieteellisesti: ongelmina, joihin tarjotaan hoitoa. Medikalisaatio myös tukee kilpailemiselle perustuvaa yhteiskuntaa, koska sen voi liittää elämänkaaren mittaiseen tulosajatteluun. Yksilöä korostavassa kilpailuyhteiskunnassa ihmisen tehtävänä ei ole maksimoida hyvää oloaan, vaan tulostaan elämän kilpa-areenoilla. Tähän pääsemiseksi hyvä terveys on avainsana, se lisää todennäköisyyttä pärjätä. (Tuomainen & Myllykangas & Elo & Ryyänen 1999, 8, 15, 65.)

Lääketieteellistyminen ei ole mikään ainutkertainen modernin ajan ilmiö, vaan sen piirteitä on esiintynyt aikaisemminkin historiassa. Jo 1800-luvulla lääketiede määritteli kuukautiset, masturboinnin, raskauden ja vaihdevuodet sairauksiksi siveellisyysmoraalin tukemana (Wolf 1996, 309). Medikalisaatiolla voidaan nähdä olevan useita yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia funktioita. Tuomainen ym. (1993, teoksessa Tuomainen ym. 1999, 25-28) löytää kolme yksilölle tarpeellista medikalisoitumisen tehtävää, ja kolme vastaavasti yhteiskunnallista tehtävää:

- 1) totuusauktoriteetin tarve
- 2) syyllisyydestä vapautumisen ja ongelmien ulkoistamisen tarve
- 3) narsismin kanavoimisen tarve
- 4) poikkeavuuden rajoittamisen tarve
- 5) markkinatalouden pönkittämisen tarve
- 6) valtarakenteiden ylläpitämisen tarve

Kauneusleikkauksien tulkintaan ja analysointiin Tuomaisen ym. tyypittely sopii erinomaisesti ja paljastaa samalla sen, miten läheisesti medikalisaatio-käsite koskettaa myös kosmeettisen kirurgian olemassaoloa. Lääketieteellistymisellä ja kauneuskirurgialla on kutakuinkin yhteneväiset tarpeet. Totuusauktoriteetilla tarkoitetaan tieteen esiinmarssia ja tieteellisen totuuden monopolisointia auktoriteettiasemaksi uskonnon merkityksen vähentyessä. Syyllisyydestä vapautumisella ja ongelmien ulkoistamisella tarkoitetaan sitä, miten yksilö kokee

syyllisyyttä omasta erilaisuudestaan suhteessa muihin ympäristön asettamien normien takia ja tuon erilaisuuden eliminoimiseen pyrkimisestä. Ihmiselle luodaan myös mahdollisuus ottaa etäisyyttä ongelmaansa, kun jollekin ongelmalle tai oireelle luodaan uusi ulkoinen muoto, se ulkoistetaan ja siihen pyritään löytämään vastaus lääketieteestä (kuten esimerkiksi osa luomileikkauksista: ilmettä piristämään vai tosiasiallisesti näkökykyä lisäämään?).

Keskeistä lääketieteellistymisessä ja kauneusleikkauksissa on narsismin kanavoimisen tarve. Diskursiivisesti voidaan puhua myös "itsestään välittämisestä" tai "huolenpidosta", mutta yhtä kaikki narsismin piirissä liikutaan: oma identiteetti ja olemus ovat elämän keskiössä. Modernille ajalle tyypilliset itsetarkkailu ja individualismi vain kiihdyttävät narsismin toimintakenttää. Poikkeavuuden rajoittamisen tarve liittyy samankaltaiseen täydellisen yksilön hakemiseen, mutta laajemmasta näkökulmasta, yhteiskunnallisella tasolla. Yhteiskunnat kontrolloivat aina jäseniään, ja jopa maallistuneissa yhteiskunnissa tarvitaan poikkeavuuden eliminointia. Lääketiede toimii apurina tähän tehtävään, sen arvovallalla harjoitettu mukautus on tukenut uuden yhteiskunnan normatiivista säätelyä.

Markkinatalouden pönkittämisen tarve tarkoittaa terveydellä tehtävää kauppaa ja bisnestä, medikalisaatio toimii myös markkinatalouden vahvistajana. Jopa lama-aikoina terveysterveismarkkinoilla ja ulkonäköbisneksellä on kohtalaisen hyvä ennuste. On helppoa vahvistaa keinotekoisesti ihmisten herkkyyttä huolestua ja huolehtia itsestään. Mainonnan avulla terveysterveyspalveluiden tuottajat pyrkivät ylläpitämään myyntiä, jonka mukaan terveys on ostettavissa, valittavissa ja hallittavissa.

Viimeinen tarpeista on kaikkein laajin ja monikerroksisin, tarve ylläpitää valtarakenteita. Yhteiskunnan hierarkkisen järjestyksen ylläpitäminen on tärkeää, koska kaikki yhteiskunnat perustuvat hierarkioiden varaan. Hierarkioiden

hajoamisen voidaan nähdä johtavan pahimmillaan kaaokseen, tässä mielessä lääketieteen kehittyminen myös ehkäisee sosiaalista vallan uusjakoa. (Tarpeiden aukiselittäminen mukailtu Tuomaisen ym. 1999, 25-28 mukaan).

Ihmiset kokevat medikalisaation vietteleväksi: ihminen voi fantasioida ehtymättömästä terveydestä ja nautinnoista joita hyvänolontunne tuottaa. Medikalisaation läpilyöminen ja voittokulku ei olisi näin näyttävää ilman niitä mielihyvän tuntemuksia, joita kansalaiset ovat saaneet lääketieteen avulla ja kautta. Lääketieteellistyminen on ollut valikoivaa, se on kohdistunut ihmisryhmiin ja elämän alueille, joissa maaperä on ollut medikalisaatiolle otollinen. Keskeisenä kohdealueena ovat olleet naiset ja naiseuteen liittyvät fysiologiset kehon ilmiöt. (Tuomainen ym. 1999, 9.)

Lääketieteestä on ajateltu löytyvän vastaus onnellisuuden lisäämiseksi. Eugenia Kaw:n mukaan (1993, 74-75) lääketiede legitimoii omia toimiaan tieteellisen rationaalisuuden kautta, mihin se on liitettävissä. Lääketiede myös vahvistaa kuluttajakeskeistä yhteiskuntaa, mistä se itsekin niin kovin hyötyy. Ei vain säilyttämällä sitä kuvaa, jonka mukaan kauniilta näyttäminen on ainakin jokaisen naisen tavoitteena, mutta myös edistämällä kauneusstandardia, joka vaatii esimerkiksi tiettyjen etnisten piirteiden modifiointia (Kaw 1993, 74-75).

Tohtorivallalla tarkoitan tässä tutkimuksessa kulttuurillemme tyypillistä lääketieteen ja sitä kautta lääkäreiden nauttimaan korkeaa arvostusta, jossa sinällään ei tietenkään ole mitään vikaa. Medikalisaation käsitteen avulla voimme kuitenkin ymmärtää asiaa hieman moniulotteisemmin ja olla yhteiskuntakriittisiä tietyille arvostusrakennelmille. Medikalisaatiotutkijat varoittavatkin yhteiskunnan kovenemisesta, josta kriittisen yhteiskuntatieteen pitää olla huolissaan (Tuomainen ym. 1999, 116). Kauneusleikkauksia tekevät lääketieteen erikoistuneet ammattilaiset, plastiikkakirurgit, jotka myös päättävät siitä milloin leikkaus on

toteutuskelpoinen ja milloin ei. Täten potilas-lääkäri tai asiakas-lääkäri –suhteita ei voida pitää tasa-arvoisina, asiantuntijavaltaa ei ole syytä väheksyä.

Lääkäreiden toimintakenttää yhteiskunnassamme on syytä miettiä, Eugenia Kaw:n mielestä lääkärit ovat vallanneet yhä enenevässä määrin perinteisten intellektuellien ja yhteiskunnallisten keskustelijoiden ja auktoriteettien roolia (Kaw 1993, 78). Lisämerkitykset, joita annamme lääketieteelle, ovat kiistattomat: Tieteellinen rationaalisuus ja tekninen tehokkuus yhdistyvät, mikä johtaa tiettyjen ilmiöiden normalisointiin, jotka muuten saattaisivat näyttäytyä kyseenalaisina (Kaw 1993, 84).

Jopa journalismi on hampaatonta medikalisaation edessä: sillä ei ole vahvaa kriittistä traditiota analysoida tai kyseenalaistaa terveyden nimissä tuotettua puhetta (Laiho & Ruoho 2005, 12). Tämä näkyy hyvin selkeästi ”terveysuutisoinnissa” (esim. uusien tutkimustuloksien esittely, sosiaalipoliittiset tilastoinnit), jotka esitellään lehdissä useimmiten sellaisinaan, vailla minkäänlaista journalistista ”vahtikoiramaisuutta”. Lääketieteellistyminen näkyy naistenlehdissä. Kuria ja järjestystä tuottaa asiantuntijapuhe, jossa ulkonäköön kohdistuvat toimenpiteet medikalisoidaan, ruumiin tirkistely muistuttaa lääketieteellistä katsetta, jossa katseen kohde luokitellaan ja etäännytetään (Halonen 2005, 23).

Eugenia Kaw haastatteli kauneuskirurgiaa suorittavia lääkäreitä, ja nämä haastattelutulokset herättävät ajattelemaan missä kirurgien sosiaalinen vastuu sekä ammattietiikka ovat kauneusleikkauksista puhuttaessa. Jo muutamat kommentit, joita referoin seuraavassa, saavat mielestäni ajattelemaan, että jotain olisi lääkärietiikassa korjattavaa. Muistutan tosin tässä yhteydessä siitä, että kyse on yhdysvaltalaisista kirurgeista.

- lääkäri näki kausaalisen linkin potilaansa silmien muodon ja potilaan älykkyyden välillä
- aasialaisvaikutteiset silmät ja nenät nähtiin epänormaaleina
- lääkäri sanoi että hän käännättää potilaansa vain, kun potilas odottaa epärealistisia tuloksia leikkaukselta
- lääkärit eivät painota alkuhaastattelussa psykologisesti traumaattista aspektia, mikä leikkaukseen liittyy
- lääkärin mielestä käytännöllinen hyöty aasialaisamerikkalaisille naisille kauneusleikkauksista on se, että saamalla toisen silmäluomen he voivat käyttää silmämeikkiä tarkoituksenmukaisemmin
- aasialaisnaiset ovat lääkärin mukaan itsenäisempiä suhteessa aviomieheensä ja perheeseensä, jos he ottavat kauneusleikkauksen, se on merkki individualistisesta vapaudesta
- lääkärit kielsivät, että tarve ottaa kauneusleikkaus syntyisi sosiaalisesti, heidän mielestään se on sen sijaan täysin yksilölähtöistä (Kaw 1993, 82-85, 87.)

Voidaan myös olettaa, että lääkärit itse hyötyvät sitä enemmän, mitä enemmän operaatioita tehdään, kyse on heidän elinkeinostaan. Siksi mielestäni Eugenia Kaw:n kommentti on täysin oikeutettu: "Lääkärit edistävät ideaa, jonka mukaan ihmisillä on ääretön skaala tarpeita, joihin teknologia voi loputtomasti vastata; se on idea, joka on nykyisen yhdysvaltalaisen kapitalismin ytimessä" (Kaw 1993, 86). Naomi Wolf (1990, 232) sanookin lääkäreiden markkinoiden olevan vain mielikuvituksen rajoittamia: Koska naisten kasvoissa tai vartaloissa ei ole mitään sellaista, mitä sosiaalinen muutos voisi parantaa, kirurgit asettavat tulonsa määräytymään kierouttamalla naisten itsehavainnointia ja levittämällä feminiinistä itseinhoa.

3. RUUMIIN POLIITTISUUS – NAISEN ELÄMÄ KAUNEUSHÄKISSÄ

3.1. Ulkonäkömuuntelun eri funktiot, kauniiden ihmisten sädekehäilmiö

”Ihanne, joka on valovuosien päässä todellisuudesta ja useimmille mahdoton saavuttaa, aiheuttaa ahdistusta. Ruumiin kärsimyksistä on vapauduttu psyykkiseen kärsimykseen. Iloinen kauneus alkaa olla yhtä outo ajatus kuin leikkivä urheilu. Velvollisuus ja kilpailu sumentavat tyytyväisyyden, jota jokainen nainen voi kokea hoitaessaan itseään”. (Utrio 2005, 8)

Ulkonäön merkitystä on vaikea yliarvioida, varsinkaan merkittävälle osalle naisista. Kukaan nainen ei varmasti ole välttynyt ulkonäköään koskevilta arvottavilta kommenteilta, jos kohta mieskään. Useilla on muistissa ilkeän tädin huomiot teini-ikäisen ulkonäkömuutoksista tai kadulla huudettu törkeys vain huomionkipeyden motivoimana. Naisia ulkonäköpaineet rasittavat eniten, eikä vähinten siksi, että naiset itse ovat myös kehitystä avittamassa. En osaisi kuvitella, että naisystävättärillä olisi keskenään ”kuka painaa eniten, kuka saa puntarin rikki” -kisoja, kuten tiedän joidenkin miespuolisten ystäväni leikkisästi kisailevan. En myöskään usko, että naisten ystäväverkostoissa voisi kommentoida toisten muuttuneita kehonkuvia (lihomista, hiustyyliä joka ei katsojan silmään sovi tai outoa pukeutumistyyliä) ilman loukkaantumisia, vain osana ”jätkämäistä” puhetapaa.

Sosiaalista painetta näyttää kauniilta tuetaan journalistisin keinoin naistenlehtien avulla. Ferguson (1983, 42) väittää, että naistenlehdet asettavat velvollisuudeksi naisille kauniilta näyttämisen. Hän jatkaa toteamalla, että kauneus on enemmän kuin vain tavoite, se symbolisoi sukupuolten välistä valtarakennelmaa. Fergusonin mielestä naisten välisessä paremmuudessa on ratkaisevaa juuri se,

kummalla on tämä kauneusresurssi hallussaan, siksi naistenlehdet haluavat esittää jokaisen naisen *potentiaalisesti* kauniina (mt., 42).

Muistan ihailleeni vuosia sitten 50 silloin täyttäneyttä äitiäni, joka päätti lopettaa tummien hiustensa harmaantumisen peittämisen erinäisillä hiusväreillä. Vierestä seurasin lähimmäisten kommentteja, jotka tultiin sanomaan suoraan ilman välikäsiä. Tuntemattomien ääneen sanomattomia kommentteja en uskalla edes arvailla. Äidilleni sanottiin muun muassa kaupan kassajonossa ”mitä sinulle on tapahtunut, näytät niin erilaiselta”, tuttujen kesken kahvipöydässä ”entinen hiustyylisi oli kyllä huomattavasti parempi, näytit paljon nuoremmalta” ja ihan asiaa tehden: ”oletko sairastunut, kun hiuksesi ovat noin harmaat”. Naisen ulkonäön kommentointi ikään kuin ”kuuluu asiaan”, sen ajatellaan epäilemättä kiinnostavan myös asianosaista automaattisesti. Useat naiset toki pyytävät kommentteja ulkonäöstään, jopa kerjäävät niitä. Ulkonäköpaineissa äitinikin palautti hiustenvärjäyskäytäntönsä, ettei alati ”tarvitsisi selitellä”. Naisen ikääntyminen on ilman interventioita usein ”rupsahtamista”, siinä missä miehellä se on charmikkuuden lisääntymistä ja karisman kasvua.

Suuri osa naisista nauttii koristautumisesta ja kokee ulkonäön merkittäväksi osaksi identiteettiään. Kauneus ei oikeasti ole katsojan silmässä, vaikka niin kulunut sanonta väittääkin. Raija Julkunen (2004, 30) huomauttaakin Rachel Russelia (2000) mukailleen miten kauneutta tavoitellessa eettinen estetisoituu ja hyvältä näyttämisestä tulee tapa ”olla hyvä”.

Kamppailu ollakseen riittävän hyvä edes itselleen ei ole kuitenkaan kovin helppoa, eikä varsinkaan vaivatonta; ihanteet muuttuvat koko ajan. Naomi Wolf (1996, 353) toteaaakin: ”Kauneuden myytti toimii tasapainojärjestelmän mukaan. Heti kun riittävä määrä naisia on muutettu ja kriittinen massa saavutettu siten, että liian usea nainen muistuttaa ”ihannetta”, itse ihanne muuttuu”. Efrat Tseëlon

(1995, 91) määrittelee neljä paradoksia, jotka ulkonäöstään huolehtivat naiset joutuvat arjessaan kohtaamaan yrittäessään pysyä kehityksen tahdissa:

1) Mielenterveydellinen paradoksi

- Naisena oleminen ei ole yhteensopivaa aikuisuuden kanssa. Jos nainen torjuu naisellisuuden perinteisen mallin, hänet voidaan diagnosoida kärsivän sukupuoleen liittyvästä identiteettiongelmasta (kuten anoreksia), mutta jos hän hyväksyy perinteisen naisellisuuden mallin, hän on narsisti, joka ei ole vielä "aikuistunut".

2) Autenttisen naisellisuuden paradoksi

- Tämän paradoksin mukaan kumpikaan naisellisuuden malleista, "luonnollinen" tai perinteisen naisellinen, ei ole aito. Jos nainen yrittää elää ajattoman kauneusstandardin mukaisesti, hän on keinotekoinen (*fake*). Jos hän sen sijaan päättää näyttää luonnolliselta, hän syyllistyy liialliseen kontrollointiin ja hallinnan pyrkimykseen, eli on sitenkin keinotekoinen.

3) Vallan paradoksi

- Vaikka nainen hallitsee ruumistaan, on hän silti voimaton (*powerless*). Naisella ei voi olla valtaa, niin kauan kuin hän toimii järjestelmässä, jossa häntä arvioidaan ulkonäkönsä perusteella ja jossa hän itse on aina samalla epävarma sen suhteen, onko hän tarpeeksi kaunis tai menettääkö hän kauneutensa.

4) Arvokkuuden (*worth*) paradoksi

- Nainen jopa onnistuessaan epäonnistuu. Jos hän kieltäytyy hyväksymästä kauneusjärjestelmää tai jos hän ei kykene säilyttämään hyvännäköisyyttään, hänen arvostuksensa laskee ja nainen tuntee itsensä hyödyttömäksi ja arvottomaksi. Kuitenkin jos hän menestyy, hän vahvistaa itse arvonsa olevan kiinni ulkonäöstä.

Nyt puhutaan kauneuden tyranniasta. Ulkoisesta kauneudesta on tullut olennainen sosiaalisen pääoman muoto, postmodernia statusjärjestelmää luova ja kalliin kauneusteknologian aikana myös reflektoitava ominaisuus, jonka on havaittu korreloivan selkeästi erilaisten sosiaalisten etuisuuksien suhteen.

Tutkimuksissa on havaittu kauniiden ihmisten "sädekehäilmiö": kauniita pidetään lahjakkaina, ystävällisinä, mielenkiintoisina, luotettavina, yhteistyökykyisinä ja seksuaalisina. Kauniit lapset menestyvät koulussa keskimääräistä paremmin, ja kauniit aikuiset tienaavat ja etenevät urallaan paremmin kuin vähemmän kauniina pidetyt. (Kinnunen 2001, 199.) Tämänkaltainen ajatusrakennelma esiintyy niin akateemisessa kuin yleisessäkin yhteiskunnallisessa keskustelussa, vaikka "kauneuden tyranniasta" voisi puhua myös toisesta näkökulmasta. Huomionarvoista voisi olla sekin, miten "ulkonäkötyöstä" on tullut ikään kuin kolmas työ naisille, kotitöiden ja ansiotyön rinnalle. Ulkonäöstä huolehtiminen voi vaatia ison osan vuorokauden tunteista. En tiedä koetaanko ulkonäköpaineista puhuminen liian helposti tiukkapipoiseksi feminismiksi, itseäni ihmetyttää se miksei naisten nousut yhteiskunnallinen asema korreloi ulkonäkönormatiivisuuden kanssa sen joustavuutta lisäten.

3.2. Feminismi(e)n ruumiillisuus

Jos puhetapoja kauneusleikkauksista pitää etsiä kulttuurisista representaatioista, kuten tässä tutkimuksessa tehdään, niin vastaavanlaista etsimisen vaivaa ei tarvitse nähdä tutustuessaan akateemiseen feministiseen keskusteluun ruumiillisuudesta: kauneusleikkausten problematisointi ja dialektiikka suorastaan hyppäävät esiin (esim. Wolf, Bordo, ja Davis). Feministisessä tutkimuskentässä riittää keskustelijoita kauneusleikkauksista sekä niitä puolustaviin että kauneusleikkaukset ongelmalliseksi näkeviin. Kathy Davis'n näkemystä kauneusleikkausten naisia voimaannuttavasta aspektista käsitelin jo aiemmin. Ruumiillisuuskysymykset, ennen muuta naisruumiin määrittely ja muovaaminen on aina kuulunut feminismiin ydinkysymyksiin (Jokinen 1997, 9-10).

Naisruumiin ja ulkonäön poliittisuutta pohdittiin jo 1970- ja 80-luvuilla muun muassa syömishäiriöiden yhteydessä (ks. esim. Orbach 1978, Lawrence 1987). Feministit alkoivat ymmärtää, että vaikka syöminen onkin yksityinen tapahtuma, ruumis ei sitä ole ollessaan julkisuudessa yleisten arvojen ja arvostusten riepotelevana. Ja jos ruumis poikkesi jollakin tavalla ihanteelliseksi koetusta, ei eläminen noissa raameissa ollut välttämättä helppoa. Ulkonäkö onkin feministisesti ajateltuna äärimmäisen poliittinen tekijä, yksilölliseksi ajateltu ulkonäkövalinta voidaan yhdistää representaatioksi laajemmasta yhteiskunnallisesta valtakaaonista.

Feministisestä ruumiillisuustutkimuksesta on löydettävissä kaksi eri tasoa: metaforinen ja materiaalinen. Materiaalisella tasolla liikutaan silloin kuin pohditaan esimerkiksi synnytystä, abortteja, ehkäisyä, kauneuskirurgiaa ja niin edelleen. Metaforinen taso ei ole materiaalisen tason kanssa ristiriidassa, mutta silloin (nais)ruumiillisuutta pidetään myös mielikuvana nautinnolle, toisin tekemiselle, toisin ajattelemiselle. (Jokinen 1997, 10.)

Annamari Vänskä toteaa: "Kauneusleikkausta on vaikea, jos mahdollistakaan ajatella vapauttamisen välineeksi, niin länsimaisen kauneusdiskurssin läpitunkema se on" (2001, 36). Myös Naomi Wolf on ollut jo pitkään eräs kärkkäimpiä kauneusleikkausten vastustajafeministejä. Hänen mukaansa uusi kosmeettisen kirurgian normalisoinut kulttuuri on vakava uhka tulevaisuudelle. Kuvaavaa lienee se, että Wolf puhuu kirjassaan "Kauneuden myytti" (1996) kosmeettisesta kirurgiasta alaotsikkona pääkategorialle "väkivalta".

”Olemme siirtyneet uudelle ja kauhistuttavalle kosmeettisten leikkausten aikakaudelle. Kaikki rajat ovat murtuneet. Mikään kärsimyksen määrä tai vammautumisen uhka ei toimi pelottimena. Se mitä tapahtuu naiskeholle suhteessa kosmeettiseen kirurgiaan, on sama, mitä tapahtuu elämän tasapainolle maapallolla. Me olemme historiallisessa taitekohdassa” (Wolf 1991, 351).

Wolfin mukaan naisia kuormitetaan raskaasti ja julmasti naiskauneuden kuvilla, nyt hänen mukaansa yhä enemmän, kun naiset ovat murtaneet useita oikeudellisia ja taloudellisia esteitä tieltään. Wolf siis käsittää kauneusmyytin ylläpidon patriarkaatin nykyaikaiseksi keinoksi naisten kurissapitämiseen, hallintaan ja alistamiseen. Kauneus ei ole Wolfin mukaan yleismaailmallista eikä muuttumatonta, vaikka länsimaaailma teeskentelee että kaikki naiskauneuden ihanteet juontavat juurensa platonilaiseen ihannenaiseen. Kauneuden ideologiaa Wolf pitää viimeisenä jäljellä olevana naiseuteen liittyvänä ideologiana. Hän korostaa vallan ja kauneusmyytin yhteyttä, Wolfin mukaan kauneuden myytti on vahvistunut jatkaakseen sosiaalista pakkovaltaa, jota äitiyden, kotielämän, siveyden ja passiivisuuden myytit eivät enää pysty ylläpitämään. (Wolf 1996, 8-9, 12.)

Feministit ovat kääntäneet keskustelun ulkonäön poliittisuudesta ja estetiikasta pääläelleen. ”Feministisessä keskustelussa estetiikka on määritelty pikemminkin sitoutuneeksi tai epäpuhtaaksi kuin puhtaaksi tai autonomiseksi. Tämä jo siitä syystä, että se näytti lähiluvussa ajavan tiettyjen ihmisryhmien etuja luomalla ja ylläpitämällä sen kaltaisia esteettisiä arvoja, joista vain harvat saattoivat päästä osallisiksi” (von Bonsdorff & Seppä 2002, 11). Feministinen estetiikka on tuonut tutkimuskenttään uudenlaisia haasteita, jotka johtavat tarkastelemaan kriittisessä valossa sekä tutkimusaiheita että niiden päämääriä, metodeja ja käsitteitä (emt. 11). Naisruumis voi olla kuin vankila, jos sen ilmenemismuodon poikkeavuus kauneusnormista aiheuttaa kohtuutonta sosiaalista kärsimystä kantajalleen. Viime

vuosikymmeninä esimerkiksi naistutkimuksen osa-alue, queer-tutkimus, on nostanut monia erilaisia sukupuolittuneesta kaavasta vapaita tapoja olla kaunis yhteisön silmissä, pyrkinyt ulos ”kauneushäkistä”.

Sander L. Gilmanin (1999, 31-36) mielestä kauneusleikkausilmiö ei ole kuitenkaan sukupuolittunut. Hän hakee todisteita väitteelleen historiasta, vielä 1800-luvun lopussa lähes kaikki plastiikkakirurgien asiakkaat olivat miehiä. Argumentti on tosin helposti kumottavissa sillä, ettei Gilman mitenkään väitteessään huomioi naisten ja miesten erilaista yhteiskunnallista asemaa yli sata vuotta sitten; kuinka naiset olisivat voineet teettääkään itselleen kauneusleikkauksia, jos heidän varallisuutensa ja päätäntävaltansa oli vielä täysin riippuvaista aviomiehen tulotasosta ja vaikutusvallasta? Gilmanin (1999, 32) mukaan yhteiskunnallinen muutos kulki niin, että 1990-luvulla kauneusleikkauksista tuli voimallisesti feminiini ilmiö, jolloin esteettistä kirurgiaa paheksuttiin miesten keskuudessa maskuliinisuutta kaventavana tekijänä. Pohtimisen arvoista onkin se, liittykö naisten ”mukaan tuleminen” samalle areenalle heti arvostuksen laskuun? Jos sukupuolten välinen tasa-arvo olisi vielä lapsenkengissään ja kauneusleikkausten asiakaskunta koostuisi harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta miehistä, voitaisiinko olettaa, ettei esteettinen kirurgia olisi koskaan alkanut kärsiä turhamaisuus-leimasta?

3.3. Kauneusstandardien mielivaltaisuus etnisyyttä kaventamassa

Kauneusleikkauksilla tavoiteltava ulkonäkö ottaa ani harvoin erilaisuutta korostavia, tunnustavia tai vaalivia ilmiä. Stereotyyppinen kauneusnormi määrittää feminiinisuuden ja maskuliinisuuden ideaalit. Suurin osa kauneusleikkauksista on oman ulkonäön muokkaamista ”ihannenaisten” muotoin, jota käsiterakennelmana tutkimukseni aikaisemmassa vaiheessa avasin tarkemmin. Tämän tutkimuksen yhteydessä minun on mahdotonta avata kokonaisuudessaan kauneusnormin eri ulottuvuuksia: olisi tarpeellista puhua niin painosta, seksuaalisuudesta, iästä kuin sosiaaliluokastakin. Minun on kuitenkin aivan välttämätöntä rajata tutkimustani tätä tiukemmin.

Yhteen piirteeseen kauneusnormissa, etnisyyden ja globalisaation kontekstiin haluan kuitenkin tutkimuksessani pureutua. Paljolti siksi, ettei etnisyyttä juuri koskaan nosteta puheenaiheeksi akateemisessa ruumiillisuuskeskustelussa Suomessa. Ehkä homogeenisessä kulttuurissamme ei nähdä niin paljon tilausta tai tarvetta herkistyä asian äärelle. Etnisyydestä puhutaan kuitenkin paljon ruumiillisuuden yhteydessä Suomen rajojen ulkopuolella, varsinkin yhteiskuntatieteellisen naistutkimuksen piirissä. Yhdysvalloissa on viime aikoina herätty kauneusleikkausten etnisiin puoliin, monimuotoisuus saa väistyä kun tavoitteena on valkoinen, länsimaalainen olemus. Naomi Wolf rinnastaa jopa kosmeettisen kirurgian II Maailmansodan aikaiseen rotuhygieniikkaan (Wolf 1996, 369-371). Myös kosmeettisen kirurgian historiaa tutkinut Sander L. Gilman (1999, 157-185) omistaa natsi-Saksalle kirjassaan kokonaisen luvun.

Etnisten piirteiden häivyttäminen valkoisen ihonvärin ja ominaispiirteiden tavoittamiseksi (esimerkiksi nenän muoto, pään rakenne) alkoi jo 1700-luvulla valituksen aikakaudella, jolloin tiede otettiin avuksi määrittelemään ”puhdasta” ulkonäköä. Korjaamista vaativiksi, *toisiksi*, käsitettiin länsimaisesta ideaalista

poikkeaminen esimerkiksi seuraavien piirteiden kohdalla: juutalaistyylinen, irlantilainen tai itämainen nenä, sekä itämaiset silmät ja musta ihonväri. (Gilman 1999, 18-19, 85-118). Etninen näkökulma kauneusleikkauksiin ilmentääkin omalta osaltaan sitä, miten ihanteet ovat mielivaltaisesti muodostuneita ja miten ne ovat yhteneväisiä sosiaalisen hierarkkisuuden kanssa.

Globalisoituneessa maailmassa muotioikut ja kauneusnormit leviävät jokaiseen maanosaan yhä nopeammin joukkotiedotuksen ja varsinkin internetin avulla. Samoja, lähinnä Yhdysvalloissa tuotettuja TV-sarjoja katsotaan lähes jokaisessa länsimaisessa maassa, ja yhä enemmän myös esimerkiksi Aasiassa ja Etelä-Amerikassa. Myös popmusiikki, erilaiset idolit ja Hollywood-tähdet ovat kaikkien yhteistä omaisuutta; ei suinkaan ole niin, että jokainen maa tuottaisi omat tähtensä korvaamaan Yhdysvalloista tuotuja ihanteita, vaikka niitä julkisuudessa Hollywood-tähtien rinnalla saatetaan nähdäkin. Vaikka elämme hirvittävän monimuotoisessa maailmassa, normit jotka toimivat ohjenuorana hyvältä näyttämisen ja elämässä menestymisen suhteen, eivät kohtaa tuon todellisuuden kanssa. Kehitys menee juuri tähän yksikulttuurisuuden suuntaan, esimerkiksi yhdysvaltalaiset lehdet ja elokuvat ovat olleet yhä enemmän ja enemmän esillä Aasiassa II Maailmansodasta alkaen (Kaw 1993, 80). Euroopassa Ranska on rohkeasti tehnyt poliittisia päätöksiä yhdysvaltalaisen tuotannon valta-aseman rajoittamiseksi mediassa ja joukkotiedotuksessa, muttei sekään voi eikä ehkä haluakaan täysin suojautua yhdysvaltalaiselta kulttuurituotannolta.

Normien kapeuden tiedostaminen voi yllättää, samoin kuin siihen liittyvä etnisten piirteiden, omien juurien, häivyttäminen ja peittäminen. Ronald Hall (1995) ja Eugenia Kaw (1993) kirjoittavat artikkeleissaan (kts. lähdeluettelo) tästä samasta aiheesta kahdesta eri näkökulmasta: Hall on tutkinut afroamerikkalaisia, jotka vaalentavat ihoaan saadakseen sosiaalista hyväksyntää ja arvonnousua Yhdysvalloissa, ja Kaw kirjoittaa aasialaisista naisista, jotka tekevät leikkauksia näyttääkseen

kauniimmalta länsimaisen kauneusstandardin mukaisesti. Ruumiillinen länsimaalaistuminen on nähtävissä ilmiönä myös Aasiassa, varsinkin Japanissa. Internet-lähteiden perusteella myös väestörikkaassa Keski-Afrikassa ollaan huolestuneita vaalentavien "taikavoiteiden" laajasta käytöstä ja niistä seuraavista lääketieteellisistä komplikaatioista (ks. esim. Afrol.com, lähteet).

Hall määrittelee afroamerikkalaisten kauneusleikkausinnon "vaalentamissyndroomaksi" (bleaching syndrome), tarkoittaen sillä mustien yhdysvaltalaisien ulkonäkömanipulaatiota, jonka tavoitteena on assimiloituminen vallitsevaan kulttuuriin, jota luonnehtii hierarkkisuus eri rotujen välillä (1995, 172). Hall selittää ihon vaalentamisen syyksi toiveen saavuttaa parempi sosiaalinen status, tarkoittaen uraa, perhesuhteita ja itsetuntoa. Läpikapitalisoituneessa maailmassa hyvän työpaikan saaminen, hyvässä avioliitossa eläminen ja sitä kautta saavutettu elintaso voidaan kokea entistä tärkeämmäksi ihmisen arvoa mittaavaksi tekijäksi. Kaiken tämän saavuttamiseksi ihonvärillä koetaan olevan suuri merkitys.

Kaikkein näkyvintä tämä on tietysti Yhdysvalloissa, missä maan historian vuoksi ihonväri on pakkomielteisten käsitysten kohde edelleen, kuten Hall asian määrittelee. Hän kirjoittaa, että "tällaisen aktivismin tuloksena afroamerikkalaiset ovat sisäistäneet valkoisen ihonvärin ideaaliksi, koska heillä ei ole ollut valtaa vastustaa valkoisen herruuden vaikutusta" (1995, 175-176). Olennaista tavoiteltavan ulkonäön määräytymisessä etnisesti ei ole vain se, mikä väestöryhmä on enemmistönä kussakin valtiossa, vaan se kenellä on valta (josta Etelä-Afrikka hyvänä esimerkkinä). Vallan myötä muodostuvat myös normit ja niiden sanktiointi.

Hall väittää, että Yhdysvalloissa vaaleampi iho on ihannoitu mustien yhteisöjen keskuudessa, hän ei epäröi määritellä tätä ilmiötä, vaan kutsuu sitä "itsestään selväksi faktaksi" (1995, 177). Vaaleamman ihon ajatellaan olevan fyysisesti ja esteettisesti vetoavampaa silmälle. Afroamerikkalaiset miehet, joilla on hieman tummempi iho, mielletään uhkaavamman näköisiksi *sekä* mustien että valkoihoisten mielestä; koska vaalea iho on lähtökohta viehättävältä näyttämislle, tumma iho on väistämättä ruma ja pelottava (Hall 1995, 178).

Hall antaa myös mielenkiintoisen esimerkin Intiasta, missä tämä samankaltainen dikotomia vaalean ja tumman ihonvärin välillä toimii identtisenä Yhdysvaltojen kanssa. Intiassa pohjoisen hindut ovat luonnostaan vaaleampi-ihaisia kuin hindut etelässä, ja yllättävää ei ole se, että vaaleampi-ihaiset ovat parempiosaisia ja valta-asemassa etelässä asuviin nähden. Intialainen elokuvatuotanto Bollywoodissa (aivan kuten Hollywood Yhdysvalloissa) pönkittää ennestään vaaleampi-ihisten asemaa esittämällä elokuvatähtiä, joiden ihonväri on aina vaaleampi kuin valtaväestön. Myös monissa Intian kielissä sanat vaalea ja kaunis ovat synonyymejä keskenään. Hall toteaa lopuksi, että vaaleus on arvostettua ja ihannoitua maailmanlaajuisesti. (Hall 1995, 179-180).

Eugenia Kaw jatkaa samankaltaisella johtopäätöksellä. Hän kirjoittaa artikkelissaan aasialaisamerikkalaisista naisista, jotka tekevät omia etnisiä piirteitään häivyttäviä kauneusleikkauksia, kuten silmäluomen tuplaamisia, nenän nostamisia ja nenänpään muunteluita. Kaw:n mielestä etniset piirteet on medikalisoitu kosmeettisen kirurgian kautta ja syyttää tästä rodullista ideologiaa, jonka mukaan aasialaiset nähdään tylsän näköisinä, passiivisina ja tunnekylminä. (1993, 74-75.)

Hall'n tavoin myös Kaw keskittyy kulttuurisiin ja institutionaalisiin voimiin, jotka motivoivat muun värisiä kuin valkoihaisia ihmisiä muuntelemaan kirurgisesti ulkonäköään. Susan Bordo (1993) osallistuu etnisyysskeskusteluun kysymällä, miksei kukaan yritäkään näyttää *enemmän* aasialaiselta, *enemmän* juutalaiselta tai *enemmän* mustalta, miksi kauneusleikkauksissa pyritään johonkin mikä on etnisesti *vähemmän*? Mielestäni Bordo koskettaa tässä tärkeää aihealuetta, ja tulee samalla argumentoineeksi myös etnisyysspektin mukana pitämisen tärkeyden puolesta kauneusleikkauskeskustelussa. Kaw selvitti syitä etnisten kauneusleikkausten tekemiselle haastatteleamalla aasialaisamerikkalaisia naisia, jotka olivat käyneet leikkauksissa. Osa naisista koki harjoittavansa amerikkalaisuuttaan tekemällä individualistisen leikkauspäätöksen, osa heistä kielsi mukautuvansa mihinkään standardiin (länsimaiseen tai naiselliseen), ja osa oli sitä mieltä että kauneusleikkausten avulla he ovat itse muovaamassa omia kauneusstandardejaan (Kaw 1993, 77). Kukaan naisista ei siis myöntänyt olevansa minkäänlaisen kauneuskäsitysmanipulaation uhri.

Mielestäni Kaw:n saamat haastattelutulokset ovat ristiriitaisuudessaan hyvin kuvaavia. Naiset eivät miellä mukautuvansa mihinkään ja kokevat tekevänsä individualistisen päätöksen, vaikkakin sen tekemällä myötäilevät yleistä trendiä. Vaikken millään haluakaan aliarvioida tai vähätellä haastateltujen naisten lausuntoja, on mielestäni tietty peruskriittisyys tulkittaessa haastattelujen sisältöjä paikallaan. On vaikea kuvitella että ihminen, joka on muuttanut kehonkuvaansa pysyvästi, olisi kovin innokas kritisoimaan tekemäänsä päätöstä, sillä karrikoiden "vahinko on jo tapahtunut". Se, minkälaista roolia psykologinen defenssimekanismi, kieltäminen, näyttölee näissä haastattelulausunnoissa, on myös hyvä miettiä. Defenssien avulla pyrimme säilyttämään positiivisen minäkuvan ja olemaan loukkaamatta egoamme. Huomionarvoista on toki myös se, että tehty kauneusleikkauspäätös on aina merkittävä taloudellinen investointi,

eikä minkäänlaisen investointipäätöksen epäonnistumista ole välttämättä helppoa julkisesti myöntää.

Ronald Hall (1995) vaikuttaa hyvin huolestuneelta kauneusteknologioiden ja sosiaalisten valtarakenteiden kohtaamisen suhteen Yhdysvalloissa, etnisyyden "alasajo" on hänen mukaansa käynnissä voimakkaasti. Yksi ihmisryhmä on ylivaltainen muihin nähden standardeja muokatessa. Hän menee tulkinnassaan jopa niin pitkälle, että epäilee tämän kaltaisen kehityksen johtavan toivottomuuteen ja epäonneen ja johtavan mahdollisesti myös psyykkisiin ongelmiin mustan väestön keskuudessa (1995, 181). Psykykeperäisiä ongelmia tiedämme jo muutoinkin suhteessa ulkonäköpaineisiin, niistä yleisimpinä esimerkkeinä anoreksia, bulimia ja ahmimishäiriö. Hall'n mukaan "vaalentamissyndrooman" ei tarvitse olla afroamerikkalaisten vastaus valkoisten kulttuuriseen johtoasemaan, eikä ylivallan tarvitse olla assimilaation muoto niinkin monimuotoisessa yhteiskunnassa kuin Yhdysvallat (1995, 182).

Yhdysvaltojen asema on läpitunkevaa etnisyysskysymyksen esiin nostamisessa, niin kuin koko kauneusleikkauskeskustelussa globaalisti. En väitä, että esimerkiksi Kaw:n (1993) ja Hall:n (1995) antamat esimerkit pätsivät suoraan myös Eurooppaan ja jopa Suomeen. Toisaalta olemmekin Suomessa kansallisuuksien lähentymisessä vielä puolitiessä Yhdysvaltoihin verrattuna. Valmistautuessamme kohtaamaan globalisaation kylkiäisenä yhä monikulttuurisemman Suomen, on hyvä mielestäni tulevaisuuden kannalta pitää mielessä miten ulkonäkökulttuuri on kehittynyt Yhdysvalloissa yhä useampien kansallisuuksien eläessä rinnakkain.

Yhdysvaltojen roolia on muutenkaan vaikea näinä päivinä sivuuttaa minkään yhteiskunnallisen ilmiön kohdalla, sama pätee myös kauneusleikkauksiin. Kauneusleikkausten ajatellaan olevan tyypillisesti yhdysvaltalainen ilmiö, liittyen Beverly Hillsiin, Hollywood-tähtiin, itsensä leikkaamiseen addiktoituneisiin

naisiin ja Oprah Winfreyn TV-show:hun (Davis 1995, 5). Mielestäni on enemmän kuin ironista se, että maa jonka tunnusmerkkejä on mainostettu monimuotoisuus ja erilaisuus ja vapaat oikeudet toteuttaa itseään aivan kaikille, on kuitenkin yksiiänisen normatiivinen kulttuurisissa arvostuksissaan, jopa ahdasmielinen. Yhdysvaltojen valta-asema maailmanpoliittisesti tekee myös sen sisäisestä kulttuurista merkittävän tarkastelukohteen, sillä sen on nähty levittäytyvän jokaisen maanosaan (esimerkiksi Coca-Cola-ilmio).

Elizabeth Haiken toteaa kauneusleikkauksissa olevan jotakin ”hyvin olennaisesti amerikkalaista”. Hänen mukaansa kosmeettisessa kirurgiassa nähdään heijastuma mahdollisuudesta ja tilaisuudesta yksilön muutokseen ja muuntautumiseen, amerikkalaisen unelman kokonaisvaltaiseen täyttymiseen kehittymällä yksilönä. Haiken näkee yhdysvaltalaisen yhteiskunnan ”kaikkein darwinistisimpana kautta aikojen”; amerikkalaiset ovat huomanneet että kehoa muokkaamalla voi saavuttaa joko sosiaalista tai taloudellista pääomaa. (Haiken 1997, 298, 300.)

Abigail Brooks (2004, 208) referoi yhdysvaltalaisia tilastotietoja kosmeettisen kirurgian normalisoitumista käsittelevässä artikkelissaan: vuonna 2002 Yhdysvalloissa tehtiin 6,9 miljoonaa kauneusleikkausoperaatiota, määrä yli kaksinkertaistui vuodesta 1997. Miehistä 38,8 % ja naisista 46,8 % myöntää positiivisemmän suhtautumisen kosmeettista kirurgiaa kohtaan kuin aiemmin. Kauneusleikkauksien tekemisen hyväksyy täysin tilastojen mukaan 54 % amerikkalaisista, itselleen leikkausta lähitulevaisuudessa harkitsi 24 %. Yhdysvaltojen kirurgisesta ulkonäkömuuntelusta, on terveystieteiden dosentti Markku Myllykangas todennut seuraavaa:

”Yhdysvaltojen suurimmissa kaupungeissa jo yli neljännes lääkäreistä on keskittynyt kosmeettiseen kirurgiaan asentaen ja suurentaen kumitissejä, oikoen ja valkaisten hampaita, pidentäen peniksiä ja muotoillen naisten emättimiä, oikoen ryppyjä, tehden rasvaimuja, muoovaten kasvoista kauniita ja muusta ruumiista täydellistä, jokaisen maksukykyisen asiakkaan mielen mukaista. Rahakkaiden perversseimmätkin toiveet tyydytetään” (Pirkka-lehti, lokakuu 2004).

Yhdysvaltojen aseman keskeisyys ei ole kuitenkaan koko totuus. Euroopassa tehdään paikoitellen jopa enemmän kauneusleikkauksia asukasta kohden kuin Yhdysvalloissa, kuten Kathy Davis Hollantia esimerkkinään käyttämällä osoittaa (Davis 1995, 5). Eroja on tosin vielä siinä, miten rohkeasti kauneusleikkauksen teettämisen jälkeen siitä kerrotaan julkisesti.

3.4. Median valta ja propagandistinen tehokkuus

Tutkimukseni empiirinen osio koostuu naistenlehtiartikkeleista, jotka on otettu suosituimmista suomalaisista naisille suunnatuista aikakauslehdistä. Käsitteliäni lehtijuttuja voitaneen pitää jopa erillisinä mediatuotteina: aikakauslehdissä on tyypillistä että tiettyä aihetta käsittelevän jutun yhteyteen hankitaan myös mainoksia, jotka tarjoavat niitä palveluita joista jutussa on ollut käsiteltävänä. Median vallan käsittelemistä ja sen kautta vaikuttamista en siis mitenkään voi ohittaa tässä tutkimuksessani.

Median tuotteiden tutkimuksellisesta annista on viime vuosikymmeninä kirjoitettu paljon, johtuen median saamasta asemasta yhteiskunnassa. Mediasta puhutaan jo yleisesti ”neljäntenä valtiomahtina”, mikä ei enää pitkään aikaan ole tuntunut liioittelevalta ilmaisulta. Erilaisten media-spektaakkeliä (esim. sodat, konfliktit, luonnonkatastrofit, urheilutapahtumat) aikana ihmisten (ja oman) riippuvuuden joukkotiedotuksesta huomaa selkeästi, mutta media vaikuttaa, tiedotetusti tai tiedostamattomasti, päivittäin myös spektaakkeliä ulkopuolella.

Median yhteiskuntatieteellistä relevanttiutta on korostanut muun muassa Norman Fairclough. Faircloughin (1997, 264) mukaan media ja mediadiskurssi ovat vahvasti läsnä nykyisessä yhteiskunnallisessa elämässä, myöhäismodernille on tyypillistä kulttuurin alueen erityinen näkyvyys yhteiskunnallisessa järjestyksessä ja muutoksessa. Mediatekstien analyysin avulla voimme päästä käsiksi yhteiskunnallisten valtasuhteiden ja ideologioiden kulttuuriseen muutokseen, minkä takia tekstit tulisikin nähdä arvokkaaksi materiaaliksi, kun näitä muutoksia tutkitaan (Fairclough 1997, 73, 264). Vähäpätöiseltä vaikuttava lehtijuttu voi ollakin osa diskursiivista kerrontakaanonia, jonka analyysi tarjoaa avaimet mielenkiintoiseen yhteiskunnalliseen tietämykseen ja lisää täten ymmärrystä omasta käyttäytymisestämme.

Media ilmentää kurinalaista ruumiin muokkaamisen painolastia representaatioissaan. Vaikkakin oman ruumiin huolenpito ja kontrolli kohdistuu yhtä lailla sekä naisiin että miehiin, tuntevat naiset tutkimusten mukaan suurinta tyytymättömyyttä omaa ruumistaan kohtaan ja pyrkivät muokkaamaan ruumistaan mediakuvien ideaaleja vastaaviksi (esim. Bordo 1993, 166-173). Median funktio modernin ajan ihmiselle on kahtalainen, aivan kuten Ruoho ja Laiho (2005, 7-8) toteavat: Median voidaan nähdä sekä synnyttävän yhä tiukempaa käsitystä ideaalista ruumiista että purkavan sen tavoittelemiseen liittyvää pettymystä ja ahdistusta.

”Tutkimalla median ruumiskuvastoja ei voi välttämättä tietää sitä, miten oikeat miehet ja naiset käyttäytyvät ja omaksuvatko he median käsityksiä ruumiista ja sukupuolesta. Mediakuvat tarjoavat kuitenkin näköalapaikan siihen, mistä lähtökohdista ruumiita kunakin aikana tarkastellaan ja mitä asioita naisille ja miehille tarjoillaan sallittuina tai kiellettyinä, normaaleina tai epänormaaleina.” (Laiho & Ruoho 2005, 7.)

Naisruumis on yleistä kauppatavaraa mediassa, kuten Leena-Maija Rossi (2002, 118) muistuttaa; naisten rintojenvälin uskotaan olevan yksi tehokkaimmista myyntikeinoista eri tuotteiden markkinoinnissa. Yleisesti mainonnassa keskeisen koodiston tavanomaiselle naiskauneudelle muodostavat täyteläiset rinnat, runsaat, pitkät hiukset, ja tarpeeksi symmetriset, huolella ehostetut kasvot. Rossi arveleekin mainosmiesten oletettavan mainosten katsojakunnan koostuvan naisista, jotka prosessoivat omaa identiteettiään ja muokkaavat omaa ulkonäköään osittain suhteessa mediakuvastoon, joko verraten, eroja huomaten tai samastuen. (Rossi 2002, 118-120). Mainonta ammentaa merkitysprosessiinsa paljolti aineksia yleisesti hyväksytystä, normalisoidusta, luonnollistetusta ja ihannoidusta (Rossi 2002, 123).

Viestit, joita vastaanotamme mediasta ulkonäön merkityksestä ja merkittäväksi tekemisestä, ovat suhteellisen yksipuolisia. Populaarikulttuuri ei ole jarruttamassa fantasioitamme itsemme transformoimisesta kosmeettisen kirurgian avulla, sen sijaan olemme jatkuvasti vastaanottamassa sanomaa, jonka mukaan voimme "valita" oman ruumiimme (Bordo 1993, 247). Susan Bordo käyttää esimerkkinä lähdevesi Evianin mainosta, jonka mukaan "*Oikealla ruokavaliolla ja riittäväällä kuntoilumäärällä voit saada kutakuinkin sellaisen vartalon kuin haluat*". Bordon mukaan tämän kaltaiset illuusiot ovat esillä mediassa päivittäin ja samalla ne hämärtävät ihmisten mielissä rajaa sen suhteen, mikä on mahdollista ja mikä ei. Alamme uskoa, että kaikki on muutettavissa, mikä todellakin on Bordon mukaan väärä päätelmä. (Bordo 1993, 247-250).

Rossi (2002, 119) lainaa sosiologi Anthony J. Cortesen käsitettä "täydellinen provokaattori", jolla tarkoitetaan kuluttajan huomiota vangitsevaa ja tunnereaktioita herättävää kuvatyyppeä. Rossi mainitsee mediassa vallitsevan naiskuvan tällaiseksi täydelliseksi provokaattoriksi: rypyttömyyden, siloposkisen nuoruuden ja "hyvännäköisyyden" lisäksi median naiskuvaan voidaan liittää seksuaalinen viettelevyys ja virheettömyys. Tällainen stereotypia suorittaa Rossin

mukaan stereotypiaa ja kuvitelmaa virheettömästä tavasta olla nainen (2002, 120). Toivon luominen paremmalta näyttämisen suhteen ja sen ylläpitäminen on suurta bisnestä. Se mitä ei vielä ole, mutta jonka voi saavuttaa, on hyvä mainoskikka minkälaisen tahansa tuotteen kauppaamiseen ja takaa pysyvän kysynnän estetiikan nälkäiselle väestölle.

Assosiaatiot, joita luomme viestinnän pohjalta, ovat tärkeitä. Hierarkiat ja arvostukset muodostuvat sen mukaan, minkälaisia kuvia ja käsityksiä liitämme kauneuden käsitteeseen. Mediateollisuus on näitä kuvia tuottamassa, vaikkemme pinnan olla olevia motiiveja tiedostaisikaan. Eugenia Kaw:n (1993) mukaan esimerkiksi medialla on ollut valtaisa vaikutus siihen, miksi aasialaisamerikkalaiset naiset tuntevat ulkonäössään olevan jotakin pysyvästi pielessä. Aasialaisia näkyy hyvin harvoin yhdysvaltalaisessa mediassa ja silloinkin kun näkyy, heillä on yleensä eksentriset roolit (kuten Charlie Chan, Suzie Wong, China Doll, Geisha Girl, ja ujo polynesialainen kaunotar). Dominoiva yhdysvaltalainen mediakulttuuri luo stereotypioita aasialaisista, jotka sosiaalistavat katsojat varmentamaan tiettyjä hypoteeseja. (Kaw 1993, 80).

Tämän tutkimuksen empiirisenä kohteena ovat mediatuotteet, mutta niiden syntyhistoriaa ja vaikutusta on avattava myös kontekstianalyysinsä avulla: pohtimalla sitä mitä yhteiskunnasta voidaan median kautta lukea ja miten se toimintaamme vaikuttaa. Mediatuotteiden tutkiminen vaatii tekijältään ennen kaikkea visuaalista lukutaitoa, jonka merkityksestä muun muassa Janne Seppänen (2001, 2005) muistuttaa. Tätä lukutaitoa testaan metodien käytön rinnalla tutkimukseni seuraavassa osiossa.

4. NAISTENLEHTIARTIKKELIEN ANALYYSI KAHDEKSAN ERI DISKURSSIN VALOSSA

4.1. Diskurssianalyysistä yleisesti ja metodina tässä tutkimuksessa

Diskurssianalyttisissä tutkimuksissa itse diskurssia on määritelty hyvin väljästi, sillä voidaan tarkoittaa kaikenlaisia puheen ja kirjoittamisen muotoja. Diskurssi itsessään tarkoittaa ”ympäriinsä juoksentelua”, eli se viittaa jo lähtökohtaisesti liikkeeseen ja toimintaan. Diskurssia voidaan pitää synonyymina puhetavalle, käsitteellä viitataan usein myös niihin sääntöihin tai tapoihin, joilla tekstejä tuotetaan. Puhetavat puolestaan kytkeytyvät laajempaan kontekstiin: yhteiskunnallisiin instituutioihin. (Luostarinen & Väliverronen 1991, 53-54.)

Käsittelen ja analysoin aineistoani diskurssianalyysia menetelmänä käyttäen. Tutkimusongelmani mukaisesti yritin löytää artikkeleista toimittajan joko selvästi näkyvää tai rivien väleissä ilmenevää lähtökohtaa aiheesta kirjoittamiseen ja sen pohjalta muodostuvaa vaikutelmaa kauneusleikkausten käsittelemisestä naistenlehdissä. Minua kiinnostaa erityisesti se, miten toimittaja haluaa esittää asiansa lukijakunnalleen: mitä hän sanoo suoraa ja mitä olettaa jo lukijoiden tietävän. Olennaista on myös se, mitä lehtijutuissa jätetään kertomatta ja kenen suulla puhutaan. Keskeisessä asemassa tutkimuksessani on myös lehtijuttujen kuvien analysoiminen, sillä kauneusleikkauksista kerrotaan journalistisesti hyvin paljon visuaalisin keinoin. Tyypillistä on, että naistenlehdissä kauneusleikkauksia ”markkinoi” alaston naisruumis, jota en tutkijana voinut olla huomaamatta jo alusta alkaen.

Olen kiinnostunut siitä, *miten* ruumiillisuuteen liittyvät arvot rakentuvat naistenlehtiartikkeleissa, minkä takia parhaaksi analyysimenetelmäksi sopii juuri diskurssianalyysi. Arto Jokinen (2004, 194) määrittelee diskurssin kulttuurisesti jaetuksi ja hyväksytyksi merkityssystemiksi ja merkityksellistämisen tavaksi, joka muotoilee puhumansa kohteet. Jokisen mukaan diskurssin materiaalia ovat kieli tai teksti, mutta diskurssi on muutakin kuin kieltä (ml.). Diskurssianalyysia voidaan tutkimusmetodina käyttää monella eri tavalla, minkä takia on tarpeellista määritellä miten sitä käytän juuri tässä tutkimuksessa. Käsitän diskurssin puhettavaksi, analyysiksi siitä miten ja millä keinoin viesti halutaan tässä tapauksessa journalistisesti välittää. Ymmärrettyäni että en tee tutkimusta diskurssianalyysista, vaan kauneusleikkauksista, annoin itselleni luvan pysyä moisessa yksinkertaistuksessa. Rohkaistuinkin kirjoittamaan diskurssianalyttisesti löydettyä valmiin tutkimuksen (tosin täysin eri aiheesta kuin omani, mutta kuitenkin), jossa oli käytetty diskurssianalyysia juuri niin kuin olin itse sitä ajatellut käyttäjä: vailla krumeluureja (Suominen 2003).

Tutkimukseni kulttuurinen konteksti on tärkeä. Kuten Jokinen, Juhila ja Suoninen toteavat, aineistosta pyritään tunnistamaan sellaisiakin seikkoja, joiden tulkinta edellyttää tutkijan oman kulttuuristen tapojen, stereotyyppien tai yleisen yhteiskunnallisen ilmapiirin tuntemuksen tietoista käyttöä (1993, 32). En siis millään voi kuvitella tekeväni diskurssianalyttista tutkimusta kulttuurisesta kohteesta tunteettomana tutkijasubjektina, joka irrallaan ympäristöstään muodostaisi aineistosta ”ne oikeat” diskurssit.

Pyrin myös löytämään mahdollista hegemonista diskurssia aineistostani, jotta voisin tuloksena sanoa, onko mitään sellaista journalistista kaanonia, jolla kirurgista ulkonäkömuuntelua käsitellään. Jokisen ja Juhilan (1993, 76, 81) mukaan analyysissa näkyy myös valtasuhteiden tulkinta. Muotoutuneista diskursseista voidaan lähteä etsimään hegemonisen vallan saavuttaneita diskursseja, jolloin on

merkittävää paitsi esiintymistiheys niin myös diskurssin luonne. Myös harvoin esiintyvä, mutta vaihtoehdoton ja itsestään selkeämpi diskurssi voi heidän mukaansa olla aineistossa dominoiva.

4.2. Aikakauslehtiaineiston esittely

Lehtiartikkelit valikoituivat aineistokseni oman mielenkiinnon kautta: olen innokas lehtien, varsinkin sanoma- ja naistenlehtien lukija, joten journalististen sisältöjen analyysi tuntui tutkimuksellisesti mielekkäältä vaihtoehdolta. Haastatteluiden tekeminen ja vuorovaikutukseen pääseminen kiehtoi minua myös, varsinkin tutkimuksen alkuvaiheessa. Haastatteluiden käytännöllinen toteuttaminen varsinkin valitsemani näkökulman perusteella olisi ollut kuitenkin todella vaikeaa. Haastattelullista kauneusleikkaustutkimusaukkoa on lisäksi jo Päivi Karppinen (1996) pro gradu- tutkimuksellaan paikannut.

Aikakauslehdet tuntuivat mielekkäiltä tutkimuskohteilta jo ihan sen takia, että niitä luetaan. Väittäisin, että useiden kymmenientuhansien, jopa satojentuhansien levikin omaavilla lehdillä Suomessa on tehokkaampi mielipidevaikuttajarooli kuin kuitenkin aika sisäpiiritiedoksi jäävällä tieteellisellä tutkimustiedolla. Naistenlehdillä on aina ollut myös tiedottava funktio: tyypillistä on että ennen kauneusleikkaustakaan tietoa ei saa muista kuin naistenlehtiartikkeleista ja lääkäritiltä (Hovi 1997, 45). Siksi en halunnut tehdä tutkimuksestani pelkästään teoreettista, vaikka sekin olisi ollut mahdollista esimerkiksi feministisen mediatutkimuksen pohjalta.

Tutkimukseni empiirinen osio koostuu aikakauslehtiartikkeleista, joissa kauneusleikkaukset ovat olleet pääasiallinen aihe. Lista tutkimuksessani käyttämistä artikkeleista ilmestymisjärjestyksensä perusteella luetteloituna löytyy työni liitteenä. Päätin etsiä ihan kaikenlaisia juttuja kauneusleikkauksista, en aluksi rajannut mitenkään lehtijuttuihin valittuja näkökulmia, artikkelien ilmestymisajankohtia tai itse lehtiä ”naistenlehdiksi”. Rajasin tutkimukseni käsittelemään kuitenkin nimenomaan aikakauslehtiä, sanomalehdistä löytämäni 16 lehtijuttua (pääosin Helsingin Sanomista) jätin tutkimukseni analyysin kannalta inspiraation lähteeksi. Saatavilla olevat suomalaiset artikkeliviitetietokannat (Arto ja Aleksi) rajasivat jo lähtökohtaisesti aikakauslehdistöaineistoni edustavuutta ja saatavuutta. Suomessa ei nimittäin ole yhtään lehtien viitetietokantaa, joka luettelaisi kaikki Suomessa ilmestyvät aikakauslehdet julkaistujen artikkeleidensa mukaisesti. Syynä tähän on kirjastojen resurssivaje luettelointiin tarvittavan henkilökunnan palkkaamiseksi.

Aikakauslehtien artikkeliviitetietokannat ilokseni löysivät kuitenkin useita kauneusleikkauksia käsitelleitä lehtiä, vaikka alkuperäissuunnitelmista oli jätettävä pois muutama sellainen lehti, joiden olisin ajatellut tarjoavan tutkimuksellisesti kiinnostavaa materiaalia (mm. Gloria, MeNaiset ja suurimmaksi osaksi Anna-lehti). Käytin etsiessäni tutkimusmateriaalia hakusanoja ”kauneusleikkaukset” ja ”plastiikkakirurgia”, etsin artikkeleita myös pelkkien kantasanojen avulla, jotta suomen kielelle luonteenomaiset johdokset osuisivat haaviini.

Hakumoottoreilla löytyi tarkasteluuni myös muutama ennalta arvaamaton lehti, kuten Kotiliesi ja Kodin kuvalehti. Pidänkin hakumoottoreiden käyttämistä artikkelien etsinnässä hyvänä valintana muodostuneen tutkimusaineiston monipuolisuuden kannalta, ennakkoon julkaisujen rajaaminen olisi voinut vaikuttaa myös aineistoksi valikoituneiden lehtijuttujen sisältöön, sillä

kohdeyleisöt eri lehdillä vaihtelevat suuresti. Myös se, että aiheeni on niin spesifi, mahdollistaa lähes kaiken julkaistun ja hakumoottoreiden löytämän materiaalin tarkastelemisen aikakauslehtityypistä huolimatta. Jos olisin tarkastellut tutkimuksessa yleisemmällä tasolla ruumiillisuutta tai ulkonäön merkitystä ja merkittäväksi tekemistä naisille (kuten esimerkiksi Karppinen 1996), aineistoani olisi ollut välttämätöntä rajata tarkasti jo hakuvaiheessa.

Kaikki lehdet, joista kauneusleikkauksia käsitelleitä artikkeleita löytyi, voidaan lukea naistenlehti-kategoriaan. Aluksi mietin olisiko hyvä tehdä erottelu ”perinteisiin” naistenlehtiin (kuten esimerkiksi Anna, Kauneus ja terveys) ja ”terveyslehtiin” (Hyvä Terveys, Kotilääkäri), mutta lehtiyhtiöiden kotisivuja internetissä selatessani huomasin jaottelun turhuuden. ”Mediatiedot” –kohdassa lehtitalot niputtavat ”naistenlehti” -kategoriaan kaikki ne lehdet, joiden lukijakunta arvatenkin koostuu muutamia poikkeusprosentteja lukuun ottamatta naisista (ks. lähdeluettelo). Eniten terveyslehtikategoriaan olisi nimensä mukaisesti sopinut Hyvä Terveys –lehti, tosin sekin ilmoitti ”mediakortissaan” lukijakuntansa koostuvan yli 81%:sti naisista (ks. tarkemmin lähdeluettelo). Lehdet lajittelevat julkaisujaan uskoakseni rehellisemmin ilmoittajilleen kuin lukijoilleen (ilmoitusmyynti on monen lehden budjetista merkittävä osa), jonka takia uskallan käsitellä naistenlehtinä niitäkin julkaisuja, jotka eivät sitä kannessaan mitenkään tuo selväsanaisesti ilmi.

Naistenlehti-kategorian muodostuminen tutkimukselleni oli analyysivaihetta rutkasti helpottava tekijä, sillä naistenlehdistä tehtyä tutkimusta löytyi suhteellisen helposti. Jo 1983 (ks. lähteet) Marjorie Ferguson puhui naistenlehtien sosiaalisesta painoarvosta. En oikein usko, että kukaan enää olettaa naistenlehtien kirjoittavan pelkästään ”ehkäisystä, kutomisesta tai ruuanlaitosta”, joten siinä mielessä ajan hammas on hieman Fergusonin analyysia syönyt. Silti on mielestäni edelleen hyvä puhua naistenlehtien vaikutuksista naisiin ja niiden

yhteiskunnallisesta vaikutuksesta, minkälainen julkinen kuva naisten toimintamahdollisuuksista rakentuu lehtien kautta. Aivan kuten Ferguson (1983, 61) toteaa, naistenlehdet kertovat naisille minkälaisia he ovat, voisivat olla tai minkälaisia heidän pitäisi olla; juuri tämä *pitäisi*-aspekti on tutkimukseni kannalta olennaisin tarkastelulähtökohta. Fergusonin määritelmän mukaan naistenlehdet tekevät feminiinisyydestä kultin, jota ne uskollisesti sivuillaan representoivat (1983, 4-5).

Niin kauan kuin naistenlehdet ovat olleet julkaisuformaattina olemassa, on niiden voitu nähdä pyrkivän edistämään tiettyjä sosiaalisesti merkityksellisesti nähtyjä piirteitä tai ominaisuuksia naisen elämässä. Ferguson (1983, 39-77) löysi vuosien 1949-1974 välillä julkaistuista naistenlehdistä monta vielä nykyäänkin tuttua teemaa. Hän jaotteli teemat seuraavasti: miehen nappaaminen ja omanaan pitäminen, onnellinen perhe, täydellisyyden saavuttaminen, työssä käyvän äidin syyllistäminen ja kauniimmalta näyttäminen. Tutuin näistä teemoista on myös oman aiheeni kannalta Fergusonin jaottelusta tärkein, kauneuden konstruktio. Siitä kirjoittaminen ei ole vanhentunutta ajattelua, yhä vieläkin naistenlehtien sivut täyttyvät kauneudenhoitovinkeistä, joissa piiloviestinä on normatiivisen kauneuden -käsitteen vaaliminen, josta epäilemättä naiset ovat vimmatun kiinnostuneita.

Joukkoviestinnän tutkimuksessa Suomessa naistenlehdet ovat unohtuneet kategoriana joskus kokonaan, ainakin Kivikuru ja Sassi (1994, 61) puhuvat vain yleisölehdistä (joihin naistenlehdet alakategoriana luultavasti heidän mielestään kuuluisivat, vaikka he eivät sitä erikseen mainitsekaan), ammatti- ja järjestölehdistä, mielipidelehdistä ja asiakas- ja yrityslehdistä. Kuitenkin heidänkin esittelemissä tilastoissa (1994, 62-63) naistenlehdillä oli aikakauslehtikentässä levikkinsä ja lukumääränsä perusteella merkittävä rooli.

Nordenstreng ja Wiio (1994) kutsuvat aikakauslehdistön merkittävyyttä arvioidessaan sitä ”suomalaiseksi erikoisuudeksi”. Suomessa aikakauslehtiä luetaan ahkerasti, minkä lisäksi noin 4000 aikakauslehtimäärällä asukasluvuun nähden Suomi edustaa kansainvälistä huippua aikakauslehdistön voimakkaalla asemallaan yhteiskunnassa (mt., 15). Edes television tulo 1960-luvulla ei syönyt aikakauslehdistön merkitystä, päinvastoin yhdessä television kanssa aikakauslehdet loivat perustaa ja sosiaalista tilausta sensaatiojournalismille, jossa yhdistyi yhteiskuntakriittisyys ja viihde (Erämetsä 1994, 24). Aikakauslehtiä luetaan ylemmissä toimihenkilöryhmissä hieman alempia sosiaaliryhmiä enemmän, selittävin tekijä lukemisen innokkuudelle on kuitenkin ikä (Erämetsä, 1994, 24).

Lehtiaineistoni koostuu yhteensä 39:stä useassa eri aikakauslehdessä julkaistusta kauneusleikkauksia pääaiheenaan käsittelevästä artikkelista. Vanhin aineistoni artikkeli on Kotilääkäri-lehdestä vuodelta 1981, uusimmat artikkelit ovat puolestaan alkuvuodesta 2006 Kauneus ja terveys-lehdestä. Kaiken kaikkiaan mukana on kymmenen aikakauslehteä: Kotilääkäri, Anna, Terve elämä, Kotiliesi, Kauneus ja terveys, Hyvä terveys, Kunto Plus, ET-lehti, Kodin kuvalehti ja Suomen kuvalehti. Määrällisiä eroja juttujen valikoitumisessa on kuitenkin runsaasti, eniten kauneusleikkauksista ovat kirjoittaneet Kauneus ja terveys sekä Kotilääkäri -lehdet.

4.3. Oma tutkijan positioni

Tutkimuksentekijälle pitää asettaa eettisiä vaateita tutkimustekstinsä kirjoittamiseen. Itse koen tärkeimmiksi tutkimukseni kannalta – onhan kyseessä lähes poikkeuksetta naisten kirjoittamat artikkelit naisille - feministisessä tiedekeskustelussa ja – kritiikissä esille tulleet sukupuolisensitiivisyyteen liittyvät huomiot (ks. tarkemmin Liljeström 2004, 9-21).

Diskurssianalyysin sisällä tutkijan positioita on käsitteellistänyt Kirsi Juhila (2002, 201-232). Hänen positioluokituksestaan miellän itseni eniten *tulkitsijaksi*:

”Tulkitsijan positioon asettuvalle diskurssianalyytikolle tutkimusaineistot, erilaiset puheet ja tekstit, näyttäytyvät monenlaisten mahdollisuuksien maailmana. Niitä voi kuunnella ja lukea lukuisilla eri tavoilla. Keskeistä on siten tutkijan ja tutkittavan, toisin sanoen analyysin (kuuntelemisen ja lukemisen) sekä aineiston välinen vuorovaikutuksellinen suhde. Analyysin koodi ei ole kokonaan aineistossa itsessään, vaikka se on ehdottomasti oltava myös siellä.” (ml., 212).

Jaana Vuori (2002, 100-106) antaa tutkimuksentekijälle ohjeita tieteellisen tekstin kirjoittamiseen, joka ei lyö lukkoon merkityksiä sukupuolista tai seksuaalisuudesta. Vuori kutsuu tätä herkäksi sukupuolieron puhetavaksi. Pyrkimyksenäni on noudattaa Vuoren antamia ohjeita parhaani mukaan, tutkimusaiheeni kannalta relevantisti:

- puhu rohkeasti naisista
- puhu monikossa: puhu myös naisten välisistä eroista
- muista miehetkin sukupuolena
- muista sukupuolen ja seksuaalisuuden kietoutuminen yhteen
- varo liiallista abstrahointia, älä piilota toimijoita
- muista asemasi kirjoittajana
- puhuttele lukijoita!

Paitsi että ruumiillisuuteen liittyvät kysymykset ovat tutkimukseni aiheena, olen myös minä tutkijana ruumiillinen, millä on auttamatta suora vaikutus tutkimustekstiini feministisen tiedekäsityksen mukaisesti. Kuten Suvi Ronkainen (1999, 47) muistuttaa: "Ruumiilliseen maailmaan asettuminen ei tarkoita jonkinlaista autenttista tai kulttuurisen ulkopuolella olevaa olemisen tapaa, mutta se mahdollistaa toimijalle reflektiivisen suhteen koettuun, sanottuun, diskursiivisesi konstituoituun ja artikuloituun". Pidän tämän tutkijan position esiintuomista tärkeänä, vaikka tiedostankin tutkijan aseman ja position sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä olevan voimakas koulukuntakysymys. Esimerkiksi Heiskala (1990, 249) toteaa: "esityksen tasolla ovat kiinnostavia vain tutkijasubjektin lausumat, eivät lihallisen tutkijasubjektin lausumat". Koska työni edsuttaa kulttuuritutkimuksen alaa, olisi tutkija-position häivyttäminen tutkimustekstistä mielestäni mahdoton ja hyödytön toimenpide:

"Feministiset epistemologiat muistuttavat kuitenkin siitä, että tietäjä on aina myös ruumiillinen. Ruumiillisuus sitoo hänet johonkin tiettyyn positioon suhteessa tiedon tuotantoon. Ruumiillisena hän on myös tietty, aikaan ja paikkaan kiinnittynyt erityinen toimija, jonka ominaisuudet (=partikulariteetit, esimerkiksi luokka, sukupuoli, rotu, seksuaalinen suuntautuneisuus) ovat myös yhteiskunnallisesti keskeisiä jakoja jotka avaavat erilaisia kokemusmaailmoja ja subjektin paikkoja suhteessa tietoon" (Ronkainen 1998, 243).

Feministisesti suuntautuneet epistemologiat korostavat sitä, että kuvitelma tiedosta irrallaan tietäjästä, tietäjästä vailla ruumista, kiintymystä, tunteita tai intressejä on tietynlaisten subjektiivisuuden omaavien toimijoiden konstruoima historiallinen ajatuskehä (Ronkainen 1999, 102). Katse on aina jonkun katse, katse on aina katse jollakin menetelmällä, katse on aina katse jostakin johonkin suuntaan (mt., 103).

4.4. Artikkeleista alkaa muodostua diskursseja

Etsiessäni ja kootessani aineistoa tätä pro gradu -työtä varten minulla ei ollut vielä kovinkaan tarkkaa aavistusta siitä, miten lehtiartikkeleita voisi tutkimuksellisesti hyödyntää. Tutkimusmenetelmää mietin valintana sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin välillä. Diskurssianalyysi kiinnosti enemmän, sillä muiden tutkimuksia lukemalla huomasin sen pureutuvan aika syvälle tekstien ja representaatioiden taakse ja nostavan tutkijan roolin ja vastuun enemmän esille kuin sisällönanalyysi. Valtosen (1998, 117) mukaan diskurssianalyysin käyttö on hedelmällisimmillään silloin, kun halutaan tutkia jotakin sellaista, jonka kaikki tuntevat, mutta jonka analysoiminen on juuri tuttuuden takia hankalaa. Määritelmällisesti tämä sopii mielestäni erityisen hyvin naistenlehtiaineistoihin, joiden viestinnällinen läpinäkyvyys perustuu muun muassa niiden lukijamääriin, ”kevyeen” ja helppolukuiseen imagoon sekä niille annettuun kulttuuriseen asemaan.

Artikkeleita sain lehtitietokantoja apuna käyttäen käsiini yhteensä 39. Muutaman samasta lehdestä löytyneen artikkelin yhdistin yhdeksi kokonaisuudekseen, koska lehti oli selkeästi pyrkinyt ottamaan kauneusleikkaukset teemakseen ja esitteli sitä sitten eri kirjoittajien ja juttutyötylien avulla. Lähdin liikkeelle siten, että kun kaikki löytämäni 39 artikkelia olivat monistettuina käsissäni, aloin luokitella niitä toisella lukukerralla niistä päällimmäiseksi jäävän vaikutelman perusteella. Usein lehtiartikkelit sisältävät erilaisia elementtejä: niissä on yhdistettynä tietopakettia, haastattelua, taustoitusta ja kuvallisesti huomiota herättävää materiaalia. Yritin kuitenkin löytää kustakin lehtijutusta sen punaisen langan, *cluen*, joka leimasi käsittelytapaa läpi koko artikkelin. Monissa jutuissa on yhdistelty erilaisia lähestymistapoja, mutta tarkkaan luettuna nekin saattavat upota samaan muottiin juuri sen perusteella, mitä kirjoitus olettaa aiheestaan rivien välissä. Näiden

"kätkeytyksen merkitysten ja oletusten" avaamiseen diskurssianalyysi sopii metodina mitä parhaiten.

Aineistoani ja siitä tehtävää tulkintaa lähdin työstämään Heiskalan (1990) ohjeiden mukaisesti. Tulkinassa merkityksellistetään aineistoa tutkimusastelman ohjaamana, aineistoa pitää koetella eri tavoin, jotta tämän kaltaisella laadullisella tutkimuksella voidaan löytää jotakin uutta ja toimia tieteellisten pelisääntöjen puitteissa. Tutkijan pitää pyrkiä myös oppimaan jotakin aineistoltaan, ei pelkästään etsiä aineistosta retorisia apukeinoja oman sanomansa esiin tuomiseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija on vuorovaikutuksessa aineistonsa kautta, aineisto myös luultavasti kyseenalaistaa tutkijan aikaisempia käsityksiä. Vaihtoehtoiset tulkinnat on pidettävä mielessä ja viime kädessä pystyttävä rajaamaan ne oman tutkimusasetelman ulkopuolelle. (Heiskala 1990, 244-247.)

Muodostin ensin lehtiartikkeleista kaksipäisen janan mielessäni: toisessa päässä olivat kauneusleikkauksista erittäin varautuneeseen, jopa negatiiviseen sävyyn kirjoitetut lehtijutut ja toisessa päässä taas kosmeettista kirurgiaa melkein jo ihannoiden esittelevät artikkelit. Janan ääripäät muodostuivat jo artikkelien ensimmäisen lukukierroksen jälkeen. Lisää aineistooni tutustuttua aloin löytää aste-eroja ja sävyvaihteluita, jopa yksittäisten artikkelien sisältä. En antanut kategorioille tai tyyliä aluksi mitään nimiä, muuten kuin korkeintaan poikkeuksellisesti joidenkin artikkelien kohdalla, jotka tuntuivat lähes propagandistisilta jompaankumpaan suuntaan. Aluksi pyrin kuitenkin saamaan kiinni kokonaisuuksista. Joidenkin juttujen kohdalla kategorisointi tuntui hyvinkin helpolta, jotkut eivät tuntuneet mahtuvan ainoastaan yhteen luokkaan millään. Monessa jutussa olikin yhdistelty erilaisia puhetapoja.

Esitin aineistolle koko luku- ja tutustumisprosessin ajan seuraavanlaisia kysymyksiä, joita oli alkanut pulpahdella mieleeni tutkimukseni teoriaosuutta kirjoittaessa; yritin ajatella, että näin saisin purettua alakysymysten kautta varsinaista tutkimusongelmaani kauneusleikkausten yhteiskunnallisuudesta:

- Miten artikkelissa muotoillaan se, että ruumis / ulkonäkö koetaan "vääränlaiseksi", osoitetaanko tälle joku syyllinen tai muunlainen kausaliteetti?
- Puhutaanko artikkelissa esteettisestä kirurgiasta esimerkiksi riskin tai mahdollisuuden näkökulmasta, vai kenties molempien?
- Miten juttuihin valittu kuvitus tukee tai on ristiriidassa tekstisisällön kanssa?
- Miten leikkauksen vaikutuksia tai seurauksia yksilölle tai yhteiskunnalle tuodaan artikkelissa esiin?
- Miten ilmiö sidotaan osaksi kulttuuria, vai sidotaanko ollenkaan ja käsitellään täysin omana kokonaisuutenaan?
- Minkä laajuista ja minkälaista informaatiota kauneusleikkauksista artikkelissa tuodaan esiin?

Aineistolle esitettyjen kysymysten pohjalta artikkelit alkoivat muotoutua erilaisiin kategorioihin. Tämän jälkeen kategoriat alkoivat jatkojalostua hiljalleen diskursseiksi, joita kaiken kaikkiaan löysin kahdeksan. Käytin diskurssien tai puhetapojen oivaltamisessa ja analysoimisessa hyväkseni Jokisen ja Juhilan (1999, 56-66) ohjeita. Heidän mukaansa diskursseja voidaan analysoida joko tiukan aineistovetoisesti, kulttuurisesta perspektiivistä tai suhteessa yhteiskunnallisiin prosesseihin. Näistä lähestymistavoista kulttuurinen näkökulma on ehdottomasti omaa lähestymistapaani eniten lähellä, sillä eniten pyrin "jäljittämään miten aineistossa rakentuvat puhetavat lainaavat ja muuntavat ympäröivää kulttuuria" (ml.). Havainnollistaessani analyysiani käytän lähdeviittauksissa tilan

säästämiseksi pelkkiä lehtiartikkelien numeroita, jotka olen itse niille ilmestymisajankohtansa perusteella antanut. Numeroitu lista löytyy tutkimuksestani liitteenä lähdeluettelon jälkeen. Eri diskurssit jaoin positiivisuus - negatiivisuus - janalle seuraavasti, positiivisimmasta aloittaen.

4.3.1. Kauneudenhoitodiskurssi (jutut 22, 30, 10)

Kauneusleikkauksista puhutaan tässä diskurssissa arkipäiväisesti ja normalisoivasti, osana jokapäiväistä ulkonäöstä huolehtimista. Kauneusleikkauksista kertova juttu voidaan otsikoida esimerkiksi "Kosmeettinen kirurgia on aikamme kauneudenhoitoa" (juttu 10). Kehitys kohti kauneusleikkauksia nähdään historiallisena jatkumona: "kauneuden vuoksi on aina jouduttu kärsimään" (10). Uusia menetelmiä ja leikkausteknologioita esitellään kuin mitä tahansa uutta innovaatiota: suurena saavutuksena. Mahdollisuuksia nähdään olevan lähes jokaisen ruumiinosan muokkaamiseen kirurgisesti. Kasvoleikkauksien uutta menetelmää voidaan nimittää "kokonaisena ajattelumaailman muutoksena" (30). Kosmeettista kirurgiaa pidetään lähes jokaisen käsillä olevana, käytännöllisenä ja turvallisenä vaihtoehtona.

Riskejä mainitaan korkeintaan ohimennen ja yleensä vähätellen. Esimerkiksi jutussa 30 kokenut kirurgi vakuuttaa miten hänen 28 vuotta kestäneen plastiikkakirurgin uransa aikana ei kasvoleikkauksesta ole aiheutunut yhtään pysyvää hermovauriota. Hän jatkaa riskeistä sen verran, että pientä verenvuotoa voi tulla, mutta mainitsee niiden olevan helppo tyrehdyttää. Jutussa 10 vakuutetaan, ettei kauneusleikkaus jätä rumentavia jälkiä, arprien välttäminen selitetään konkreettisten kirurgisten käytäntöjen ja tekniikoiden avulla.

Jutuissa pyritään korostamaan sitä, miten leikatun asiakkaan elämänlaatu ja minäkuva kohenee operaation myötä. "Turhamaisuus sinänsä on hyvin inhimillinen piirre" (10). Erilaisille kirurgisille operaatioille annetaan uusia nimiä, kasvojenkohotuksesta puhutaan esimerkiksi muotoiluna (30). Sanoman perille tuomiseksi kuvituksena käytetään ennen -jälkeen -kuvia, joissa operaatiot ovat aina onnistuneet. Leikkauksen tarvetta motivoidaan nuorentumishalulla tai halulla näyttää paremmalta, tuntemuksen syntyhistoriaa ei käsitellä yleensä millään tavoin.

4.3.2. Informaatiodiskurssi (jutut 4, 12, 39, 1, 19, 9, 5, 2, 34, 33, 7)

Tyypillistä tässä diskurssissa on sen informaatiokeskeisyys. Suosittua on muodostaa olennaisesta informaatiosta havainnollistava taulukko, josta löytyvät eri operaatiot, niiden mahdollinen hintavertailu eri yksityisklinikoilla ja mahdollisesti myös tietoja tuloksista, riskeistä ja toipumisajoista (9, 39, 4). Informaatiotaulukoissa voi myös olla suosituksia siitä, millaisille ihmisille kyseinen operaatio sopii (39). Taulukoita täydennetään leipätekstillä, jutussa 4 muun muassa kerrotaan, ettei kirurgi voi tuoda apua synkkään ilmeeseen, sillä ilmeikkyys on kasvojen lihaksiston käytöstä riippuvaista. Informaatiodiskurssissa pyritään osoittamaan, mikä on mahdollista ja mikä mahdotonta kosmeettisen kirurgian avulla.

Artikkelit, joissa informaatiodiskurssia esiintyy, ovat näennäisesti neutraaleja, eivät ota kantaa kauneusleikkausten puolesta tai vastaan, eivät siis "mässäile" niin positiivisilla kuin negatiivisillakaan kauneusleikkausten lieveilmiöillä. Tyyli ja esittämistapa on informaatiodiskurssissa enemmänkin luettelomainen kuin journalistinen. Kuvia käytetään paljon havainnollistamistarkoituksissa, mutta

myöskään tämän diskurssin yhteyteen liitetyt kuvat eivät esittele pieleen menneitä tai epäonnistuneita kauneusleikkaksia. Monissa vinkkimäisissä artikkeleissa esiintyy jo ensimmäisellä sivulla, usein vain otsikon ja ingressin parina kookas, huomiota herättävä kuva naiskehosta, johon on piirretty päälle mahdolliset kirurgisesti korjattavat kohdat (34, 1, 4). Informaatiotiskurssipitoisissa artikkeleissa saattaa olla hieman kauneusleikkausilmiön taustoitusta, hyvin usein mainitaan ainakin se, miten kauneusleikkaukset olivat aiemmin vain julkisuuden henkilöiden kaunistautumiskeino ja miten koko ilmiö on kehittynyt Yhdysvalloissa (7, 5, 2).

4.3.3. Medikalisaatiodiskurssi (jutut 15, 16, 22, 39, 25, 18)

Medikalisaatiodiskurssissa annetaan pääasiallinen puheenvuoro lääkäreille, eli kauneusleikkauksia suorittaville plastiikkakirurgeille. Tätä diskurssia hyödyntävissä jutuissa esiintyy säännönmukaisesti Suomen suosituimpia kirurgeja puhumassa paitsi kosmeettisesta kirurgiasta lääketieteellisesti, niin myös ilmiönä. Jutuissa esiintyvät varsinkin plastiikkakirurgit Rolf E. Nordström, Tarja Juvonen ja Sirpa Asko-Seljavaara (15, 16, 18). Asiantuntijuutta korostetaan usein kuvaamalla haastatellut lääkärit työasussaan, valkoinen takki päällä (25, 15). Jutuissa 16 ja 18 myös kerrotaan plastiikkakirurgin siviilielämästä vastapainona lääketieteelliselle työlle: Tarja Juvonen kertoo lemmikeistään, joogaharrastuksestaan ja elämästään maaseudulla. Plastiikkakirurgi Juvonen esiintyy jutussa ihmisläheisenä ja lämpöisenä: "Potilaskontaktit ovat riemukkaita ja ihmisläheinen työni on vuosi vuodelta muuttunut antoisammaksi. Huonona päivänäni levitän asiakkailtani tulleita kiitoskortteja eteeni ja luen iloisia tervehdyksiä siitä, kuinka ihanalta tuntuu, kun kasvot ovat kunnossa." (16).

Plastiikkakirurgit tuovat esiin sitä, miten vaativasta ammatista on kysymys ja mitä kaikkea plastiikkakirurgia voi tarkoittaa: "plastiikkakirurgia on muutakin kuin kauneusleikkauksia" (15, 25). Hyvin usein plastiikkakirurgit sanovat Suomessa olevan parasta lääketieteellistä tietotaitoa suorittaa kosmeettista kirurgiaa: "Meillä pyritään mahdollisimman luonnolliseen lopputulokseen, jolloin ihminen näyttää vain levänneeltä ja virkeältä. Koko asian voi pitää salaisuutena, jos siltä tuntuu." (18).

Plastiikkakirurgien haastatteluissa näkyy heidän oma positiivinen suhtautumisensa kauneusleikkauksiin, he jopa kertovat itselleen tehdyistä operaatioista ja niiden onnistumisesta (18, 16). Ruumis esitetään medikalisaatiodiskurssissa lääketieteellisten tutkimusretkien kohteena. Kirurgit ottavat myös kantaa siihen, mihin kauneusleikkauksien suosio perustuu, jutussa 25 plastiikkakirurgi Antti Ryynänen toteaa: "Miellyttävät kasvot ovat erityisesti naisille biologinen elinehto, ne liittyvät myös parinvalintaan". Jutussa 18 puolestaan kirurgi Tarja Juvonen toteaa: "Onhan mukavampaa kulkea silitetyssä kuin ryppyisessä vaatteessa. Ja korjailemmehan me vanhoja, kauniita rakennuksiakin". Medikalisaatiodiskurssissa viihtyvissä jutuissa saattaa ilmetä radikaaliltakin tuntuvia lausahduksia, kuten: "leikkauksessa potilaan biologista kelloa käännetään taaksepäin" (25). Tarvittaessa plastiikkakirurgit esiintyvät myös kauneusleikkaukspäätösten suhteen auktoriteettina: "En kuitenkaan pidä kauneusleikkauksiakaan turhuutena, minusta iän jälkien korjaaminen on ihan asiallista. -- Yksi toimenpide plastiikkakirurgiassa kuitenkin on, jota en ymmärrä: nimittäin silikonirinnat. Sen vielä tajuan, että silikonityynyillä peitetään syövän jälkiä, mutta en sitä, että nuoret tytöt haluavat ne." (15).

4.3.4. Individualismidiskurssi (jutut 31, 3, 28)

Individualismidiskurssissa korostuu se, miten kauneusleikkauspäätös on kiinni yksittäisen ihmisen elämäntilanteesta ja elämänhistoriassa. Tätä havainnollistetaan esittelemällä henkilökuvia, joissa kerrotaan kauneusleikkauksia teettäneistä ihmisistä hyvin paljon muutakin kuin se, minkä kauneusleikkauksen he teettivät ja miten siitä selvittiin. Individualismidiskurssin valossa esitellyt naiset ovat lähes poikkeuksetta kokeneet olevansa ruumiinkuvansa kanssa nurkkaan ajettuja: "Mutta avioeron jälkeen Martan masentuneet ajatukset alkoivat kiertää liikaa rintojen ympärillä. Silloin hän päätti puuhakkaana ihmisenä tehdä jotakin. Hän säästi itselleen rahat uusiin rintoihin". (3). Jokin tietty osa kehosta tuodaan esiin yksilön kokemuksen kautta: jokin piirre tai ominaisuus kehossa on koettu terveen itsetunnon kannalta kompastuskiveksi.

Päätös kauneusleikkaukseen ei synny välttämättä ympäristön paineesta, jutussa 31 kerrotaan kuinka leikkauksen tehneen naisen aviomies ei olisi leikkausta halunnut suoritettavaksi, mutta haastateltu henkilö teetti sen siitä huolimatta, koska hän itse sitä suuresti halusi: "Tiesin hyvin mitä saisin mieheltäni kuulla, enkä olisi sitä millään halunnut kuunnella. Että hän rakastaa kaikkia ryppyjäni. Että juuri niissä piirtyvät luonteeni ja yhteiset muistomme. Että olen hänelle se kaikkein kaunein." (31).

Kauneusleikkauksia itselleen teettäneet esiintyvät lehtijutuissa yleensä kasvottomina. Julkisuuden henkilöt voivat kertoa leikkauksestaan avoimestikin (28, 31), mutta yksityisyyden henkilöt esitellään yleensä ilman kuvia ja vain etunimillään (28, 3). Kauneusleikkaukokemusten rinnalla kuljetetaan hyvin usein myös plastiikkakirurgin ääntä (3, 28, 31): he ovat jutuissa kommentoimassa esimerkiksi sitä, kuinka "kertomus kuulostaa jokseenkin tyypilliseltä" (3).

Kertomuksista välittyy kuva, että tiettyjen reunaehtojen täytyessä kauneusleikkaus on yksittäiselle ihmiselle hyvä ratkaisu; kunhan päätös lähtee voimakkaasti henkilöstä itsestään.

4.3.5. Journalismidiskurssi (jutut 17, 23, 32, 21, 37, 38, 29, 13)

Journalismidiskurssissa noudatetaan korostuneesti hyvää lehtimiestapaa (kts. tarkemmin JSN-linkki lähteistä). Nimeämällä tämän diskurssin journalistiseksi en suinkaan tarkoita sitä, etteivätkö muunlaiset diskurssit, joita tutkimukseni aineistossa ilmenee, olisi journalismia laisinkaan, vaan tarkoitan sitä, miten korostuneesti hyvän journalismin ja lehtimiestavan käyttö näkyy tätä diskurssia hyödyntävissä jutuissa. Taustoitus on huolella tehtyä, lähdekirjallisuutta on käytetty ja kokonaisote asiaan on kriittinen ja analyttinen. Lisäksi toimittajan oma näkemys näkyy jutuista selkeästi ja perustellusti, mutta se kuitenkin on esitetty niin, ettei se millään tavalla ohjaa tai arvota lukijan jutun pohjalta muodostuvaa näkemystä. Journalistinen tyyli vaatii ajankäytännöllisiä resursseja, paneutuminen aiheeseen näkyikin tätä diskurssia seurailevissa artikkeleissa erityisen selkeästi.

Journalismidiskurssissa kauneusleikkauksia käsitellään ennen kaikkea ilmiönä: "Kauneuden eteen on aina tehty uskomattomia temppuja, eikä villitykselle näy loppua" (32). Muodin ja kauneusihanteiden vaihtelua esitellään historiallisesti. Itse leikkauksia kuvataan seikkaperäisesti: "Rasvaimussa rasvaa imetään ihon alta ohuella metalliputkella, kanyylillä, jota varten ihoon tehdään 3-5 millimetrin viilto. Imu saadaan aikaan joko alipaineella tai erillisellä pumpulla. Kanyyliä liikutetaan edestakaisin rasvakudoksessa niin, että rasva irtoaa ja kulkeutuu imun

voimasta keräyslaitteeseen. Rasvan mukana irtoaa myös kudosten nestettä ja verta." (37). Leikkauksista saatavia hyötyjä ja riskejä esitellään tasapuolisen tuntuisesti.

Haastateltavina on paitsi leikkauksia teettäneitä ja niitä suorittavia, myös niistä muuten kiinnostuneita. Täten myös artikkeleissa esitetyt ajatukset kauneusleikkauksista voivat olla myös kriittisiä, esimerkiksi jutussa 23 haastatellaan naistutkijaa, joka vastaa kysymykseen "Kohottaako kauneusleikkaus itsetuntoa?" sanomalla "Tavallaan voi kohottaa. Itse en kuitenkaan leikkaukseen menisi. En koe mitään tarvetta siihen. Minulle ovat tärkeämpiä muut asiat kuin ulkonäkö." Journalismidiskurssia käyttäväksi havaitsin myös artikkelin 13, jossa pohditaan kauneusleikkausten etnisyysskysymyksiä ja kauneuden välinearvoa Koreaa esimerkkinä käyttäen. Artikkelissa kysytäänkin jo otsikossa poleemisesti: "Katoaako korealainen kauneus leikkauksiin?".

4.3.6. Akateeminen diskurssi (jutut 11, 22, 36, 27)

Akateemisen ja journalistisen diskurssin välillä on filosofian mentävä aukko. Journalistinen diskurssi kuitenkin pääpiirteissään pyrkii välittämään tietoa, kun taas akateemista diskurssia hyödyntävät artikkelit pyrkivät herättämään lukijassa enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. "Kosmetologien, ihotautilääkäreiden ja plastiikkakirurgien näkökulmia ryppyisen ihon ja kaljuuntuvan pään ongelmiin täydentää arvofilosofinen pohdiskelu: Mitä ihmisen kauneus on? Miksi uljas ulkonäkö on meille niin tärkeä asia?" (11). Tässä diskurssissa näkee pyrkimyksen syvään sosiologiseen ja filosofiseen analyysiin omasta ajastamme, kirjoittajina ja lehtijuttujen haastateltavina näkyvkin yhteiskunnallisen tutkimuksen kärkinimiä. Kauneusleikkaukset yksittäisenä yhteiskunnallisena ja sosiaalisena ilmiönä kytetään osaksi suurempaa kulttuurisidonnaista kokonaisuutta.

Akateeminen diskurssi on aineistoni puhetavoista lähes ainoa, joka pureutuu identiteettipolitiikkaan analyytisesti kauneusleikkauksien yhteydessä. Juttu 22 alkaa näin: "Kuvastin ei kerro pidätkö itsestäni - Kun hakeutuu kauneusleikkaukseen, kannattaa kysyä: Jos en pidä itsestäni nytkään, paraneeko tilanne jos vain peilikuva muuttuu". Samassa jutussa pohditaan myös virheettömyyden vaatimusta ja sen oikeutusta, ainaista halua saada lisää ja lisää sekä sukupuolittuneisuutta suhteessa kauneusleikkauksiin: "riitätkö naisena, miehenä?". Kysymys joka kannattelee koko tätä pro gradu -tutkimusta, *miksi*, tulee myös esille tässä artikkelissa: "Psykologiselta kannalta kiinnostavin kysymys on kuitenkin miksi. Ulkonäköä kohentavaa leikkausta harkitsevan olisi hyvä pohtia korjaamisen tarpeen syitä. Perustelujen puntarointi ja odotusten selkiytyminen ovat myös tulevan muutoksen psyykkistä työstämistä ja helpottavat sopeutumista."

Yhteiskuntatieteellisyys (11, 27, 36) näkyy pohdintana kauneudesta itseisarvona, ulkomuodosta välinearvona (taloudellisen, sosiaalisen, hedonistisen ja ekspressiivisen pääoman kautta), ulkomuodon ja itsetunnon linkin etsimistä sekä luonnollisuuden käsitteen kyseenalaistamisena. Kieli on akateemisessa diskurssissa tieteen pelisääntöjä noudattavaa sekä lukijaa haastavaa.

4.3.7. Varautunut ja epäilevä diskurssi (jutut 6, 35, 9, 8, 20)

Varautuneisuusdiskurssissa kauneusleikkauksiin suhtaudutaan uteliaasti, mutta varovaisesti. Jutussa saatetaan esitellä kauneusleikkaukset "amerikkalaisten hömpötyksenä" ja humoristisessa valossa, kuten artikkelissa 35. Otsikointi antaa jutulle suunnan: "Nyt erikoistarjouksessa - Rasvaimu ahterista". Diskurssista

syntyy vaikutelma, että kauneusleikkaukset ovat vielä "jossakin tuolla", eivät "täällä", kuvituksena on esimerkiksi julkisuuden henkilöitä (tyypilliset esimerkit Cher, Michael Jackson, Jane Fonda, Elizabeth Taylor ja Zsa Zsa Gabor, jutussa 9). Kosmeettinen kirurgia nähdään lisäksi olevan suorassa yhteydessä ikärasismiin ja eläkepommiin (35). Riskejä esitellään enemmän kuin kirurgiasta saatavia hyötyjä (8, 20, 35), jutussa 8 sanotaan: "Kauneusleikkaukset ja niiden riskit ovat viime aikoina herättäneet keskustelua monissa maissa. Meillä niistä ei juuri puhuta, leikkausten määrää ei tiedetä. Kauneusleikkauksia suorittavat eri alojen lääkärit, pätevyystutkintoa ei ole."

Tämän diskurssin sisällä esitellään monia vaihtoehtoja, joihin kauneusleikkaus ei tuo apua, josta esimerkkinä ihmissuhteet (6). Kauneusleikkausten voidaan esimerkiksi todeta olevan "kallista kauneutta" ja että vanheta voi arvokkaasti myös ilman kosmeettista kirurgiaa (6). Artikkelissa 9 muistutetaan myös siitä, miten "kaunista ei tarvitse korjata": "Pelkästään ohimenevän muotisuuntauksenkaan takia ei leikkausta kannata suunnitella. Tulos on aina pysyvämpi kuin muodin oikku."

Mielenkiintoinen ilmiö varautuneisuusdiskurssissa on naisen biologisointi ja äitimyytin esiin nostaminen. Jutut 3 ja 20 tarttuvat siihen, mitä vaikutuksia kauneusleikkauksella voi olla siihen mitä nainen on äitinä ja mikä on hänen biologinen tehtävänsä. Tutta Palinin (1996, 227) mukaan kaikki naisen anatomiassa voidaankin palauttaa hänen biologiseen tehtäväänsä. Rintaleikkauksista kirjoitettaessa (3) mainitaan: "Ja koska proteesi sijoitetaan rintakudoksen alle, myös imettäminen on mahdollista". Samassa jutussa esitellään myös tositarinan kautta sitä, miten rintojen suureneminen ja uusi surkastuminen voi mietityttää leikkauspäätöstä tehtäessä, jos on suunnitelmissa vielä hankkia lapsia ja imettää. Jutussa 20 mietitään sitä miten silikonirinnat voivat olla

vaaralliset syntyvälle lapselle, artikkelissa todetaan: "Jo silikonin koskettaminen aiheuttaa allergiselle iho-oireen."

4.3.8. Kielteisen suhtautumisen diskurssi (jutut 14, 24, 26)

Viimeinen diskurssilajitteluni on muista selkeästi erottuva negatiivisella lähtökohdallaan suhteessa kosmeettiseen kirurgiaan. Negatiivinen diskurssi kyseenalaistaa kaikkein voimakkaimmin kosmeettisen kirurgian olemassaolon hyödyllisyyden ja merkityksen ja esittää sille innokkaimmin kritiikkiä ja kysymyksiä. Myös ilmiön sukupuolittuneisuus on yhtenä aspektina esillä.

Jutussa 24 esitellään tosikertomuksen kautta sitä, miten kauneusleikkauksissa kaikki voi mennä pieleen. Artikkelissa esiintyy henkilö, joka on sijoittanut 45 000 markkaa kosmeettiseen kirurgiaan, ja on tämän lisäksi saanut kokea puolitoista vuotta kipuja. Kasvojenkohotusleikkaus piti epäonnistumisen vuoksi uusia heti ensimmäisen leikkauksen päätyttyä vuotojen takia. Läheiset eivät lisäksi tunteneet artikkelissa haastateltua henkilöä ja hän varoittaakin siitä, miten tulosta ei voi korjata. Hän toteaa artikkelin lopussa: "Monta kertaa olen kysynyt, kannattiko. Vanhenemiseni ehkä otti askeleen taaksepäin, mutta entä sitten? Miksi en voisi olla ikäiseni näköinen?" Jutun kuvituksena on haastateltu nainen suoraan leikkauksen jälkeen, jolloin leikkaushaavat, mustelmat ja turpoaminen näkyy selkeästi.

Negatiivisuusdiskurssissa kyseenalaistetaan kauneusleikkauksiin ladatut identiteettivaikutus-odotukset. Jutussa 26 todetaan: "Se mikä näyttää vapaudelta, johtaakin vankeuteen - entistä pahempaan naisellisuuden varustelukierteeseen". Artikkelissa puhutaan feministisin käsittein ulkonäkötyöstä ja

sukupuolittuneisuudesta. Myös koko kosmeettisen kirurgian ympärillä olevaa kaupallisuutta ja suurta bisnestä tuodaan näkyvästi esiin. Yhdysvalloissa tapahtuneita oikeudenkäyntejä rintaimplanttien terveysvaikutuksista esitellään yksityiskohtaisesti, kauneusleikkausbisnes nähdään olevan isolta osin "leikkiä naisten terveydellä".

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tätä pro gradu –työtä tekemään ryhtyessäni tuskailin lähtöasetelmani kanssa suhteellisen pitkään. Työni aihe oli selvä, mutta empirian ja teorian suhde pohditutti. Aineiston olemassaolo tuntui aivan aluksi kuin rasitteelta; en oikein ymmärtänyt sen funktiota. Olin lukenut jo suhteellisen paljon ruumiillisuutta tieteellisesti käsittelevää kirjallisuutta ja ajattelin, että oman pro gradun voisi saada helposti kasaan ikään kuin tuottamalla kirjallisuuskatsauksen. Onneksi osasin luopua tästä lähtöasetelmasta suhteellisen nopeasti, loppujen lopuksi aineiston analysoiminen ja teorian siihen yhdistäminen, siis se varsinainen *tutkiminen*, oli tämän pakollisen opinnäytetyön tekemisessä mukavinta ja opettavaisinta antia.

Tässä luvussa nostan esiin niitä johtopäätöksiä ja tutkimustuloksia, joiden tekemiseen lähdekirjallisuuden ja aineiston analyysi minua herkisti. Aineisto osasi monin paikoin myös yllättää ja koetella tutkimuksen tekijää.

5.1. Kosmeettinen kirurgia on ”täällä”, ei ”tuolla”

Aineistostani käy selkeästi ilmi se, miten plastiikkakirurgiasta puhutaan yhä enemmän ja enemmän osana nykyaikaista kauneudenhoitoarsenaalia, yhdessä aineistoni artikkelissa kosmeettisen kirurgian teettämistä ei tuomita täysin. Vaihtelua esiintyy toki siinä, missä tapauksissa ja minkälaista plastiikkakirurgiaa voidaan pitää hyväksyttävänä. Ulkonäköpaineet osataan tunnistaa ja tunnustaa ja niihin vastaamista hyvin harvoin naistenlehdissä ainakaan aineistoni perusteella aletaan kyseenalaistaa. Ihmiskeho on muotoutunut enemmänkin symboliksi kuin varsinaisesti vain ruumiiksi (Gilman 1999, 332).

Kehosta on tullut käyntikortti, Pierre Bourdieu'n jo klassisen ajattelun mukaan symbolista pääomaa. Pääomaa halutaan luonnollisesti ehostaa ja huoltaa. Plastiikkakirurgialla voidaankin nähdä rakennettavan laadukkaan ja tehokkaan ihmisen performanssia (Halonen 2005, 27). Pitämällä "itsestä huolta" voidaan nähdä olevan yhteys yhteisöön kuulumisessa, Giddens (1991, 178) ajattelee ruumiinmuokkauksen olevan ennen kaikkea syvemmän liiton rakentamista ulkomaailman kanssa kuin siitä etäisyyttä ottamista.

Mitä positiivisemmassa päässä muodostamaani janaa diskurssi sijaitti, sen enemmän se antoi ymmärtää kauneusleikkausten kuuluvan osaksi suomalaista kauneudenhoitoarsenaalia. Janan toisessa, varautuneemmassa ja epäilevämmässä päässä sen sijaan korostettiin enemmän sitä, miten kauneusleikkauksia tehdään Yhdysvalloissa hurjia määriä ja miten yleistä se siellä on. Samassa yhteydessä yleensä mainittiin siitä, ettei Suomessa olla menty kirurgisessa ruumiinmuokkauksessa vielä näin pitkälle, mutta kehitys on kulkemassa siihen suuntaan.

5.2. Ulkonäkönormien sukupuolittuneisuudesta

Kauneus- ja ulkonäkönormin sukupuolittuneisuutta ei eksplikoitu monessakaan tutkimassani naistenlehtiartikkelissa suoraan, mutta eri standardit ulkonäön suhteen tulivat melkein kaikissa lehtijutuissa – tavalla tai toisella – muuten esille. Sukupuolittuneisuuteen tarttui varsinkin akateeminen diskurssi. Päivi Karppinen (1999, 154) toteaa ulkomuodon siirtyneen luokan, rodun, iän ja sukupuolen merkistä yhä enemmän henkilökohtaisen tasapainon tai sen puuttumisen merkiksi. Naistenlehtien kohdeyleisö luonnollisesti on naiset, joten lehdissä voi olettaa esiintyvän valtaosin naisia. Naistenlehdet näyttävän vahvistavan sitä

kuvaa, että kauneushoito on ainakin vielä toistaiseksi sijoittunutta feminiiniseen elämänsfääriin; tämä tulee ilmi kaikissa muodostamissani diskusseissa. Kauneusleikkaukset keskittyvät valtaosin niihin ruumiinosiin, jotka erottavat naiset ja miehet sukupuolena toisistaan: lantion alueeseen ja rintoihin.

Naistenlehtien kauneuskeskeisyyttä on Halonen (2005, 22) teemallisesti kutsunut hauskaasti "kauneuskatastrofin torjumiseksi", jolla hän tarkoittaa pääasiassa ikääntymisen ja sen merkkien ehkäisemistä. "Kauneuspakkoa" käsitteli kaikkein kunnianhimoisimmin Anna-lehti, siinä ilmestyneet kauneusleikkauksia käsitelleet artikkelit erottuivat muiden lehtien artikkelien joukosta selvästi kyseenalaistamalla ulkonäkönormien olemassaoloa ja sukupuolittuneisuutta. Lehdessä 26 todetaankin: "Naisena eläminen on rooli, jota tuntuu olevan yhä vaikeampi ja kalliimpi näytellä.". Naistenlehdet tuottavat sosiaalista todellisuutta, joka Fergusonin (1983, 186) on "ikuisesti feminiini". Hyvin vähän omassa aineistossani oli materiaalia, joka indikoisi siihen suuntaan että sukupuolinormatiivisuuden ajat olisivat ohitse. Naistenlehdissä esiintyvä nainen näyttää edelleen kovin stereotyyppiseltä, ideaali feminiinisyys on monin osin tiukasti rajoitettua ja rajoittunutta, "ihanaa naisellisuutta".

Millainen kauneusnormi sitten on? Paitsi ikä- paino- ja seksuaalisuuskysymyksiin, niin aineistoni vastasi myös omaan henkilökohtaiseen kiinnostukseeni etnisyydestä. Aineistoni artikkelit ovat täynnä länsimaisen, valkoihoisen naisen kuvia ja tuntemuksia. Ainoat kuvat ei-valkoisista olivat lehtijutussa 9, jossa oli käytetty kuvamateriaalina Michael Jacksonin ja Diana Ross'n kuvia, ja heitäkin näytettiin esimerkkeinä kauneusleikatuista henkilöistä (kuten yleisesti tiedetään, Jackson on pyrkinyt kosmeettisella kirurgialla häivyttämään lähes kaikki jäljet etnisestä alkuperästään, Ross on toiminut samaan suuntaan, vaikkei läheskään yhtä radikaalilla tavalla). Artikkelit 13 nostikin pääaiheenaan esiin etnisyyden

problemaattisuuden kauneusnormin yhteydessä: ”Länsimaistunut elämäntapa on muuttanut korealaisten naisten elämää ja tuonut länsimaiset kauneuskäsitykset. Moni korealainen nainen haluaa päästä eroon aasialaisista kasvopiirteistään vaikka kirurgin veitsin avulla”. Etnisyyttä nosti esiin lähes ainoastaan journalismidiskurssi.

Naistenlehdet ovat populaarikulttuurisia kuvastoja, kyllästettyjä terveiden, menestyvien ja yleisesti hyvännäköisiksi tunnustettujen ihmisten kuvilla. Informaatioidiskurssin yhteydessä otin esille yleisen kuvitustavan kauneusleikkauksia käsittelevien juttujen yhteydessä: naiskehon näyttämisen alastomana karttana, johon on ruumiinosittain eritelty mahdollisia ”ongelma-alueita” ja parannusehdotuksia. Tämän saman on havainnut Irma Kaarina Halonen (2005, 24-25). Hän löysi mainoksia analysoidessaan tavan, jolla naisruumiin ”ongelmista” kerrotaan. Problemaattiseksi kehon osaksi tai ihoalueeksi tunnustettu paikka irrotetaan kokonaisuudestaan, ikään kuin ”taistelualueeksi”, myös kuvallisesti, jonka jälkeen mainoksessa osoitetaan, miten ongelmaan voidaan ”täsmähyökätä”. Ruumis täsmähyökkäyksen takana jättää vaikutelman objektista, ei subjektista.

Kuviin pitääkin Seppäsen (2001, 2005) mukaan suhtautua politiikan välineinä. Visuaalisen kulttuurin kuvastot ovat aina poliittisia kuvastoja, jokainen mainos tai uutiskuva tuotetaan yhteiskunnassa ja siihen kytketään aina joitain merkityksiä sulkemalla joitain muita merkityksiä ulkopuolelle (Seppänen 2005, 15). Ruumis ei näyttäydy etemme koskaan sellaisenaan, ”paljaana”, vaan aina erilaisissa kuvissa, teksteissä ja puhetavoissa muovautuneena. Aikaan ja paikkaan sidotut määritelmät muovaavat käsityksemme ruumiista. (Laiho & Ruoho 2005, 5).

5.3. Medikalisaatio hyödyllisenä tulkintakehyksenä

Medikalisaatio, elämän lääketieteellistyminen ja lääketieteen asiantuntijoiden mielipidevaikuttajavallan näkyminen tutkimusaineistossani ei yllättänyt minua lainkaan: olisin päinvastoin ollut yllättynyt, mikäli siitä ei olisi tutkimissani artikkeleissa ollut jälkeäkään. Ennen normaaleina pidetyt poikkeamat tai ilmiöt ovat nyt lääketieteellisiä, toimenpiteitä vaativia kohteita. Medikalisoitumisesta muodostui kokonaan oma, aineistoa paljonkin leimaava diskurssinsa. Plastiikkakirurgiasta puhuvat usein plastiikkakirurgit, myös ”ohi suunsa”.

Plastiikkakirurgin koulutus ei varmasti pätevöitä muuhun kuin erilaisten leikkausten tekemiseen, tietämykseen siitä mikä on kirurgisesti mahdollista ja millä tavalla. Siitä huolimatta naistenlehdissä annetaan hyvin yleisesti lääkäreille puheenvuoro silloin, kun mietitään kenelle kauneusleikkaukset sopivat ja miksi. He antavat tutkimissani naistenlehdissä suosituksia kauneusleikkausten suorittamiseen ja referoivat potilaidensa onnellisuuskokemuksia operaatioiden jälkeen. Päivi Karppinen (1999, 162) muistuttaa siitä, että jos lääkäri kytkee ulkomuodon muuttamisen psyykkiseen hyvinvointiin, oikeutetaan hän kauneusleikkauksia samalla moraalisesti. Tukea en kuitenkaan löytänyt aineistostani Irma Kaarina Halosen (2005, 22) huomiolle siitä, että hyvin usein mediassa naisruumiin lääketieteellisenä asiantuntijana on mies. Tutkimissani jutuissa esiintyi yllättävänkin tasapuolisesti sekä nais- että miesplastiikkakirurgeja.

Mielestäni on kyseenalaista, kuinka plastiikkakirurgit saavat ilmaista mainosta bisnekselleen (operoivat yksityisklinikoillaan, jotka poikkeuksetta mainitaan myös lehtijutuissa) kertomalla ja keskustelemalla kosmeettisesta kirurgiasta. Lääkärin arvovaltaa ei kyseenalaisteta, eikä hänen sanomisiaan haasteta. Kirjoittaessani lukua 2.3. ja referoidessani Eugenia Kaw:n kirurgihaastatteluja muistan ajatelleeni

että "no, kyse on vain yhdysvaltalaisista kirurgeista, tuskin suomalaiset päästelisivät moisia sammakoita suustaan". Olin totaalisen väärässä, suomalaiskirurgit pystyvät lähes samantyyliisiin suorituksiin, he ilmoittavat ja "ymmärtävät" naistenlehtien jutuissa sen, mitä ja miten tärkeää on olla kaunis. Medikalisaatiodiskurssissa kirurgia pidetään haastattelua ajatellen kauneusleikkausten parhaana asiantuntijana.

Sirpa-Liisa Hovi päätyi ensin tutkittuaan naisten kokemuksia rintaleikkauksista (Hovi ym. 1996) vastustamaan kauneusleikkauksia. Hän kirjoitti 1997 jatkona tutkimustyölleen Pultti-sarjaan pamfletin otsikolla *Silikonihinnat*, jossa totesi muun muassa, että kun nainen leikkauttaa rintansa tavoitellakseen "normaaliutta", luovuttaa hän samalla plastiikkakirurgille tuon oikeuden ja vallan sen määrittämiseen (Hovi 1997, 72). Hovi toteaa: "*Kuunneltuani kahden vuoden aikana niiden lukuisten naisten kertomuksia, joilla kaikki ei ole mennyt toivotulla tavalla, olen päätenyt toivomaan, että suomalaiset viranomaiset rajoittaisivat kosmeettisista syistä asetettavien rintaimplanttien käyttöä*" (Hovi 1997, 73-74). Luultavasti on kuitenkin niin, ettei viranomaisilla ole osaa eikä arpaa kauneuskirurgian rajoittamisyrityksissä, sillä yksityisklinikoiden (joissa valtaosa kosmeettisesta kirurgiasta tehdään) toimintaa olisi hyvin vaikeaa valvoa. Edes määrällisesti Suomessa ei tiedetä kauneusleikkauksoperaatioiden määrää, sillä STAKES saa tietonsa vain julkisissa sairaaloissa tehdyistä operaatioista.

5.4. Naistenlehtien journalistinen taso

Itseäni eniten ilahduttanut tutkimustulos oli se, ettei perinteinen "laatujournalismi" loistanut poissaolollaan aineistossani. Journalistista tyyliä ilmeni aineistossani niin paljon, että siitä muodostui oma diskurssinsa. Monessa

niistäkin jutusta, jotka olivat liian keveitä sisällöltään tullakseen luonnehdituksi journalistiseksi, oli jokin pieni osio jutun kylkiäisenä, jossa journalistista diskurssia näkyi. Suomalaisissa naistenlehdissä tehdään siis yhä edelleen juttuja, joiden jälkeen jää valaistunut olo: artikkeli kertoi jotakin uutta mielenkiintoisella tavalla.

Suinkaan kaikki aineistoni artikkelit eivät tietenkään tätä ehtoa täyttäneet, eikä sitä mielestäni voi odottaakaan; selkeimmin jutusta huomaa sen, jos se on tehty kovassa kiireessä. Silloin faktat ovat jääneet tarkistamatta ja lauseissa on ilmauksellisia kömmähdyksiä. Ikäväkseni huomasin myös, etteivät monet toimittajat osaa lähdeviittauksen taitoa, ehkä he kokevat, ettei se naistenlehdissä ole tarpeellista. Ainakin Susan Bordo'ta (1993) lainattiin monessa jutussa suoraan ilman minkäänlaisia lähdemerkintöjä (näky selkeästi esimerkiksi artikkelissa 17).

5.5. Hegemonisen diskurssin jäljillä

Yhtenä päämäärinäni oli myös etsiä mahdollista hegemonista diskurssia aineistostani, sitä ei kuitenkaan löytynyt. Laihon ja Ruohon mukaan (2005, 8) yhteiskunnassa on yleensä vallalla tietty diskursiivinen tapa ymmärtää joku asia, ihmiset nojaavat diskursseihin jäsentäessään elämää ja tapahtumia ympärillään, joku tyyli tai tapa on "yleisesti hyväksyttyä" (Laiho & Ruoho 2005, 8). Aineistoni suhteen eniten tällaiseksi hegemoniadiskurssiksi oli tyrkylä kauneudenhoitodiskurssi, mutta sen lähtökohtia myös kritisoitiin ja sille ehdotettiin vaihtoehtoja osassa aineistoani niin voimakkaasti, etten tutkijana sitä hegemoniadiskurssiksi nimeäisi; hegemonia kuitenkin tarkoittaisi johto- tai määräävää asemaa.

Tein alustavia prosentti- ja muita tilastollisia laskelmia löytämieni diskurssien perusteella niiden esiintymistiheyden perusteella, mutta en kyennyt nimeämään "voittajaa". Moniäänisyys, erilaiset näkökulmat ja vaihtoehtojen moninaisuus, siis journalistisuus, näkyy aineistossani kautta linjan: luonnollisesti varsinkin journalismidiskurssissa. Innostuneiden ja varauksettomien artikkelien määrän vähyys yllätti, tekemäni janan keskivaiheilla ja negatiiviseen päähän löytyi paljon tätä enemmän lehtijuttuja. Korostetun neutraaleiksi tarkoitettuja informaatiotiskurssia käyttäviä artikkeleita oli aineistossa kaikkein eniten, ne ovat varmasti toimituksellisesti helpoimpia ja nopeimpia tehdä. Melkein yhtä paljon oli "puhtaan" journalistisia juttuja, joissa annettiin ristiriitaistakin informaatiota lukijalle taiten tehdyssä ja tarkkaan mietityssä muodossa.

Akateemisuuskurssia näkyi aika vähän aineistossani, vain neljässä jutussa se tosin näkyi selkeästi. En luokittele akateemiseksi vielä juttua, jonka on kirjoittanut tunnetusti akateeminen henkilö tai jossa haastatellaan sellaista, sillä lähestymistapa voi olla kovinkin kaupallinen ja populaari tästä huolimatta. Akateemisuus näkyi filosofisuutena ja monikerroksisten tulkintojen mahdollistamisena. Haastavien akateemiseen diskurssiin laskettavien lehtijuttujen vähyys ei tosin tarkoita sitä, ettei naistenlehdillä olisi yhteiskunnallista painoarvoa, ne voivat olla viestinvälittäjinä näennäisen keveyden ja neutraalisuuden vuoksi paljon akateemisia tekstejä ovelampia. Esimerkiksi Wolf (1996, 95) näkee naistenlehdet potentiaalisina sosiaalisen muutoksen välikappaleina, niiden rooli on merkittävä hänen mukaansa muun muassa feminismien ajatusten popularisoinnissa laajemmalle kuin mikään muu tiedotusväline. Naistenlehtien poliittinen merkitys käy selkeämmäksi, jos painotetaan niiden vetovoiman "massa"-osaa, ne ovat suunnattu naisten enemmistölle (mt., 96). Wolfin mielestä kauneutta käsittelevät artikkelit tuottavat kauneusindeksejä, joita naiset tutkivat yhtä ahdistuneesti kuin miehet pörssikursseja (1996, 97).

5.6. Tutkimuksellisesta annista ja uusista tutkimusnäkökymistä

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt osoittamaan sen, miten kosmeettisen kirurgian käyttäminen modernin ihmisen ulkonäkömuokkauksessa on moniulotteinen ilmiö. Ennen työni aloittamista en ajatellut, että kauneusleikkausten yleistymiseen tulisi suhtautua kuin tsunami-katastrofiin: niin, että pelkäisi sen jyräävän alleen kaiken ja tuhoavan jotakin korvaamatonta. En ajattele niin myöskään työni päätökseen saatuni. Kauneusleikkausten yleistymisestä huolimatta siihen ainakin toistaiseksi turvautuu vähemmistö naisista, miehistä vielä pienempi osa. Päivi Karppinen (1999, 158) muistuttaakin osuvasti, että vaikka mediassa puhe ruumiin ulkomuodosta ostettavana ja muokattavan projektina on yleistä, kulkee arkiajattelu eri tahtia. Kauneusleikkausten hyväksyttävyydestä ollaan edelleen epävarmoja.

Kauneusleikkauksiin voi suhtautua kahdella eri tavalla: arvostamalla Kathy Davis'n tavoin naisten omaa, yksilöllistä kehon haltuunottoa ja itsenäisiä leikkaus- ja identiteettipäätöksiä tai sitten analysoimalla niitä yhteiskunnallisesti: osana sukupuolittunutta ja ulkonäkökeskeistä kulttuuria. Oma motiivini tämän tutkimuksen tekemiseen oli ylipäänsä pysähtyä aiheen äärelle pohtimaan esteettisen kirurgian yhteiskunnallisia ja moraalisia ulottuvuuksia, joiden keskustelullisesta puuttumisesta olen ollut huolestunut: kauneusleikkaukset ovat päässeet kehittymään omaa tahtiaan. Yhteiskuntatieteilijöillä riittää aasinsiltoja kudottavaksi yhteen kauneusleikkausten yleistymisen selittämisessä muun muassa keinotekoistumista, medikalisoitumista ja postmodernia aikakautta tulkintavälineinä käyttäen.

Tulkintaani kauneusleikkauksista olen rakentanut naistenlehtiaineiston diskurssianalyysin avulla; läpi työni toivon että lukija on pystynyt seuraamaan matkaani tutkimusaiheen parissa avoimena prosessina. Tarkoitukseni oli

tarkastella naistenlehtiaineistoa ja katsoa käsitelläänkö siellä kirurgista ulkonäkömuuntelua yksilöllisesti vai yhteiskunnallisesti: selkeästi tuli esiin se, miten yksilöllisyys läpituokevana näkökulmana painottuu. Näin oli myös lähdekirjallisuudessa, sillä erotuksella että yksilöllistymiskehityksen kritisointi oli eri tasolla kuin naistenlehtiartikkeleissa. Ehkä salaa ajattelin tai toivoin tutkimusta aloittaessani, että löytäisin iskeviä naistenlehtikirjoituksia, joissa oikein ruodittaisiin rakenteellisia, moraalisia ja yhteiskunnallisia aspekteja. Tämä tietenkini siksi, että se kiinnostaa itseäni yhteiskuntatieteilijänä niin kovasti ja olisin voinut kuvitella että samalla muitakin naisia. Realismi tuli vastaan kuitenkin äkkiä: valtaosa naistenlehdistä on "helposti sulavaa" materiaalia, eikä niissä selkeästäkin ole tarkoitukseen aiheuttaa lukijalle monen päivän kestävä epätietoisuuden tai -varmuuden tuntemusta luettuaan lehden artikkelin. Tekstin pitää olla viihdyttävää ja sellaista, että siihen voi kuvitella samaistuvansa. Se ei silti mielestäni tarkoita sitä, ettei naistenlehdissä puhuttaisi "mistään järkevää", tyyli vain on yleensä keveä.

Epäilen lisäksi, että kauneusleikkausten moraalisen tason pohtimisen puutteessa on paljon kyse "nykyaikaisen naisen" vahvuushaarniskasta. Voi olla vaikeaa myöntää olevansa ulkonäön ehostamisen suhteen ahdingossa, kun samaan aikaan kuuluu väitteitä siitä "miten tasa-arvo on jo mennyt liian pitkälle". Tiedostaminen olevansa minkäänlaisen kauneushäkki-ideologian uhri vaatii asettautumista uhrin asemaan, ja sitä moni 2000-luvun nainen ei halua tehdä. Mielipiteet vaihtelevat sen suhteen, onko siihen mitään tarvettakaan.

Tunnustan vapaaehtoisesti sen, etten työssäni tarpeeksi sensitiivisesti huomionnut tai voinut huomioda eri lehtien erilaisia lukijaprofiileja ja julkaisuajankohtia: ne kuitenkin vaikuttavat taustalla paljon siihen, minkälaisia artikkeleita lehti julkaisee. Se sosiaalinen konteksti, jossa lehti on julkaistu, on vaativa tulkinta-aspekti tämän kaltaisen tutkimuksen tekijälle, siinä jäi paljon parannettavaa.

Mielestäni on aiheellista tuoda myös esiin vielä kerran se, että minä diskurssianalyysin tekijänä aineistosta luin lehdet omalla tavallani, tehty tulkinta on minun tekemäni ja sen yleistettävyyden mahdollisuuksia voi kukin lukija miettiä erikseen. Mitään yleistä "lukuohjetta" tai "totuutta" en tutkimistani naistenlehdistä siis ole pyrkinyt antamaan. Kunkin yksilöllinen kokemus sanoman vastaan ottamisessa on mediatuotteiden analyysin kohdalla tärkeä seikka.

Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jää vielä monia asioita, rajanveto ei ollut aina tutkimuksentekijällekään mieluista tai etenkin helppoa. Kiinnostavaa olisi jatkaa vaikkapa ulkonäkömuuntelusta naisvihan eli misogynian osoituksena, jota Tutta Palin (1996, 231, 233) on jo aiemmin tuonut esille. Naiset voivat kantaa tiedostettua tai tiedostamatonta vihaa sukupuolisuuttaan kohtaan, mikä voi ilmetä itseinhona ja ruumiillisuuteen kohdistuvana kammona. Itsekontrolli omasta ruumiista ylikorostuu. Palin toteaa länsimaisen kulttuurin tuottavan jatkuvasti vihamielisiä naisruumiin representaatioita, jonkalaiseksi kauniiksi leikatut ruumiit voisi hypoteesina laskea.

Myös etnisyys ruumiillisuuteen liittyvänä tekijänä tarjoaisi lukuisia jatkotutkimusaihioita. Haastattelututkimus olisi tähän varmasti paras metodi. Yksilöiden kokemasta kauneusleikkausten jälkeisestä ajasta on vielä paljon kirjoittamatta, varsinkin etnisyyskysymyksen kohdalla. Suhtautuuko esimerkiksi suku samalla tavalla leikkauksen läpikäyneeseen lähimmäiseen, vaikei enää "saman joukon" näköiseltä aivan näyttäisikään? Kiinnostavaa olisi myös kuulla tutkimuksia siitä, missä määrin ja minkälaista tavoiteltua sosiaalista pääomaa ja hyväksyntää saavutetaan etnisten piirteiden häivyttämisellä, vai onko tuloksena entistä heikompi itsetunto ja epäselkeämpi identiteetti.

Jälkikäteen minulle ei siis jäänyt sellainen tunne, että kauneusleikkausten yhteiskuntatieteellinen naistutkimus tulisi täytettyä tässä. Aiheesta olisin voinut jatkaa vielä kymmeniä sivuja. Kulutustutkija Mika Pantzar (1996) jakaa kirjassaan "Kuinka teknologia kesytetään" suhtautumisen uusiin teknologioihin kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäistä vaihetta leimaa itsetarkoituksellinen ihmettely ja leikki, keskivaiheessa voidaan suhtautumisessa uuteen nähdä välinearvoista hyödyntämistä ja viimeisessä vaiheessa suhtautumista luonnehtii parhaiten kyseenalaistaminen. Nähdäkseni myös kauneusleikkausten suhteen olemme siirtyneet jo tähän kolmanteen vaiheeseen, mikä avaa erinomaisia intervention paikkoja myös kriittiselle yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle.

LÄHTEET

Bentley, Vicci (2001). *Ikuisesti nuori – Kypsän iän kauneudenhoitovihjeitä, kauniina kautta vuosien*. Hämeenlinna: Karisto Oy.

von Bonsdorff, Pauline & Seppä, Anita (toim.) 2002. *Kauneuden sukupuoli – näkökulmia feministiseen estetiikkaan*. Tampere: Gaudeamus Kirja.

Bordo, Susan (1993). *Unbearable Weight. Feminism, western culture and the body*. Berkeley: University of California press.

Brooks, Abigail (2004). "Under the Knife and Proud of It": An Analysis of the Normalization of Cosmetic Surgery. *Critical Sociology* 2004: 2, volume 30.

Davis, Kathy (1995). *Reshaping the female body. The Dilemma of cosmetic surgery*. New York: Routledge.

Erämetsä, Harri (1994). Joukkoviestimien käyttö. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.) *Joukkoviestintä Suomessa*. Porvoo: WSOY, s. 20-33.

Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Ferguson, Marjorie (1983). *Forever feminine – Women's magazines and the cult of femininity*. Vermont: Gower Publishing Company.

Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.

Gilman, Sander L. (1999). Making the body beautiful – a cultural history of aesthetic surgery. Princeton: Princeton University Press.

Glassner, Barry (1988). Bodies. Why we look the way we do (and how we feel about it). New York: G.P. Putnam's Sons.

Haiken, Elizabeth (1997). Venus envy – a history of cosmetic surgery. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Hall, Ronald (1995). The bleaching syndrome: Africans Americans' response to cultural domination vis-à-vis skin colour. *Journal of Black Studies*, 26. s. 172-184.

Halonen, Irma Kaarina (2005). Uhkaava ikä ja naistenlehden kurittava katse. Teoksessa Laiho, Marianne & Ruoho, Iris (toim.) Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 15-29.

Heiskala, Risto (1990). Tulkinnan koeteltavuus ja aikakauslehtien analyysi. Teoksessa: Mäkelä, Klaus (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, s. 242-263.

Heiskala, Risto (1996). Kohti keinotekoista yhteiskuntaa. Tampere: Gaudeamus Kirja.

Hovi, Sirpa-Liisa & Keskimäki, Ilmo & Hemminki, Elina (1996). Silikonirinnat. Selvitys rintaimplanteista, naisten tietämyksestä ja kokemuksista. Stakes, raportteja 204. Saarijärvi: Gummerus.

Hovi, Sirpa-Liisa (1997). Silikonihinnat. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2002). Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arto (2004). Diskurssianalyysin kourissa. Sotilasteksteissä muotoutuva miehisuus. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) Feministinen tietäminen. Tampere: Vastapaino, s. 191-208.

Jokinen, Eeva (toim.) (1997). Ruumiin siteet: kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuoliesta. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Eeva (1997). Vihjeitä. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) Ruumiin siteet: kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuoliesta. Tampere: Vastapaino, s. 7-17.

Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) (2004). Ruumis töihin!: käsite ja käytäntö. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi (2002). Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen Eero. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, s. 201-232.

Julkunen, Jaana (1994). Psykkiset muutokset kauneusleikkauksien yhteydessä. Psykologian pro gradu –tutkielma: Tampereen yliopisto.

Julkunen, Raija (2004). Sosiaalipolitiikan ruumis. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö. Tampere: Vastapaino, s. 17-35.

Karppinen, Päivi (1996). Ulkomuodon ja sen muuttamisen merkityksiä naiselle. Sosiaalipsykologian pro gradu –tutkielma: Tampereen yliopisto.

Karppinen, Päivi (1999). Ostoruumis – moraalinen ongelma? Teoksessa Kangas, Ilka & Nikander, Pirjo (toim.) Naiset ja ikääntyminen. Tampere: Gaudeamus Kirja.

Kaw, Eugenia (1993). Medicalization of racial features: Asian American women and cosmetic surgery. *Medical Anthropology Quarterly: International Journal for the Analysis of Health*, 7, s. 74-89.

Kinnunen, Taina (2001). Pyhät bodarit – yhteisöllisyys ja onni täydellisessä ruumiissa. Tampere: Gaudeamus Kirja.

Kivikuru, Ullamaija & Sassi, Sinikka (1994). Aikakausilehdistö. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.) Joukkoviestintä Suomessa. Porvoo: WSOY, s. 60-75.

Kokkonen, Riina (2003). Plastiikkakirurgia dilemmana: plastiikkakirurgisessa leikkauksessa käyneiden naisten tulkintoja leikkauksesta, sen merkityksestä ja siihen liittyvistä ristiriidoista. Psykologian pro gradu –tutkielma. Joensuun yliopisto.

Laiho, Marianne & Ruoho, Iris (toim.) (2005). Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lawrence, Marilyn (1987) (toim.) Fed up and hungry. Women, oppression & food. London: The Women's Press.

Liljeström, Marianne (2004). Feministinen metodologia – mitä se on? Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino, s. 9-21.

Luostarinen, Heikki & Väliverronen, Esa (1991). Tekstinsyöjät – yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Jyväskylä: Vastapaino.

Niiniluoto, Ilkka (1999). Ihminen tekniikan pauloissa. Teoksessa Airaksinen, Timo (toim.) Minä vuonna 2000. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, s. 40-67.

Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.) (1994). Joukkoviestintä Suomessa. Porvoo: WSOY, s. 9-19.

Nordström, Rolf E. A. (2001). Esteettinen kirurgia. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Orbach, Susie (1978). Fat is a feminist issue. New York and London: Paddington Press.

Palin, Tutta (1996). Ruumis. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.) Avainsanat – 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino, s. 225-244. .

Pantzar, Mika (1996). Kuinka teknologia kesytetään – kulutuksen tieteestä kulutuksen taiteeseen. Helsinki: Tammi.

Ronkainen, Suvi (1998). Kaikuva empiirisuus – surveyn epistemologiset mahdollisuudet. Teoksessa Paananen, Seppo & Junnto, Anneli & Sauli, Hannele (toim.) Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt. Tampere: Vastapaino, s. 233-255.

Ronkainen, Suvi (1999). Ajan ja paikan merkitsemät – subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Helsinki: Gaudeamus.

Rossi, Leena-Maija (2002). Esteettisten ideaalien sukupuolipolitiikkaa: mainoskuvat halun, identiteettien ja ihanteiden tuottajina. Teoksessa von Bonsdorff, Pauline & Seppä, Anita (toim.) Kauneuden sukupuoli – näkökulmia feministiseen estetiikkaan. Tampere: Gaudeamus Kirja, s. 107-131.

Seppänen, Janne (2001). Katseen voima – kohti visuaalista lukutaitoa. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Janne (2005). Visuaalinen kulttuuri – teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.

Suominen, Heikki (2003). Diskurssianalyysi lasten ja nuorten hyvinvointiselonteista. Yhteiskuntapolitiikka 2003:3, vol. 68, s. 141-151.

Tamminen, Tuula (2004). ”Jos naama on ruma, niin sielukin rypistyy” – ruumiillisuuden käsittely kauneudenhoito-oppaiden kauneusleikkauskirjoituksissa Suomessa 1950-1984. Kulttuurihistorian pro gradu – tutkielma: Turun yliopisto.

Tseëlon, Efrat (1995). The Masque of Feminity. The Presentation of woman in everyday life. Cambridge University Press: SAGE Publications Ltd.

Tuomainen, Raimo & Myllykangas, Markku & Elo, Jyrki & Ryynänen, Olli-Pekka (1999). Medikalisaatio – aikamme sairaus. Tampere: Vastapaino.

Utrio, Kaari (2005). *Bella donna – kaunis nainen kautta aikojen*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vanhuuteen ei enää sallita kuolla. *Pirkka-lehti*. Markku Saksan tekemä haastattelu. Lokakuu 2004, s.26.

Valtonen, Sanna (1998). Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, Anu & Moring, Inka & Väliaverronen, Esa (toim.) *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, s. 93-121.

Vuori, Jaana (2002). Sukupuolen kirjoittaminen. Teoksessa Kinnunen, Merja & Löytty, Olli (toim.) *Tieteellinen kirjoittaminen*. Tampere: Vastapaino, s. 95-107.

Vänskä, Annamari (2001). Verta, rasvaa ja silikonia: Orlan ja groteskin ruumiin politiikka. *Naistutkimus* 2001:1, s. 29-40.

Wolf, Naomi (1990). *The Beauty Myth. How images of beauty are used against women*. London: Vintage.

Wolf, Naomi (1996). *Kauneuden myytti. Kuinka mielikuvilla hallitaan naista*. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.

Painamattomat lähteet:

Afrol.com – uutiset. Saatavilla internet-osoitteessa:

http://www.afrol.com/News2001/wom001_bleach.htm. Viitattu 1.11.2006.

Hyvä Terveys -lehden mediakortti, Hyvä Terveys -lehden internet-sivuilla:
<<http://mediaopas.sanomamagazines.fi/kohderyhmatjalehdet/ktiedot.asp?f=162&ss=164&ss=164&d=907&>>. Viitattu 18.3.2006.

Journalistin ohjeet. Julkisen sanan neuvoston internet-sivuilla.
http://www.jsn.fi/info.asp?sivuid=fin_jourohje_2005. Viitattu 15.10.2006.

Jyväskylän plastiikkakirurginen sairaala. Internet-kotisivut.
<<http://www.plastiikkakirurginensairaala.fi/Sairaala/hinnasto.html>>. Viitattu 18.3.2006.

Plastiikkakirurginen sairaala, Jyväskylä. Internet-kotisivut.
<<http://www.plastiikkakirurginensairaala.fi/Sairaala/hinnasto.html>>. Viitattu 20.3.2006.

Rolf Nordström Hospitalin ylläpitämät kotisivut internetissä, hinnasto.
<<http://www.nordstromhospital.fi/hinnasto/index.shtml>>. Viitattu 13.3.2006.

Vapaa tietosanakirja Wikipedia. <<http://fi.wikipedia.org/wiki/Plastiikkakirurgia>>, viitattu 13.3.2006.

Viivi ja Wagner 12.8.2006. Helsingin Sanomien internet-sivut.
<<http://www.hs.fi/viivijawagner/1135221020080>> Viitattu 28.10.2006.

Yhtyneiden kuvalehtien julkaisemien lehtien kategorisointitiedot:
<<http://mediatiedot.kuvalehdet.fi/lehdet/naistenlehdet/kotiliesi/default.aspx>>. Viitattu 18.3.2006.

LIITE 1: Tutkimuksen aineistona olleet artikkelit ilmestymisjärjestyksensä mukaan luetteloituna

1. Kotilääkäri 1981:1, s.36-37, 39: Veitsi kaunistaa.
2. Kauneus ja terveys 1983: 8, s. 64-65, 69: Milloin, miksi ja millainen kauneusleikkaus?
3. Kotilääkäri 1984: 10, s. 12-13, 60: Martan uudet rinnat.
4. Kotilääkäri 1984: 11, s. 27, 29: Plastiikkakirurgin keinot.
5. Kotilääkäri 1986: 8, s. 46-48: Kohotetut kasvot.
6. Suomen kuvalehti 1987: 7, s. 74, 76-79: Kauneuden tähden.
7. ET-lehti 1987: 11, s. 22-25: Onko kauneusleikkaus kaunista turhuutta?
8. Kotilääkäri 1989: 4, s. 95: Kauneusleikkausten riskit.
9. Kotilääkäri 1989: 8, s. 14-17, 53: Eikö kauneus katoakaan?
10. Kuntoplus 1991: 11, s. 12-19: Kosmeettinen kirurgia on aikamme kauneudenhoitoa – kirurgiasta apu kauneusvirheisiin.
11. Hyvä Terveys 1993: 4, s. 56-57: Uljas ulkonäkö.
12. Kotilääkäri 1993: 8, s. 66-67: Uusi profiili tietokoneella.
13. Uusi Nainen 1994: 4, s. 22-23, 36: Katoaako korealainen kauneus kasvoleikkauksiin.
14. Kotilääkäri 1994: 6-7, s. 43-47, 57: Ollaksesi kaunis sinun täytyy olla rohkea: Bodyveistos riskeistä piittaamatta?
15. Hyvä Terveys 1994: 8, s. 14-17: Plastiikkakirurgia on muutakin kuin kauneusleikkauksia.
16. Kodin Kuvalehti 1994: 11, s. 18-21: Elämän jäljet saavat näkyä.
17. Anna 1996: 2, s. 30-34: Ennen ja jälkeen – välissä veitsi.
18. ET-lehti 1996: 5, s. 112-114: Leikkauksella pehmeästi kauniimmaksi.
19. ET-lehti 1997: 3, s. 46-50: Kauneusleikkaus laserilla on vaivaton.
20. Kotilääkäri 1997: 6-7, s. 13-14: Silikonirinnat – vaara syntyvälle lapselle.
21. Kuntoplus 1998:2, s. 12-17: Muutos veitsenterällä.

22. Hyvä Terveys 1998: 2, s. 30-37: Kauneus veitsenterällä.
23. Terve Elämä 1999: 3, s. 32-36: 10 kysymystä ja 10 vastausta esteettisestä kirurgiasta.
24. Kotiliesi 1999: 5, s. 88-91: Kannattiko kauneusleikkaus?
25. Kotiliesi 1999:9, s. 98-99: Mitä kauneusleikkaus edellyttää potilaalta.
26. Anna 1999: 16, s. 28-34: Aito, aidompi, keinotekoinen.
27. Anna 2000: 50, s. 96-98: Kotiorjasta kauneusobjektiksi?
28. Kotilääkäri 2001: 3, s. 37-41: 3 Harkittua kauneusleikkausta.
29. Kotilääkäri 2001: 10, s. 48-52: Rinnat, naisen mitta?
30. Kauneus ja terveys 2002:1, s. 66-68: Kasvojenkohotus on nyt muotoilua.
31. Kotilääkäri 2002: 8, s. 28-31: Uusi muovaava kirurgia – kauneutta mittatyönä.
32. Kauneus ja terveys 2002: 12, s. 30-34: Kauniiksi kaikin keinoin.
33. Kotilääkäri 2003: 11-12, s. 100-101: Silmäluomileikkaus.
34. Hyvä Terveys 2004: 10, s. 50-55: Kauneusleikkaus – oma päätös.
35. Pirkka 2004: 10, s. 24-26: Nyt erikoistarjouksessa – rasvaimu ahterista.
36. Hyvä Terveys 2005: 1, s. 22-25: Kauneudesta tuli kilpavarustelua.
37. Kauneus ja terveys 2005: 3, s. 54-57: Harkiten rasvaimuun.
38. Kauneus ja terveys 2005: 6, s. 60-63: Liian pienet, liian suuret?
39. Kauneus ja terveys 2006: 1, s. 34-37: Kauniimmaksi, nuoremmaksi, laihemmaksi.